Theodore John Kaczynski

Sanayi Toplumu ve Geleceği

Unabomber - Manifesto

KAOS

Theodore John Kaczynski

Polonya'dan Amerika'ya göçmüş bir ailenin çocuğu olan T.J. Kaczynski, 1942'de Şikago'da doğdu. 16 yaşında bursla kazandığı Harvard'ı yirmi yaşında bitirdi. Doktorasını yapmak üzere 1962'de Michigan'a geçen Kaczynski, 1967'de "matematiğin sınır fonksiyonları" adlı doktora çalışmasıyla "yılın en iyi matematik tezi" ödülünü aldı; ardından da Berkeley Üniversitesi'ne asistan profesör olarak kabul edildi. 68 hareketinin önemli merkezlerinden olan Berkeley'de hippi akademisyenler, sütyenlerini yakan feministler, cinsel özgürlüğü savunan isyancı gruplar arasında kendini akademik çalışmalara vermişti Ted Kaczynski. Öğrencisinden öğretim görevlisine herkesin rengârenk giysilerle dolaştığı Berkeley'de nerdeyse bir tek o, takım elbiseliydi.

Ancak Kaczynski, 1969'da hiçbir gerekçe ileri sürmeden öğretim üyeliğini bıraktı. Ailesiyle geçirdiği iki yılın ardından 1971'de, orman içinde bir buçuk dönüm kadar arazi alarak marjinallerin akın ettiği Montana'ya yerleşti. On iki metrekarelik bir orman kulübesinde elektrik, su, radyo, televizyon, bilgisayar gibi şeylerden uzak, sâde ve dingin bir hayat yaşamaya başladı. Kendi yetiştirdiği sebzelerin yanı sıra, ormanda avladığı tavşanlarla besleniyordu.

Çekildiği Montana'da gözlerden ırak bir hayat sürdürürken nihayet uygarlık gelip kapısına dayandı: Bir otoban yapımı nedeniyle yakın çevresindeki ağaçlar tek tek kesiliyordu. Yaşanacak başka bir yer arayışındansa tekno-sanayi sistemine karşı eyleme geçmeye karar verdi. Böylece 26 Mayıs 1978'de, Montana ormanlarındaki yaşamının yedinci yılında, ilkini Chicago Northwestern Üniversitesi'ne yolladığı bombalı paketler serisine başladı.

18 yıl boyunca FBI'yı peşinden koşturan Kaczynski, Nisan 1996'da kulübesine yapılan bir operasyonla tutuklandı. Halen Colorado'da yüksek güvenlikli Florence cezaevinde müebbet hapis yatmakta.

Ben Afrika'da kanat çırpan kelebeğin
Kuzey Amerika'da yarattığı kasırgayı istiyorum.
Ben kaos istiyorum!

Sanayi Toplumu ve Geleceği
Theodore John Kaczynski
Unabomber - Manifesto

Eserin Özgün Adı:
Industrial Society and Its Future, 1995

İkinci baskıda çevirinin gözden
geçirilmesinde verdiği gönüllü katkıdan dolayı
Bahar Nihal Ersözlü'ye teşekkür ederiz.

1. Baskı: Mayıs 1996, İstanbul
2. Baskı: Mayıs 2013, İstanbul

Çeviri: Kolektif çalışma
Ofset Hazırlık: Kaos

Kapak Tasarım-Uygulama:
Metin Tekeroğlu

Baskı: Sena Ofset
Ambalaj, Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Litros Yolu 2. Matbaacılar Sitesi
B Blok Kat: 4 No. 20 Topkapı-İstanbul
Setifika No: 12064

Kaos Yayınları
Sertifika No: 21440
Feridiye Cd. No. 21/1 Fidan Apt.
Taksim-İstanbul Tel: (212) 297 38 75

www.kaosyayinlari.com
kaosyayinlari@yahoo.com

ISBN 978-975-7005-33-9

Theodore John Kaczynski

Sanayi Toplumu ve Geleceği

Unabomber - Manifesto

KAOS

İçindekiler

Unabomber ve Manifesto'nun Öyküsü

1995 Eylül ayında Amerikan basın tarihinde görülmemiş bir olay yaşandı. 18 yıldır kimliği belirlenemeyen, ve çeşitli adreslere gönderdiği bombalı paketlerden ötürü Unabomber olarak adlandırılan kişi Amerikan basınının en büyük iki gazetesi olan *Washington Post* ve *New York Times*'ta manifestosunu yayımlatarak FBI'ı dize getirdi. Bu ilginç olay Türkiye'de de birçok kez basına konu oldu. Bunca yıl gizini koruyan Unabomber kimdi, ne istiyordu?

Amerika'da 18 yıl boyunca bilim, teknoloji, reklam ve havayolu şirketlerine bir dizi bombalı paket gönderilmişti. Açıldığı esnada infilâk ederek ölüm ve yaralanmalara yol açan bu bombalı paketlerin kim tarafından gönderildiği bilinmediğinden FBI onu, üniversite ve havayolu kelimelerinin ilk harfleri olan "una" ile bombacı anlamındaki "bomber"i birleştirerek Unabomber olarak kodlamıştı.

Ancak, bombalı paketlerin gönderildiği adresler, üniversitelerde bilimsel araştırma ve deneylerin yapıldığı laboratuvarlar, insan, hayvan ve doğa tahribatına yol açan ileri teknolojik merkezler, orman ve kereste endüstrisi gibi hedefler olunca, hâliyle eylemcinin kimliği hakkında kabaca bir bilgi vermekteydi. Unabomber'ın saldırılarına hedef olan yerlerin ortak özelliği, hepsinin bilim ve teknolojinin önemli merkezleri olmalarında düğümleniyordu. Bu da Unabomber denen kişinin öncelikle siyasal ve toplumsal bir amaca sahip olduğunu ortaya koyuyordu. Bilimsel, endüstriyel ve teknolojik hedeflere yönelen bu bombalı eylemler serisi, teknolojik bilgi toplumunun insan doğasını yok eden gelişimine karşı ekolojik mesajlar taşırken, eylemci hakkında da modernizme, teknolojiye ve sanayi toplumuna karşı mücadele eden bir anarşist profili çiziyordu.

Buradan yola çıkan Amerikan polisi, Pentagon'dan ödünç aldığı dev bilgisayarlarla Amerika'daki her türden "şüpheli"yi incelemeye almasına, ülkenin dört bir yanında harekete geçip ajanlarını, bomba yapımında kullanılabilecek malzeme satan dükkânlara kadar yerleştirmesine ve tarihinin en masraflı araştırmalarından birini

na rağmen 18 yıl boyunca Unabomber hakkında somut tek bir bilgiye dahi ulaşamamıştı.

İşte böyle bir durumda, Şikago üniversitesi ve havayollarına gönderilen bombalarla başlayıp Doğu'dan Utah ile Kalifomiya'ya dek uzanan, arkasında pek çok kurban bırakmasına rağmen hiçbir iz bırakmayan Unabomber, 18 yıllık bir gizliliğin ardından 1995 Mayıs'ında "alışıldık" tavrında önemli bir değişiklik yapmıştı. *New York Times* gazetesine gönderdiği bir mektupta şöyle demekteydi: "18 yıldır bomba yapıp hafta sonları boş tarlalarda denemekten bıktım usandım artık. FBI denilen şey sadece bir şakadan ibarettir ve yıllardır FBI'ın beni yakalamasını bekliyorum. Ama anlaşılan o ki, boşuna bekliyorum; FBI'ın beni yakalayacağı yok, o nedenle kendim açığa çıkıp öykümü anlatmak istiyorum."

Unabomber söz konusu gazete ve dergilere gönderdiği mektuplarda, *Sanayi Toplumu ve Geleceği* başlıklı bir manifesto üzerinde çalışmakta olduğunu ve manifestoyu bitirdiğinde *New York Times* veya *Washington Post* gazetelerinden birinin yanı sıra, *Times* veya *Newsweek* dergilerinden birinde de basılmasını istediğini belirtir. Derken, Haziran sonunda, *Washington Post, New York Times*'a ve *Penthouse* dergisine manifestonun birer kopyası ulaşır. Böylece gazete yöneticileriyle manifestonun yazarı arasında metnin basımı konusunda çetin bir pazarlık da başlar. Unabomber, metnin kendilerine ulaştığı tarihten itibaren üç ay içinde iki büyük gazeteden birinde yayımlanmaması halinde bombalı eylemlerine devam edeceği yolunda gazete yöneticilerini uyarır.

Tüm bu gelişmeler, söz konusu gazetelerin sorumluları, federal başsavcı ve FBI başkanı arasında uzun ve gerilimli bir görüşmeler dizisine yol açar. Basın ile hükûmetin arasını açan bu görüşmelerde, öne çıkan iki eğilim, gerilimi özellikle tırmandırır: Bir yanda, sözünü tutup tutmayacağı bilinmeyen bir bombacının isteklerine boyun eğerek manifestoyu yayımlamak; öte yanda, yayımlanmaması hâlinde, 18 yıllık bir tecrübeden sonra kesinlikle ciddiye alınması gereken yeni eylem tehdidi.

Sürenin biteceği gün yaklaşırken *Washington Post*'un sorumlusu bir açıklama yaparak başsavcı ile FBI başkanının "kamu gü-

venliği" nedeniyle manifestonun yayımlanmasını istediklerini belirtir. Böylece Unabomber'ın *Sanayi Toplumu ve Geleceği* başlıklı manifestosu, *New York Times*'ın basım masraflarına ortak olmasıyla 19 Eylül 1995 tarihinde 8 sayfalık özel bir ek hâlinde *Washington Post* tarafından basılır. Bu olay o günlerde Türkiye basınına "bombacının medyatik zaferi" başlığıyla yansımıştı.

Öte yandan manifesto, *Washington Post*'ta yayımlandıktan sonra başta Amerika olmak üzere Batı'da çok geniş bir tartışma yarattı. Öyle ki, Unabomber Amerika'da günden güne büyüyen "teknoloji karşıtı görüşün bir anda ilahı" olmuştu. Örneğin Amerika'nın tanınan radikal çevrecilerinden Gar Smith, 4. Kanal'daki bir programda "Unabomber 20. yüzyıl Amarika'sının simgelerinden biri olmuştur" diyordu. Bilim adamlarının, çevrecilerin, yeşillerin ve sosyalistlerin epeyce üzerinde durduğu manifesto en geniş yankıyı anarşistler arasında buluyordu. Tüm Amerika ve Avrupa ülkelerinde manifestoyla ilgili tartışmalar, gazete köşelerinden TV programlarına kadar yayıldı.

Biz manifestoyu Türkçe'ye çevirme ve basıma hazırlama işini tamamlayıp, tam da matbaaya göndermek üzereyken, 7 Nisan 1996 günü dünya medyası konuyla ilgili yeni bir haberle çalkalandı: Ajanslar Unabomber'ın nihayet yakalandığını duyuruyordu. Montana'da bir orman kulübesinde yaşayan Theodore John Kaczynski adlı 54 yaşındaki eski bir matematik profesörünün söz konusu anarşist bombacı olduğu ileri sürülüyordu. Elektrik, su, telefon, radyo gibi araçların bulunmadığı bu kulübede yalnız yaşadığı için Amerikan basınının "paranoyak" dediği bu eski profesör, evinde patlayıcı madde parçaları ve manifestonun daktilo kopyalarını bulundurmakla suçlanarak tutukladı. Kendisine atanan avukatın, savunmayı, müvekkilinin akıl hastası olduğu üzerine kurma teklifini reddeden Kaczynski, kısa sürede başlayıp tamamlanan yargılama sonucunda, üç kişinin ölümüne, yirmi üç kişinin de yaralanmasına yol açmaktan suçlu bulunarak müebbet hapse mahkûm edildi.

Sanayi Toplumu ve Geleceği

Giriş

1. Sanayi devrimi ve sonuçları, insan soyu için bir felâket oldu. Bu sonuçlar, "gelişmiş" ülkelerde yaşayan bizlerin yaşamdan beklentilerini oldukça arttırırken toplumun dengesini bozdu, yaşamı anlamsızlaştırdı, insanoğlunu aşağılamalara maruz bıraktı, –3. Dünya'da fiziksel de olan– geniş çaplı psikolojik acılara yol açtı ve doğal dünyayı ağır zararlara uğrattı. Teknolojik ilerleyişin devamı, durumu daha da kötüleştirecek; insanoğlunu daha büyük aşağılamalara maruz bırakıp, doğal yaşamda daha fazla hasara sebep olacak; büyük olasılıkla daha fazla toplumsal bozulmaya ve psikolojik acıya yol açacak; belki de "gelişmiş" ülkelerde bile fiziksel acıların artmasına neden olacak.

2. Endüstriyel-teknolojik sistem devam edebilir, ya da yıkılabilir. Eğer devam ederse, sonunda psikolojik ve fiziksel acıların daha düşük seviyelere inmesini *sağlayabilir*; ancak uzun ve acı dolu bir alışma sürecinden sonra, ve insanoğluyla diğer pek çok yaşayan organizmayı toplumsal mekanizma içinde işlenmiş birer ürün hâline getirip çark dişlilerine indirgeme pahasına. Üstelik, sistem devam ederse, sonuçları kaçınılmaz olacak. Sistemi, insanların onurunu ve özerkliğini elinden almayacak bir şekilde yenilemenin veya reforme etmenin bir yolu yok.

3. Eğer sistem çökerse, sonuçları yine çok acı verici olacak. Ancak, sistem büyüdükçe çökmesinin sonuçları da daha dehşetli olacağından eğer çökecekse en kısa zamanda çökmesinde fayda var.

4. Biz, bu nedenle, endüstriyel sisteme karşı bir devrimi savunuyoruz. Bu devrimi yapmak için şiddet kullanılabilir veya kullanılmayabilir; hemen gerçekleşebilir veya birkaç on yıla yayılarak görece daha aşamalı olabilir. Bunların hiçbirini şimdiden bilemeyiz. Ancak, biz, endüstriyel sistemden nefret edenlerin, bu toplum biçimine karşı bir devrimi hazırlamak için atmaları gereken adım-

ların bir taslağını çiziyoruz. Bu, *politik* bir devrim olmayacaktır. Amacı ise hükûmetleri değil, bugünkü toplumun ekonomik ve teknolojik temelini yıkmak olacaktır.

5. Bu makalede, endüstriyel-teknolojik sistemin doğurduğu olumsuz gelişmelerin yalnızca bazılarına değindik. Benzer diğer gelişmeleri yalnızca kısaca açıkladık veya tümüyle göz ardı ettik. Bu, diğer gelişmeleri önemsiz bulduğumuz anlamına gelmez. Ancak pratik nedenlerden dolayı, tartışmamızı yalnızca toplumun ilgisini yeterince çekmeyen veya yeni bir şeyler söyleyebileceğimiz alanlarla sınırlamak zorundayız. Örneğin, iyi örgütlenmiş çevreci hareketler ve vahşî doğayı savunan hareketler mevcut olduğundan, ziyadesiyle önemli olduğunu düşünmemize rağmen, çevre kirliliği veya vahşî doğanın tahribi üzerine çok az şey yazdık.

Modern Solculuğun Psikolojisi

6. Aşağı yukarı herkes, çok sorunlu bir toplumda yaşadığımızı kabul edecektir. Dünyamızın içinde bulunduğu çılgınlığın en yaygın göstergelerinden biri solculuk olduğu için, solculuğun psikolojisi üzerine bir tartışma, modern toplumun sorunları konusunda genel bir tartışmaya giriş görevi görebilir.

7. Peki ama solculuk nedir? Yirminci yüzyılın ilk yarısında solculuk pratikte sosyalizmle özdeşleştirilebilirdi. Bugün ise bu hareket parçalanmıştır ve kime tam anlamıyla solcu denilebileceği açık değildir. Biz, bu makalede solcu dediğimizde, temelde sosyalistleri, kolektivistleri, "siyaseten doğrucu" tipleri, feministleri, gey ve engelli hakları savunucularını, hayvan hakları eylemcilerini ve benzerlerini düşünüyoruz. Ancak bu hareketlerin herhangi biriyle ilgisi olan herkes solcu değildir. Bizim solculuk olarak tartışmaya çalıştığımız şey bir hareket ya da ideolojiden ziyade, psikolojik bir tipoloji, daha doğrusu bağlantılı tiplerin bir toplamıdır. Neyse, "solculuk"tan neyi kastettiğimiz, solcu psikolojisi üzerine tartışmamız ilerledikçe daha açık bir hâl alacaktır. (Ayrıca 227 ilâ 230. paragraflara bakınız.)

8. Yine de, solculuk kavramımız dilediğimiz açıklıktan çok uzak

kalacaksa da, bu duruma bir çare bulunacak gibi görünmüyor. Yapmaya çalıştığımız tek şey, modern solculuğun temel dürtüsünü oluşturduğuna inandığımız iki psikolojik eğilimi kabaca ve yaklaşık olarak göstermek. Hiçbir şekilde solcu psikolojisi hakkında *tüm* hakikâti anlattığımızı iddia etmiyoruz. Ayrıca, tartışmamız yalnızca modern solculuğu ele almayı amaçlıyor. Bunun, 19. yüzyıldaki ve 20. yüzyılın başındaki solculara ne derece uyarlanabileceği sorusunu tartışmaya açık bırakıyoruz.

9. Modern solculuğun temelinde yatan iki psikolojik eğilime "aşağılık duygusu" ve "aşırı toplumsallaşma" adını veriyoruz. Aşağılık duygusu, modern solculuğun bütününde görülen bir özellikse de, aşırı toplumsallaşma, modern solculuğun yalnızca belli bir kesiminde görülen bir özelliktir; ancak bu kesim oldukça etkilidir.

Aşağılık Duygusu

10. "Aşağılık duygusu"ndan kastımız, yalnızca katı anlamda aşağılık duygusu değil, buna ilişkin özelliklerin bütün bir yelpazesidir: Kendine az değer verme, güçsüzlük duyguları, depresif eğilimler, yenilmişlik, suçluluk, kendinden nefret etme vb. Bizce, modern solcular –az ya da çok bastırılmış– böyle duygulara meyillidirler ve bu duygular modern solun istikametini belirlemede etkilidir.

11. Biri, kendisi –veya bağlı bulunduğu grup– hakkında söylenen her şeyi kötü anlarsa, onun aşağılık duygusuna sahip olduğuna veya kendisine az değer verdiğine kanaat getiririz. Bu eğilim, hakkını savunduğu azınlığa mensup olsun ya da olmasın, azınlık hakları savunucularında görülür. Onlar, azınlıkları tanımlamakta kullanılan kelimeler ve azınlıklar hakkında söylenen her şey konusunda olağanüstü hassastırlar. "Negro", "doğulu", "sakat" ya da "piliç" terimleri bir Afrikalı, bir Asyalı, bir engelli ya da bir kadın için, özünde küçültücü bir anlam taşımıyordu. "Kan" ve "piliç", yalnızca "herif"in, "çaylak" veya "parlak"ın dişi karşılıklarıydı. Eylemciler, bu terimlere olumsuz anlamları kendileri yakıştırdılar. Bazı hayvan hakları savunucuları, "evcil hayvan" terimini reddedip, yerine "dost hayvan" denmesinde ısrar edecek kadar ileri git-

tiler. Solcu antropologlar, ilkel halklar üzerinde olumsuz olarak algılanabilecek herhangi bir şey söylemekten kaçınmak için büyük çaba sarf ediyorlar. "İlkel" sözcüğünün yerine "okuma yazması olmayan" sözcüğünü yerleştirmek istiyorlar. Herhangi bir ilkel kültürün bizimkinden daha aşağı olduğunu ima edebilecek herhangi bir şey konusunda neredeyse paranoyakça davranıyorlar. (Biz, ilkel kültürlerin bizimkinden daha aşağı *olduğunu* söylemek istemiyoruz. Yalnızca solcu antropologların aşırı hassasiyetine dikkat çekiyoruz.)

12. "Politik olarak yanlış" terminolojiye karşı en hassas insanlar, gettolarda yaşayan siyahîler, Asyalı göçmenler, tacize uğrayan kadınlar ya da özürlüler değil, bu "baskı gören" gruplardan birine bile ait olmayan, aksine toplumun ayrıcalıklı kesimlerinden gelen eylemci azınlıktır. "siyaseten doğruculuk" en çok, yüksek maaşlarıyla güvenceli işleri olan ve çoğunluğunu orta sınıf ailelerden gelen heteroseksüel beyaz erkeklerin oluşturduğu üniversite profesörleri tarafından savunulur.

13. Çoğu solcu, zayıf (kadın), yenilmiş (Kızılderili), tiksindirici (homoseksüel) türünden imajlara sahip grupların sorunlarıyla yoğun bir özdeşleşme yaşar. Solcuların kendileri bu grupların aşağı olduğunu hisseder. Bunu asla kendilerine itiraf edemeseler de, onların sorunlarıyla özdeşleşmeleri, kesinlikle bu grupları aşağı görmelerindendir. (Kadınların, Kızılderililerin vb. aşağı *olduğunu* ileri sürmek istemiyoruz; sadece solcu psikolojisi hakkında bir noktaya açıklık getiriyoruz.)

14. Feministler, kadınların da erkekler kadar güçlü ve yetenekli olduğunu ispatlamak için umutsuzca çırpınıyorlar. Açıkça görülüyor ki, kadınların erkekler kadar yetenekli ve güçlü *olamayabileceklerinden* için için korkuyorlar.

15. Solcularda, güçlü, iyi ve başarılı imaja sahip her şeyden nefret etme eğilimi vardır. Amerika'dan nefret ederler, Batı uygarlığından nefret ederler, beyaz erkeklerden nefret ederler, akılcılıktan nefret ederler. Solcuların, Batı'dan ve benzeri şeylerden nefret etmek için öne sürdükleri nedenler, gerçek nedenleriyle örtüşmez. Batı'dan savaşçı, emperyalist, cinsiyetçi, etnosentrik vb. olduğu

için nefret ettiklerini *söylerler*; ancak aynı hatalar sosyalist ülkelerde veya ilkel kültürlerde ortaya çıktığında, bir solcu onlar için bahaneler bulur veya en iyi koşulda, *istemeyerek* bunların varlığını kabul eder ve büyük bir *ateşlilikle* –ve çoğu kez abartarak– bu hataların Batı'da da bulunduğunu belirtir. Böylelikle, açıktır ki, bu hatalar, bir solcunun Amerika ve Batı'dan nefret etmek için gerçek nedenleri değildir. O, güçlü ve başarılı olduğu için Amerika ve Batı'dan nefret etmektedir.

16. "Kendinden emin olmak", "kendine güven", "öncelik", "girişim", "iyimserlik" türünden kelimeler, liberal ve solcu kelime dağarcığında çok küçük bir yer alır. Solcu, bireycilik karşıtı, kolektivistlik taraftarıdır. O, toplumun, herkesin sorununu çözmesini, herkesin ihtiyaçlarını karşılamasını, onlara bakmasını ister. Kendi sorunlarını çözebilme ve kendi ihtiyaçlarını karşılayabilme yetisine güvenebilen biri değildir. Solcu, rekabet kavramına muhaliftir çünkü içten içe kendini, bir kaybeden gibi hisseder.

17. Modern solcu entelektüellere çekici gelen sanat şekilleri genelde sefalet, yenilgi ve umutsuzluk üzerinde odaklanmaya meyillidir, ya da sanki akılcı öngörülerle hiçbir şey başarma ümidi yokmuş ve yapılabilecek tek şey insanın kendisini o anki duygulara bırakmasıymış gibi bir hava takınır.

18. Modern solcu düşünürler, akıl, bilim ve nesnel gerçekliği reddedip her şeyin kültürel olarak göreceli olduğunda ısrar etme eğilimindedirler. Bilimsel bilginin kökenleri ve nesnel gerçekliğin –eğer tanımlanabiliyorsa– nasıl tanımlanabildiği konusunda ciddî sorular sorulabileceği doğrudur. Ancak, modern solcu düşünürlerin, bilginin kaynaklarını sistematik bir biçimde çözümleyen, aklıselim birer mantıkçı olmadığı da açıktır. Onlar, hakikâte ve gerçekliğe yönelttikleri bu saldırıya gönülden bağlıdırlar. Bu kavramlara, kendi psikolojik ihtiyaçlarından ötürü saldırırlar. Bir kere, onların saldırıları düşmanlıklarının dışavurumudur ve başarılı olduğu ölçüde de, güç dürtülerini tatmin eder. Daha da önemlisi solcu, bilimden ve akılcılıktan nefret eder; çünkü bunlar bazı inançları doğru (yani başarılı, üstün) olarak, diğerlerini ise yanlış (yani başarısız, aşağı) olarak sınıflandırırlar. Solcunun aşağılık

duygusu o derece derindir ki, bazı şeylerin başarılı veya üstün, diğerlerinin ise başarısız veya aşağı olarak sınıflandırılmasına tahammül edemez. Birçok solcunun akıl hastalığı kavramını ve IQ testlerinin yararını reddetmesinin temelinde bu yatar. İnsanların yetenek ve davranışlarının genetik açıklamalarına solcular karşıdır; çünkü böyle açıklamalar, bazı insanları diğerlerine karşı üstün veya aşağı gösterir. Solcular bir bireyin yeteneğinin veya yeteneksizliğinin faturasını topluma çıkarmayı yeğlerler. Yani, eğer bir insan "aşağı" ise, o kişi iyi yetiştirilmediğindendir, bu kendi hatası değil toplumun hatasıdır.

19. Solcu, aşağılık duygusunun etkisiyle kendini öven, egoist, kendine gaz veren, acımasız bir rekabetçi hâline gelen tipik bir insan türü değildir. Bu tür bir insan, kendisine olan güvenini daha tamamıyla kaybetmiş değildir. Bu insanın kendi gücü ve değeri konusunda biraz şüphesi olsa da, kendini hâlâ güçlü olma yetisi olan birisi olarak görür ve kendini güçlü biri hâline getirme çabaları bu hoş olmayan davranışlarına neden olur.[1] Ancak, bir solcu bu durumun çok ötesindedir. Onun aşağılık duygusu öylesine kökleşmiştir ki, kendisinin bir birey olarak güçlü ve değerli olduğunu düşünemez bile. Solcu kolektivizmi bundan ileri gelir. O, kendisini yalnızca, özdeşleştiği büyük bir örgütlenmenin ya da kitle hareketinin bir üyesi olarak güçlü hisseder.

20. Solcu taktiklerin mazoşist eğilimlerine dikkat edin. Solcular protestolarını araçların önüne yatarak yapar ya da polisi veya ırkçıları kendilerine saldırmaları için tahrik ederler. Bu taktikler çoğu zaman etkili olabilir, ama pek çok solcu bunları bir sonuca varmak için değil, mazoşist taktikleri *tercih ettiklerinden* kullanır. Kendinden nefret etme, bir solcu özelliğidir.

21. Solcular eylemliliklerinin şefkatten veya ahlâkî prensiplerden kaynaklandığını iddia edebilirler; ahlâkî prensipler aşırı toplumsallaşmış solcu tipinde gerçekten de bir yere sahiptir. Ancak, şefkat ve ahlâkî prensipler solcu eylemliliğin temel nedenleri ola-

---

1- *Tüm* zorba ve acımasız rekabetçilerin, ya da en azından çoğunun, aşağılık duygusundan muzdarip olduğunu ileri sürüyoruz.

maz. Düşmanlık solcu tavırda çok önemli bir yer tutar; güç dürtüsü de öyle. Üstelik, solcu tavrın önemli bir parçası, solcuların yardım etmeye çalıştıklarını iddia ettikleri insanlara faydalı olacak şekilde, mantıklıca hesaplanmamıştır. Örneğin eğer pozitif ayrımcılığın siyahîler için iyi olacağı düşünülüyorsa, düşmanca veya dogmatik bir pozitif ayrımcılıkta ısrar etmek mantıklı mıdır? Pozitif ayrımcılığın, kendilerine karşı ayrımcılık yapıldığını düşünen beyazlara karşı en azından sözel ve sembolik jest anlamına gelebilecek diplomatik ve uzlaştırıcı bir yaklaşım göstermesi açıkça daha verimli olacaktır. Ancak solcu eylemciler böyle bir yaklaşıma girmezler; çünkü bu onların duygusal ihtiyaçlarını karşılamayacaktır. Amaçları siyahîlere yardım etmek değil; tersine, ırklar arası sorunlar, onların kendi düşmanlıklarını ve karşılanmamış güç ihtiyaçlarını ifade etmek için bir bahane teşkil ediyor. Böyle yaparak siyahîlere aslında zarar veriyorlar; çünkü, eylemcilerin beyaz çoğunluğa karşı takındıkları düşmanca tavır, ırklar arası nefreti yoğunlaştırıyor.

22. Eğer toplumumuzun hiçbir sorunu olmasaydı bile, solcular, yaygara koparmak için bir neden bulmak üzere sorun *icat etmek* zorunda kalacaklardı.

23. Bu anlattıklarımızın, solcu olarak görülen herkesin kesin bir tanımı olma iddiasının bulunmadığını vurguluyoruz. Bu, yalnızca solculuğun genel eğiliminin belirtilmesidir.

Aşırı Toplumsallaşma

24. Psikologlar, "sosyalleşme" terimini, çocukların toplumun isteklerine göre düşünme ve davranmayı öğrendikleri süreci belirtmek için kullanırlar. Bir insan, toplumunun ahlâk kurallarına inanıp uyarsa ve o toplumun işleyen bir parçası olarak içinde yer alırsa, onun iyi sosyalleşmiş (toplumsallaşmış) olduğu söylenir. Pek çok solcunun aşırı toplumsallaşmış olduğunu söylemek mantıksız gibi gelebilir; çünkü solcular birer asi olarak görülürler. Yine de bu fikir savunulabilir; pek çok solcu göründüğü kadar asi değildir.

25. Toplumumuzun ahlâk kuralları öylesine çaba gerektirir ki, kimse tam olarak ahlâklı bir biçimde düşünemez, hissedemez veya davranamaz. Örneğin aslında hiç kimseden nefret etmememiz gerekirken, neredeyse herkes –bunu kendisine itiraf etmiş olsa da, olmasa da– herhangi bir zamanda birisinden nefret etmiştir. Bazı insanlar öylesine aşırı toplumsallaşmışlardır ki, ahlâkî bir biçimde düşünme, hissetme ve davranma girişimi onlara ağır bir yük olur. Bunlar suçluluk duygularını azaltmak için, aslında ahlâkî bir temeli olmayan duygular ve hareketler için ahlâkî açıklamalar bularak gerekçeleri konusunda kendilerini sürekli aldatmak zorunda kalırlar. "Aşırı toplumsallaşmış" terimini böyle insanları tanımlamak için kullanıyoruz.[2]

26. Aşırı toplumsallaşma, kendine az değer vermeye, güçsüzlük, yenilmişlik ve suçluluk duygusuna ve benzeri şeylere yol açabilir. Toplumumuzun çocukları toplumsallaştırmada kullandığı en önemli yöntemlerden biri de, onları, toplumun beklentilerine uymayan bir davranış veya sözleri nedeniyle utandırmaktır. Bu çok fazla yapılırsa, ya da çocuğun böyle duygulara karşı özel bir hassasiyeti varsa, çocuk *kendisinden* nefret etmeye başlar. Üstelik, aşırı toplumsallaşmış insanın düşünce ve davranışları, daha az toplumsallaşmış insanınkine göre, toplumun beklentileriyle daha çok sınırlanmıştır. İnsanların çoğunluğu önemli oranda uygunsuz davranışta bulunur. Yalan söylerler, önemsiz hırsızlıklar yaparlar, trafik kurallarını çiğnerler, işlerini asarlar, birinden nefret ederler, acımasız sözler söylerler ya da başka birini geçmek için sinsice hilelere başvururlar. Aşırı toplumsallaşmış bir insansa bunları yapamaz; ya da yapsa bile, kendi içinde bir utanç ve kendinden nefret duygusu geliştirir. Aşırı toplumsallaşmış bir insan, kabul edilmiş ahlâka karşı gelen duygu veya düşünceleri suçluluk duymadan tadamaz bile; "temiz olmayan" düşünceleri aklından

2- Viktorya dönemi boyunca birçok aşırı toplumsallaşmış kişinin, cinsel duygularını bastırmaktan ya da bastırmaya çalışmaktan dolayı ciddî psikolojik sorunları vardı. Anlaşılan Freud, teorisini bu gibi insanları esas alarak kurmuştu. Bugün toplumsallaşmanın dikkatini yoğunlaştırdığı nokta cinsellikten saldırganlığa kaymıştır.

geçiremez. Toplumsallaşma yalnızca bir ahlâk meselesi değildir; ahlâk başlığı altında toplanamayacak pek çok davranış kuralına da uymak üzere sosyalleşiriz. Böylece aşırı toplumsallaşan insan psikolojik bir tasma ile bağlanır ve yaşamını, toplumun onun için döşediği raylar üzerinde gidip gelerek geçirir. Aşırı toplumsallaşmış pek çok insanda bu, ciddî bir sıkıntı hâline gelebilecek kısıtlılık ve güçsüzlük duygusuna yol açar. Bizce, aşırı toplumsallaşma, insanların birbirine uyguladığı en büyük zulümdür.

27. Biz modern solun önemli ve etkili bir bölümünün aşırı toplumsallaşmış olduğunu ve bunun, modern solculuğun yönünü belirlemede büyük bir önemi olduğunu iddia ediyoruz. Aşırı toplumsallaşmış tipte solcular genelde entelektüeller veya orta sınıfın üst tabakalarına mensup olanlar arasından çıkar. Üniversite entelektüellerinin[3] toplumumuzun en üst derecede toplumsallaşmış bölümünü oluşturmanın yanı sıra en sol kanat bölümünü de oluşturduğuna dikkat edin.

28. Aşırı toplumsallaşmış tipte bir solcu, isyan ederek, psikolojik tasmasını çıkarmaya ve özerkliğini ilân etmeye çalışır. Ancak, genelde toplumun en temel değerlerine isyan edecek denli güçlü değildir. Genel olarak konuşursak, bugünün solcularının amaçları, kabul edilen ahlâkla çatışma içinde *değildir*. Tam tersine sol, kabul edilmiş ahlâkî bir prensibi alarak kendisininmiş gibi benimser ve sonra da toplumu bu prensibe uymamakla suçlar. Örnekler: Irklar arası eşitlik, cinslerin eşitliği, fakirlere yardım etmek, savaşa karşı barış, genel olarak şiddetsizlik, ifade özgürlüğü, hayvanlara iyi davranmak. Daha da temelde, bireyin topluma hizmet etme görevi ile toplumun bireye bakma görevi. Tüm bunlar, uzun zamandır toplumumuzun –ya da en azından orta ve üst sınıfların–[4] kökleşmiş değerleridir. Bu değerler, ana akım medya ile eğitim sistemi tarafından bize sunulan materyalin çoğunda, açıkça veya ima

3- İlle de mühendislikteki ya da diğer "doğa" bilimlerindeki uzmanları kastetmiyoruz.

4- Orta ve üst sınıftan bu değerlerin bazılarına karşı direnen çok insan vardır, ama bunlar az ya da çok üstü kapalı direnişlerdir. Bu tür bir direniş, kitle iletişim araç- →

yoluyla ifade edilir veya koşul olarak öne sürülür. Solcular, özellikle de aşırı toplumsallaşmış tiptekiler, bu prensiplere başkaldırmazlar, ancak topluma karşı düşmanlıklarını –bir derece haklılık payıyla– toplumun bu ilkelere göre yaşamadığını iddia ederek haklı çıkarırlar.

29. Aşırı toplumsallaşmış bir solcunun, topluma başkaldırdığını iddia ederken, onun geleneksel tavırlarına nasıl da bağlı olduğunu gösteren bir örnek verelim: Pek çok solcu, pozitif ayrımcılık için siyahîleri yüksek prestijli işlere sokmak için, siyahî okullarında daha gelişmiş bir eğitim ve böyle okullara daha fazla para verilmesi için uğraşır; siyahî "alt tabaka" yaşamını yüz karası olarak görür. Onlar, siyahî adamı sistemin içine sokmak; orta sınıfın üst tabakalarındaki beyazlar gibi bir iş adamı, avukat, bilim insanı yapmak istiyorlar. Buna solcuların cevabı, yapmak istedikleri en son şeyin siyahîleri beyazların kopyası hâline getirmek olduğudur; aksine, Afro-Amerikan kültürü korumak istiyorlardır. Ancak bunun neresi Afro-Amerikan kültürünü korumakla uyumlu? Siyahîlere özgü yemekler yemek, siyahî müzikleri dinlemek, siyahîler gibi giyinmek ve siyahîlerin gittiği türden bir kilise veya camiye gitmekten daha fazlasını bulabilmeniz çok zordur. Yani, kendisini yalnızca yapay yollarla ifade edebilir. Tüm *esas* konularda, aşırı

→ larında çok az yer alır. Toplumumuzda propagandanın asıl hamlesi belirli değerler lehinedir. Bu değerlerin, toplumumuzda adeta resmî değerler hâline gelmesinin nedeni endüstriyel sisteme faydalı olmalarıdır. Şiddete engel olunmak istenir, çünkü şiddet sistemin işleyişini bozar. Irkçılığa engel olunmak istenir, çünkü etnik çatışmalar da sistemi bozar ve ayrımcılık sisteme faydalı olabilecek azınlık mensuplarının yeteneklerini heba eder. Yoksulluk, "tedavi edilmelidir" çünkü alt sınıf sistem için sorunlara yol açar ve alt sınıfla ilişki diğer sınıfların moralini bozar. Kadınlar, kariyer sahibi olmaya teşvik edilir, çünkü yetenekleri sistem için faydalıdır ve daha da önemlisi düzenli iş sahibi olan kadınlar sistemle daha iyi bütünleşir ve ona ailelerine olduğundan daha çok bağlanırlar. Bu durum, aile dayanışmasını zayıflatır. (Sistemin liderleri aileyi güçlendirmek istediklerini söylerler ama asıl kastettikleri, çocukların sistemin ihtiyaçları doğrultusunda toplumsallaşmalarında ailenin etkili bir araç olmasını istedikleridir.) 51. ve 52. paragrafta belirttiğimiz gibi sistem ailenin ya da diğer küçük ölçekli toplumsal grupların güçlenmesini veya özerkleşmesini göze alamaz.

toplumsallaşmış solcuların çoğu, bir siyahînin orta sınıftan beyazlara uyum sağlamasını istiyorlar. Ona teknik konularda eğitim aldırmak; onu bir yönetici veya bilim insanı yapmak; siyahîlerin da beyazlar kadar iyi olduğunu göstersin diye, yaşamını statü basamaklarında harcatmak istiyorlar. Siyahî babaları "sorumlu" hâle getirmek istiyorlar, siyahî çetelerin şiddet kullanmamasını istiyorlar vb. Ancak bunlar, kesinlikle endüstriyel-teknolojik sistemin değerleridir. Bir insan okula gittiği, saygın bir işte çalıştığı, statü basamaklarını tırmandığı, "sorumlu" bir ebeveyn olduğu ve şiddet kullanmadığı vb. sürece, sistem, onun hangi müziği dinlediği, neler giydiği veya hangi dine inandığıyla zerre kadar ilgilenmez. Yani, aşırı toplumsallaşmış bir solcu, ne kadar reddederse etsin, aslında, siyahîleri sisteme sokmak ve onlara bu sistemin değerlerini kabul ettirmek istemektedir.

30. Elbette ki, aşırı toplumsallaşmış tipte bile olsa, solcuların, toplumun temel değerlerine *asla* başkaldırmadığını iddia etmiyoruz, tabii ki bazen başkaldırıyorlar. Bazı aşırı toplumsallaşmış solcular, fiziksel şiddet kullanarak, modern toplumun en önemli değerlerinden birine başkaldıracak kadar bile ileri gittiler. Kendi ifadelerine göre, şiddet onlar için bir "kurtuluş" çeşidi. Yani, şiddete başvurarak, içlerine yerleştirilen psikolojik baskılardan kurtulabiliyorlar. Aşırı toplumsallaşmış olduklarından, bu sınırlamalar onlar için diğer insanlara oranla daha hapsedici olmuştur, bunlardan kurtulmak istemeleri bu yüzdendir. Ama genelde isyanlarını ana akımın değerlerine ait terimlerle haklı çıkarırlar. Eğer şiddete başvururlarsa, ırkçılığa karşı savaştıklarını falan söylerler.

31. Yukarıda, solculuğun psikolojisine dair ortaya koyduğumuz temel ilkelere pek çok itirazın yükselebileceğinin farkındayız. Gerçek durum karmaşık ve bunun ayrıntılı açıklaması, tüm gerekli veriler elde olsaydı bile, birkaç cilt gerektirirdi. Bizim iddiamız, yalnızca modern solculuğun psikolojisindeki en önemli iki eğilimi kabaca göstermiş olduğumuzdur.

32. Solcuların sorunları, toplumumuzun bir bütün olarak sahip olduğu sorunları da gösterir. Kendine az değer verme, depresif eğilimler ve yenilmişlik duygusu yalnızca solla sınırlı değil. Solda

özellikle göze çarpıyor olsa da, bu sorunlar toplumumuzda oldukça yaygın. Ve bugünün toplumu da, bizi, önceki bütün toplumlardan daha fazla toplumsallaştırmaya çalışıyor. Nasıl yiyeceğimizi, nasıl spor yapacağımızı, nasıl sevişeceğimizi, çocuklarımızı nasıl yetiştireceğimizi ve benzeri şeyleri bile uzmanlardan öğrenir hâle geldik.

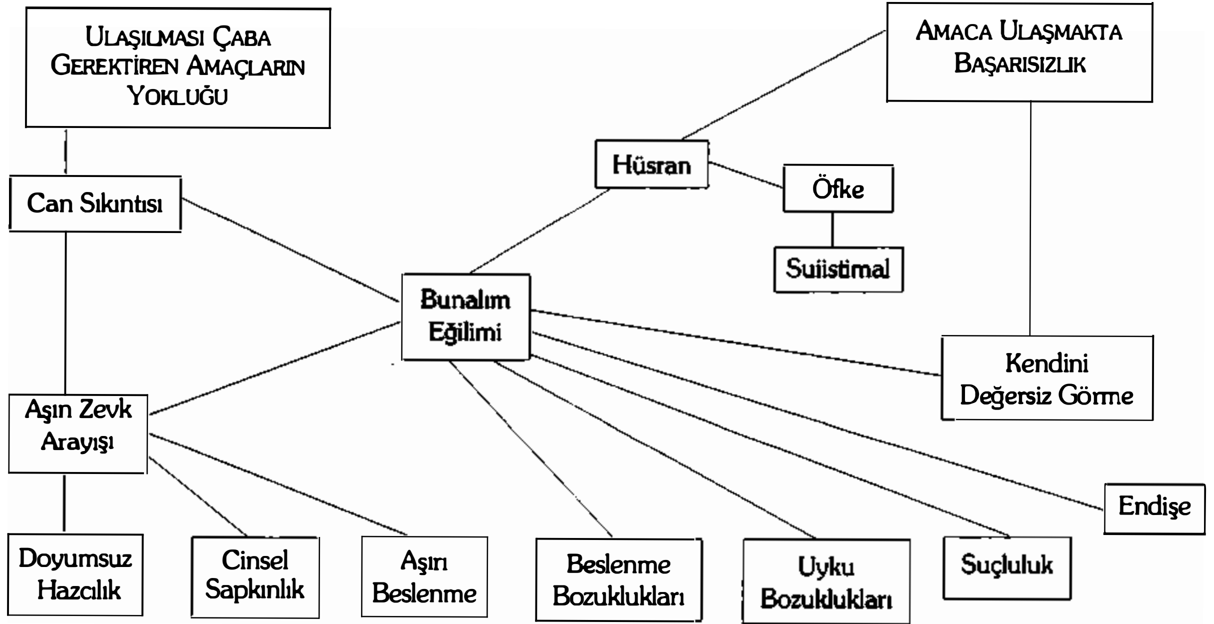
Güç Süreci

33. İnsanoğlu, bizim "güç süreci" adını verdiğimiz –muhtemelen biyolojik temelli– bir takım şeylere ihtiyaç duyar. Bu, güç ihtiyacıyla yakından ilgiliyse de, tam olarak aynı şey değildir. Güç sürecinin dört öğesi vardır. Bunların en açık olan üçüne Amaç, Çaba ve Amaca Ulaşma adlarını veriyoruz. (Herkesin, çaba gerektiren amaçlara ve en azından bunlardan bazılarına ulaşma başarısı göstermeye ihtiyacı vardır.) Dördüncü öğeyi ise tanımlamak biraz zor olduğu gibi, herkesin bu öğeye ihtiyacı da olmayabilir. Buna özerklik diyoruz ve bunu daha sonra ele alacağız (42 ilâ 44. paragraflar).

34. Şimdi, istediği her şeye dilediğince sahip olan birinin durumunu düşünelim. Böyle bir insan güce sahiptir ama, ciddî psikolojik sorunlarla karşılaşacaktır. Bu kişi, önceleri çok eğlenecektir, ancak zamanla kesinlikle sıkılacak ve moral olarak çökecektir. Sonunda, klinik olarak depresif biri bile olabilir. Tarih, hâli vakti yerinde aristokratların düşkün olma eğiliminde olduklarını gösteriyor. Bu, egemenliklerini yerleştirmek için mücadele vermek zorunda olan savaşçı aristokrasiler için geçerli değildir. Ancak, kendilerini zorlamaya ihtiyaçları olmayan, refah, güven içindeki aristokratlar, güçleri olmasına rağmen genelde sıkılırlar, haz peşinde koşarlar ve moral olarak çökerler. Bu da, gücün yetmediğini gösteriyor. Bir insanın, uğrunda gücünü sınayacağı amaçları olmalıdır.

35. Herkesin amaçları vardır; –en azından yiyecek, su ve iklimin gerektirdiği giyim ve barınak türünden– hayatta kalmak için gereken fiziksel ihtiyaçları karşılamak gibi. Ancak hâli vakti ye-

GÜÇ SÜRECİNİN BOZULMASINDAN
DOĞAN BELİRTİLERİN ŞEMASI

rinde bir aristokrat tüm bunları, çaba harcamaksızın elde eder. Sonra da sıkıntı ve moral çöküntüsü başlar.

36. Amaç fiziksel ihtiyaçları karşılamak olduğu takdirde, önemli amaçlara ulaşamamak ölümle sonuçlanabilir, ulaşılamasa da yaşamın devam edebileceği türden amaçlara ulaşamamaksa hayâl kırıklığına yol açar. Amaçlanan şeye yaşam boyunca sürekli olarak ulaşamıyor olmak yenilmişlik, bunalım ve kendini değersiz hissetmeyle sonuçlanır.

37. Yani, ciddî psikolojik sorunlara meydan vermemek için, bir insan, uğruna çaba harcaması gereken amaçlara ihtiyaç duyar ve bu amaçlara ulaşmada en azından makûl bir oranda başarı sağlamalıdır.

İkâme Etkinlikler

38. Ancak, tüm hâli vakti yerinde aristokratlar, sıkılıp manevî bir çöküntüye uğramazlar. Örneğin, İmparator Hirohito, yozlaşmış bir düşkünlüğe dalacağına, kendisini deniz biyolojisine adadı ve bu alanda hatırı sayılır kişilerden biri oldu. İnsanlar, fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak için çabalamak zorunda kalmadıklarında, kendilerine yapay amaçlar bulurlar. Çoğu durumda da, bu amaçlar için, fiziksel ihtiyaçlar için sarf edecekleri çabanın ve heyecanlı ilginin aynısını gösterirler. Nitekim Roma İmparatorluğu'ndaki aristokratlar edebiyat alanında gösteriş yapıyorlardı; birkaç yüzyıl önce pek çok Avrupalı aristokrat, ete ihtiyaç duymadığı hâlde, avlanmak için muazzam zaman ve enerji harcıyordu; diğer aristokratlar statü uğruna, özenle hazırlanmış zenginlik teşhirleri yaparak mücadele ediyorlardı; ve Hirohito gibi birkaç aristokrat da kendini bilime adıyordu.

39. "İkâme etkinlikler" sözcüğünü, şu tür bir etkinliği anlatmak için kullanıyoruz: İnsanların, yalnızca bir amacın peşinde koşarken elde edecekleri tatmin uğruna kendilerine buldukları yapay amaca yönelik bir faaliyet. Bu, ikâme etkinlikleri ayırt etmek için temel kuraldır. X amacına ulaşmak için çok zaman ve enerji harcayan bir kişiyi düşünerek, kendinize şu soruyu sorun: Eğer bu kişi,

zamanının ve enerjisinin çoğunu biyolojik ihtiyaçlarını karşılamaya harcamak zorunda kalsaydı ve bu çaba da onun fiziksel ve zihinsel yeteneklerini değişik ve ilginç bir biçimde kullanmasını gerektirseydi, bu kişi X amacına ulaşmadığı için kendini bir şeyden ciddî şekilde yoksun hisseder miydi? Eğer cevap hayırsa bu kişinin X amacına ulaşmaya çabalaması bir ikâme etkinliktir. Hirohito'nun deniz biyolojisi konusundaki çalışmaları açıkça bir ikâme etkinlikti; çünkü, Hirohito, yaşamsal ihtiyaçlarını karşılamak için zamanını bilim dışı ilginç işlere harcamak zorunda kalsaydı, deniz hayvanlarının anatomileri ve yaşam döngüleri üstüne her şeyi bilmediği için yoksunluk hissetmezdi; bu açık. Ancak, aşk ve cinsellik arayışı bir ikâme etkinlik değildir, çünkü çoğu kişi, yaşamı diğer yönlerden tatmin edici olsa bile, karşı cinsin bir üyesiyle hiçbir ilişkiye giremediğinde bunun eksikliğini hisseder. (Ancak aşırı, yani kişinin gerçekten ihtiyaç duyduğundan daha fazla bir cinsellik arayışına girmesi ikâme bir etkinlik olabilir.)

40. Modern endüstriyel toplumda, kişinin fiziksel ihtiyaçlarını gidermesi için asgarî bir çaba yeterlidir. Önemsiz bir teknik beceri edinmek üzere bir eğitim programından geçmek, sonra da işe zamanında gelip, işin gerektirdiği son derece vasat çabayı göstermek yeter. Tüm gereken, ortalama bir akıl ve en çok da *itaat*. Kişi bunlara sahipse, toplum ona beşikten mezara dek bakar. (Evet, fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasını çantada keklik gibi göremeyen bir alt sınıf var ama biz burada orta sınıftan bahsediyoruz.) Bu yüzden, modern toplumun ikâme etkinliklerle dolu olması şaşırtıcı değil. Bilimsel çalışmalar; atletik başarılar; hayırseverlik işleri; sanatsal ve edebî yaratılar; kariyer basamaklarını tırmanma; artık fiziksel tatmin veremeyecek kadar çok para ve mal mülk edinme; ve beyaz olmayan azınlıklar için çalışan beyaz eylemcilerin durumunda olduğu gibi, eylemciyi kişisel olarak ilgilendirmeyen konulardaki toplumsal eylemcilik; bunların hepsi ikâme etkinliklere girer. Bunlar her zaman yalnızca ikâme etkinlik değildir; çünkü çoğu insan, bir amaç sahibi olmaktan başka nedenlerle de kısmen motive olabilir. Bilimsel çalışmaları kısmen prestij kazanma isteği, sanatsal yaratımları duyguları açığa vurma ihtiyacı, militan top-

lumsal eylemciliği ise düşmanlık motive ediyor olabilir. Fakat bunların peşinde koşan insanların çoğu için, bu etkinlikler çoğunlukla ikâme etkinliklerdir. Örneğin bilim insanlarının çoğu, yaptıkları işten edindikleri "tatmin"in, kazandıkları prestij ve paradan daha önemli olduğunu kabul edeceklerdir.

41. Büyük kısmı için değilse de pek çok insan için ikâme etkinlikler, gerçek amaçlara –yani, insanların güç süreçleri tamamlandığı takdirde ulaşmak isteyecekleri amaçlara– ulaşmaya çalışmaktan daha az tatmin edicidir. Bunun göstergelerinden biri de, ikâme etkinliklerle çok yakından ilgilenen insanların asla tatmin olmamaları, huzur bulmamalarıdır. Böylece paragöz, sürekli daha fazla servet için can atar. Bilim insanı, bir problemi bitirir bitirmez diğerine geçer. Uzun mesafe koşucusu, kendisini sürekli daha hızlı ve daha fazla koşmaya zorlar. İkâme etkinlikler peşindeki birçok insan, bu etkinliklerin kendilerine biyolojik ihtiyaçlarını gidermek gibi "sıradan" bir işten daha fazla tatmin getirdiğini söylese de bunun nedeni, toplumumuzda biyolojik ihtiyaçları karşılama işinin fasa fiso düzeyine indirgenmiş olmasıdır. Daha da önemlisi, toplumumuzda insanlar biyolojik ihtiyaçlarını *özerk olarak* değil, toplumsal bir mekanizmanın parçaları olarak karşılarlar. Ama tam aksine, ikâme etkinliklerde bulunurken büyük oranda özerktirler.

Özerklik

42. Özerklik, güç sürecinin bir parçası olarak her bireye gerekmeyebilir. Ancak çoğu insan, amaçları için çabalarken, az ya da çok özerkliğe ihtiyaç duyar. Çabaları kendi inisiyatiflerine bağlı ve kendi denetimleri altında olmalıdır. Yine de çoğu insan bu inisiyatif ve denetimi tek başına kullanmak zorunda değildir; *küçük* bir grubun üyesi olmak yeterlidir. Yani, yarım düzine insan, kendi aralarında bir amaç belirleyip o amaca ulaşmak için başarılı bir ortak çaba gösterirlerse, bu onların güç sürecine olan ihtiyaçlarını tatmin edecektir. Ancak, insanlar, özerk inisiyatif ve kararlarına hiç yer bırakılmayan, katı emirlerin yukarıdan dayatıldığı bir durumda çalışırlarsa, güç sürecine olan ihtiyaçları tatmin edilmeyecektir.

Aynı şey, kolektif kararlar alan bir grupta, grup üyelerinin, kararları etkileyemeyecek kadar kalabalık olması durumunda da geçerlidir.[5]

43. Bazı bireylerin özerkliğe pek az ihtiyaç duyuyormuş gibi gözüktüğü doğrudur. Ya güç dürtüleri zayıftır ya da o dürtüyü, kendilerinin ait oldukları güçlü bir örgütle özdeşleştirerek tatmin ederler. Bir de –astlarına körü körüne itaat ederek, kullanmaktan oldukça mutlu oldukları dövüş hünerlerini geliştirerek güç duygusu kazanan iyi savaşçı asker misali– tamamen fiziksel bir güç duygusuyla tatmin olmuş gözüken, düşünmeyen, hayvanî insanlar vardır.

44. Çoğu insan için kendine değer verme, özgüven ve güç duygusunu kazanma, güç süreci yoluyla –bir amaca sahip olma, *özerk* bir çaba gösterme ve amaca ulaşma yoluyla– olur. Bir kişinin güç sürecinden geçmek için yeterli fırsatı olmazsa, bunun sonuçları –bireye ve güç sürecinin nasıl bozulduğuna bağlı olarak– sıkıntı, ahlâkî çöküntü, kendine az değer verme, aşağılık duygusu, yenilmişlik, depresyon, endişe, suçluluk, hüsran, düşmanlık, eşe ya da çocuğa yönelik taciz, doymak bilmeyen bir düşkünlük, anormal cinsel davranışlar, uyku bozuklukları, yeme bozuklukları ve benzerleri şeklinde olur.[6]

5- Çoğu insanın, kendi kararlarını vermek istemediği, liderlerden onların adına düşünmelerini istediği ileri sürülebilir. Bu görüşte doğruluk payı vardır. İnsanlar küçük meselelerde kendi kararlarını vermekten hoşlanır, ama zor ve önemli meselelerde karar vermek psikolojik çelişkiyi göze almayı gerektirir ve çoğu insan psikolojik çelişkiden nefret eder. Bu nedenle zor kararlar söz konusu olduğunda başkalarına güvenme eğiliminde olurlar. Ama bu demek değildir ki, kendilerine kararı etkileme fırsatı verilmeden onlara kabul ettirilmesinden hoşlanırlar. İnsanların çoğu doğal izleyicidir, lider olmasalar da liderleri ile doğrudan ilişkileri olmasını isterler, liderlerini etkileyebilmek ve zor kararları vermede bir dereceye kadar katılımda bulunmak isterler. En azından bu kadar bir özerkliğe ihtiyaçları vardır.

6- Burada sıralanan belirtilerden bazıları kafese konmuş hayvanlarda görülenlere benzer. Güç süreci konusundaki mahrumiyete bağlı bu semptomların nasıl ortaya çıktığını açıklamak gerekirse, insan doğasını anlamada sağduyu bize göstermiştir ki ulaşılması çaba gerektiren hedeflerin eksikliği sıkıntıya yol açar ve sıkıntı uzun süreli olduğunda, er ya da geç, çoğunlukla depresyonla sonuçlanır. Hedeflere →

Toplumsal Sorunların Kaynağı

45. Yukarıda sözü geçen belirtilerin herhangi biri herhangi bir toplumda ortaya çıkabilir, ancak, modern endüstriyel toplumda bunlar kitlesel ölçekte mevcuttur. Bugün dünyanın delirmek üzereymiş gibi göründüğünü ilk söyleyen biz değiliz. Böyle bir şey, insan toplulukları için normal değil. İlkel insanın daha az stres ve hayâl kırıklığı yaşadığına ve modern insana oranla yaşam tarzından daha memnun olduğuna inanmak için pek çok sebep var. İlkel toplumlarda yaşamın toz pembe olmadığı da bir gerçek tabiî. Avustralya yerlileri arasında kadınların taciz edilmesi oldukça yaygındı, Amerikan Kızılderili kabilelerinin bazılarında da transseksüellik oldukça yaygındı. Ancak, *genel olarak konuşursak*, önceki paragrafta bahsettiğimiz sorunlar, ilkel halklar arasında, modern toplumlarda olduğundan çok daha az yaygındı.

46. Biz, modern toplumun toplumsal ve psikolojik sorunlarını şu gerçeğe bağlıyoruz: Toplum insanların, insan soyunun evrimleştiği koşullardan tamamen farklı koşullarda yaşamasını ve daha önceki koşullarda geliştirdikleriyle çatışan davranış kalıplarına

→ ulaşmadaki eksiklik hayâl kırıklığına, kişinin kendisine olan saygısının azalmasına neden olur. Hayâl kırıklığı öfkeye, öfke –genelde hayat arkadaşının ya da çocuğun taciz edilmesi biçiminde– saldırganlığa dönüşür. Uzun süreli hayâl kırıklığının genelde depresyonla sonuçlandığı, depresyonun da suçluluk duygusu, düzensiz uyku, yeme bozukluğu ve kişinin kendini kötü hissetmesine neden olduğu kanıtlanmıştır. Depresyona eğilimi olanlar bir çare olarak eğlence peşine düşerler; bu nedenle yeni heyecanlar yaşamanın bir yolu olarak sapkınlıklarla beraber doyumsuz bir hedonizm ve aşırı seks de gelir. Can sıkıntısı da aşırı eğlence arayışına sebep verebilir; başka amaçlardan yoksun insanlar genelde eğlenceyi bir amaç hâline getirirler. Konuyla ilgili şemaya bakınız.

Yukarıda yaptığımız bir basitleştirmedir. Gerçekte olan ise daha karmaşıktır, ve elbette ki güç süreci konusundaki mahrumiyet, anlatılan belirtilerin *tek* sebebi değildir. Bu arada, depresyondan bahsederken mutlaka bir psikiyatristin tedavisini gerektirecek kadar ağır bir depresyonu kastetmiyoruz. Genelde sadece hafif depresyon biçimlerini kastediyoruz. Amaçlardan bahsederken değinmek istediğimiz ille de uzun vadeli, üzerinde düşünülüp taşınılmış amaçlar değildir. İnsanlık tarihinin büyük bir kısmında, pek çok ya da çoğu insan için, karnını doyurma (kendisinin ve ailesinin yalnızca günlük yiyeceğini karşılama) amacı yeterli olmuştur.

göre davranmasını gerektiriyor. Şimdiye kadar yazdıklarımızdan, güç sürecini doğru dürüst yaşama imkânından mahrum olmayı, modern toplumun insanları maruz bıraktığı en önemli anormal koşul olarak değerlendirdiğimiz açıktır. Ancak tek anormal durum, bu değildir. Toplumsal sorunların kaynağı olarak güç sürecinin bozulmasına değinmeden önce başka bazı kaynakları ele alacağız.

47. Aşırı nüfus yoğunluğu, insanın doğadan soyutlanması, toplumsal değişimin aşırı hızı, aile, köy ya da kabile gibi doğal, küçük ölçekli toplulukların yıkılması modern endüstriyel toplumda var olan anormal koşullar arasındadır.

48. Kalabalığın stres ve saldırganlığı arttırdığı çok iyi bilinir. Bugün var olan kalabalıklaşma derecesi ve insanın doğadan soyutlanması, teknolojik ilerlemenin sonuçlarıdır. Endüstri öncesi tüm toplumlar ağırlıklı olarak tarım toplumlarıydı. Endüstri toplumu şehirleri ve şehirlerde yaşayan nüfus oranını büyük oranda arttırdı; modern tarım teknolojisi de, dünyanın daha önce besleyemediği yoğunlukta bir nüfusun beslenmesini olanaklı kıldı. (Ayrıca, teknoloji kalabalıklaşmanın etkilerini daha da şiddetlendiriyor; çünkü insanların eline arttırılmış bir bozguncu güç veriyor. Örneğin, çim biçme makineleri, radyolar, motosikletler gibi gürültü çıkaran çeşitli araçların kullanımı sınırlanmazsa, huzur ve sessizlik isteyen insanlar, gürültü nedeniyle yılgınlığa düşer. Eğer bunların kullanımı sınırlanırsa, bu kez de bunları kullanan insanlar, düzenlemeler nedeniyle yılgınlığa düşer. Ama bu makineler hiç icat edilmemiş olsaydı, bunların meydana getirdiği hiçbir çatışma ve yılgınlık da olmayacaktı.)

49. İlkel toplumlarda –genellikle yavaş değişen– doğal dünya, istikrarlı bir çerçeve ve bu nedenle de, bir güvenlik duygusu sağlıyordu. Modern dünyada ise tam tersine, insan toplumu doğaya egemendir ve modern toplum da, teknolojik değişim sayesinde büyük bir hızla değişmekte. Yani, istikrarlı bir çerçeve yok.

50. Muhafazakârlar aptaldır: Bir yandan geleneksel değerlerin yıkılmasından dolayı sızlanırken, diğer yandan teknolojik ilerleme ve ekonomik gelişmeyi içtenlikle desteklerler. Görünen o ki, bir toplumun tüm diğer yapıları değişmediği sürece, o toplumun

ekonomi ve teknolojisinin değişemeyeceğini ve böyle hızlı değişikliklerin de geleneksel değerleri kaçınılmaz olarak yıkacağını anlamıyorlar.

51. Geleneksel değerlerin çöküşü, bir ölçüde, küçük çaplı geleneksel toplumsal grupları bir arada tutan bağların da kopması anlamına gelir. Küçük çaplı toplumsal grupların dağılışı, aynı zamanda, modern koşulların bireyi yeni yerlere taşınarak kendilerini topluluklarından ayırmaya itmesi ya da özendirmesi gerçeğiyle de körüklenmektedir. Bunun da ötesinde, teknolojik bir toplum, eğer etkin bir biçimde işleyecekse, aile bağlarını ve yerel toplulukları zayıflatmak *zorundadır.* Modern toplumda bireyin bağlılığı önce sisteme, ancak ondan sonra küçük ölçekli topluluğa olabilir. Çünkü eğer küçük ölçekli topluluğun içsel bağları, sisteme bağlılıktan daha güçlü olsaydı, bu tip topluluklar, sistem pahasına, kendi çıkarlarını savunurlardı.

52. Bir iş için, işe en uygun kişi yerine kuzeni, arkadaşı veya dindaşını atayan bir kamu görevlisi veya şirket yetkilisini düşünün. Bu kişi, kişisel bağlılığın sisteme olan bağlılığının önüne geçmesine izin vermiştir, ve bu, "akraba kayırma" veya "ayrımcılık"tır ki bunların ikisi de modern toplumda korkunç günahlardır. Kişisel ve yerel bağlılıkları, sisteme olan bağlılığa göre ikincil hâle getirmeyi başaramamış sözde endüstriyel toplumlar bu konuda son derece etkisizdirler. (Latin Amerika'ya bakınız.) Bu yüzden de, ilerlemiş bir endüstriyel toplum, ancak güçten düşürülmüş, ehlîleştirilmiş ve sistemin maşası hâline getirilmiş küçük ölçekli topluluklara tahammül edebilir.[7]

7- Amişler [Amerika'nın bazı bölgelerinde etkin olan, dışa kapalı, dinî bir cemaat] gibi, geniş toplum üzerinde sınırlı bir etkiye sahip birkaç pasif, kapalı grup kısmî bir istisna olarak kabul edilebilir. Bunlar dışında günümüz Amerika'sında küçük ölçekli bazı özgün topluluklar varlıklarını sürdürmektedir. Örneğin gençlik çeteleri ve "sapkın mezhepler". Herkes onların tehlikeli olduğunu düşünür, ve öyledirler de, çünkü bu grupların üyeleri sistemden ziyade öncelikle birbirlerine sadıktırlar, bu nedenle sistem onları kontrol edemez. Örneğin çingeneler, genelde hırsızlık ve sahtekârlık nedeniyle tutuklanmaktan kurtulurlar, çünkü sadakât duyguları o denli gelişmiştir ki, her zaman için masumiyetlerini "ispat eden" ifadeyi verecek baş- →

53. Kalabalıklaşma, hızlı değişim ve toplulukların parçalanması, büyük oranda toplumsal sorunların kaynağı olarak görülmüştür. Ancak, biz, bunların bugün görülen sorunların tümü için sebep oluşturacağına inanmıyoruz.

54. Birkaç endüstri-öncesi şehir de çok büyük ve kalabalıktı; ancak oralarda yaşayanların, modern insan kadar psikolojik sorunları varmış gibi görünmüyor. Bugün Amerika'da, kalabalık olmayan kırsal alanlar da vardır. Ancak görüyoruz ki, oralarda da şehirdekilerle benzer sorunlar var; ancak kırsal kesimde sorunlar daha az şiddetli. Yani, kalabalıklaşma belirleyici bir etkene benzemiyor.

55. 19. yüzyılda, Amerika'nın genişleyen sınır boylarındaki nüfusun hareketliliği, büyük aileleri ve küçük çaplı grupları büyük olasılıkla en az bugünkü kadar parçalamıştı. Aslında birçok çekirdek aile, böyle bir yalıtılmışlık içinde, birkaç kilometre boyunca hiçbir komşusu olmadan ve hiçbir topluluğa ait olmadan yaşamayı seçmişti, ancak göründüğü kadarıyla, bu yine de sorunlara yol açmadı.

56. Dahası, Amerikan sınır boyu toplumunda değişiklikler çok hızlı ve derindi. Bir insan, kütüklerden yapılmış bir kulübede doğabilir, kanun ve düzenden uzak yaşayıp çoğunlukla yabanî hayvan etiyle beslenebilirdi; ancak, aynı insan yaşlandığında düzenli bir işte çalışıp, etkin kanunî uygulamaların bulunduğu düzenli bir toplumda yaşamına devam edebilirdi. Bu, modern bireyin yaşamındaki tipik değişimlerden daha derin bir değişiklikse de, psikolojik sorunlara yol açmış gibi görünmüyor. Aslında, 19.

--> ka çingeneler bulabilirler. Açıkça görüldüğü gibi, eğer çok sayıda insan bu tür gruplara katılsaydı, sistem ciddî bir sorunla karşılaşırdı. 20. yüzyılın başlarında, Çin'in modernleşmesi ile ilgilenen bazı Çinli düşünce adamları aile gibi küçük ölçekli toplumsal grupları dağıtmanın gerekliliğini anlamışlardı: –Sun Yat-sen'e göre– Çinlilerin, sadakâtlerini aileden devlete yöneltecek yeni bir yurtseverlik akımına ihtiyaçları vardı... –Li Huang'a göre– Çin'de milliyetçiliğin gelişmesi isteniyorsa, başta aileninki olmak üzere tüm geleneksel bağların bir yana bırakılması gerekiyordu. (Chester C. Tun, *Chinese Political Thought in the Twentieth Century* (20. Yüzyılda Çin Politik Düşüncesi), syf. 125, syf. 297.)

yüzyıl Amerikan toplumunun, bugünkü toplumdan farklı olarak, iyimser ve kendinden emin bir havası vardı.[8]

57. Bize göre, aradaki fark şudur: Modern insan –haklı olarak– değişikliğin ona *dayatıldığını* hissederken, 19. yüzyıl sınır sakini ise –yine haklı olarak– değişikliği kendi seçimiyle kendisinin yarattığını hissetmiştir. Yani bir öncü, kendi seçtiği toprağa yerleşti ve kendi çabalarıyla bu toprağı çiftlik hâline getirdi. O günlerde tüm bir vilayetin içinde yalnızca birkaç yüz kişi yaşıyor olabilirdi ve bu vilayetler, modern vilayetlerden çok daha özerk ve yalıtılmış bir hâldeydi. Yani, öncü çiftçi yeni ve düzenli bir topluluğun oluşmasında nispeten küçük bir grubun üyesi olarak pay sahibi oluyordu. Bu topluluğun oluşumunun bir gelişim olup olmadığı tartışmaya açıksa da, bu oluşum şu ya da bu şekilde çiftçinin güç sürecine olan ihtiyacını tatmin ediyordu.

58. Bugünün endüstri toplumlarında görülen kitlesel davranış sapkınlıkları olmadan hızlı değişime uğramış ve/veya yakın ilişkilerin olmadığı toplumlardan başka örnekler de vermek mümkün. Biz, modern toplumdaki toplumsal ve psikolojik sorunların en önemli nedeninin, insanların, güç sürecinden normal bir şekilde geçmek için yeterli olanaklarının olmaması olduğunu iddia ediyoruz. Modern toplumun, güç sürecinin bozulduğu tek toplum olduğunu söylemek istemiyoruz. Büyük olasılıkla, uygar toplumların hepsi değilse de çoğu güç sürecine az ya da çok müdahale etmiştir. Ancak modern endüstriyel toplumda bu sorun özellikle ciddî bir hâl almıştır. Solculuk, en azından onun son zamanlardaki –yani 20. yüzyılın ortasından sonuna dek tezahür eden– biçimi, biraz da, güç süreci konusundaki mahrumiyetin bir belirtisidir.

Modern Toplumda Güç Sürecinin Bozulması

59. İnsanî dürtüleri üç gruba ayırıyoruz: 1) Minimal düzeyde bir çabayla tatmin edilenler, 2) Ancak ciddî bir çabayla tatmin edi-

8- Evet, 19. yüzyılda Amerika'nın ciddî sorunları olduğunu biliyoruz, ama anlatımda özü korumak için basit ifadeler kullanmak durumundayız.

lebilenler, 3) Kişi ne kadar çaba gösterirse göstersin yeterince tatmin edilemeyenler. Güç süreci, 2. gruptaki dürtüleri tatmin etme sürecidir. 3. gruptaki dürtüler ne kadar çok olursa, o kadar çok hayâl kırıklığı, kızgınlık ve sonuçta da yenilmişlik, depresyon vb. olur.

60. Modern endüstriyel toplumda, doğal olarak insanî güdülerin daha çok 1. ve 3. grupların içine doğru itildiği görülüyor; 2. grup ise giderek daha çok, yapay olarak yaratılmış dürtülerden oluşuyor.

61. İlkel toplumlarda, fiziksel ihtiyaçlar genelde 2. gruba girer: Elde edilebilirler, ama ancak ciddî bir çaba pahasına. Ancak, modern toplum, herkese fiziksel ihtiyaçlarını yalnızca minimal bir çaba[9] karşılığında garantilediğinden, fiziksel ihtiyaçlar 1. gruba doğru itilmiştir. (Bir iş sahibi olmak için gereken çabanın "minimal" olduğu konusunda itirazlar olabilir, ancak, genelde alt ilâ orta düzeydeki işlerde gereken tüm çaba *itaatten* ibarettir. Size oturmanız ya da ayakta durmanız söylenen yerde oturur veya ayakta durursunuz ve size söylenenleri, size söylenen şekilde yaparsınız. Çok seyrek olarak ciddî bir biçimde çaba göstermek zorunda kalırsınız, ve her hâlükârda, işinizde neredeyse hiçbir özerkliğe sahip değilsinizdir, böylece güç sürecine olan ihtiyacın gereği lâyıkıyla yerine getirilmemiş olur.)

62. Modern toplumda cinsellik, aşk ve statü gibi toplumsal ihtiyaçlar, bireyin durumuna bağlı olarak, genelde 2. gruptadır.[10] Ancak, statü için oldukça güçlü bir dürtüye sahip kişiler hariç, toplumsal dürtüleri karşılamak, güç sürecine olan ihtiyacı tatmin etmeye yetmez.

63. Böylece, 2. gruba giren bazı yapay ihtiyaçlar yaratılmıştır ve bu ihtiyaçlar şimdi de güç sürecine olan ihtiyaca hizmet etmektedir. Birçok insana, büyükanne ve büyükbabasının asla istemediği,

9- "Alt sınıf"ı konu dışı tutuyoruz. Egemen anlayıştan bahsediyoruz.

10- Bazı sosyal bilimciler, eğitmenler, "akıl sağlığı" uzmanlan ve benzerleri herkesin tatmin edici bir toplumsal yaşamı olması için uğraşarak, toplumsal dürtüleri 1. gruba sokmak için ellerinden geleni yapıyorlar.

hatta hayâl bile etmediği şeylere ihtiyaç duyduğunu düşündürmek için reklam ve pazarlama teknikleri geliştirildi. Bu 2. gruba giren yapay ihtiyaçları tatmin etmek için gerekli parayı kazanmak ciddî bir çaba gerektiriyor. (Ancak 80 ilâ 82. paragraflara bakınız.) Modern insan, güç sürecine olan ihtiyacını, büyük oranda reklamcılık ve pazarlama endüstrisi tarafından[11] yaratılan yapay ihtiyaçların peşinde koşmakla ve ikâme etkinlikler yoluyla tatmin etmek zorunda kalıyor.

64. Öyle görünüyor ki, güç sürecinin yapay biçimleri birçok insan için, belki de çoğunluk için yeterli değil. 20. yüzyılın ikinci yarısına ait sosyal eleştirmenlerin yazılarında tekrar tekrar ortaya çıkan bir konu da, modern toplumda, birçok insana acı veren bir amaçsızlık duygusudur. (Bu amaçsızlık "anomik" veya "orta sınıf boşluğu" gibi başka adlarla da anılır.) Bizce, "kimlik bunalımı" denilen şey, aslında bir amaç duygusu arayışıdır; çoğunlukla da uygun bir ikâme etkinliğe bağlanma arayışı. Varoluşçuluk da, büyük oranda, modern yaşamın amaçsızlığına bir tepkidir.[12] Mo-

11- Sonu gelmeyen bir sahip olma dürtüsü, gerçekten de reklam ve pazarlama endüstrisinin yapay bir buluşu mudur? Elbette ki mal, mülk edinmek için insanın doğuştan gelen bir dürtüsü yoktur. İnsanların, temel fiziksel ihtiyaçlannı karşılamak için gerekli olanlar dışında, çok az maddî zenginliği talep ettiği toplumsal kültürler olmuştur. (Avustralya yerli halkı, geleneksel Meksika köylü kültürü, bazı Afrika kültürleri) Diğer yandan, maddî kazanımlann önemli sayıldığı pek çok endüstri öncesi kültür de var olmuştur. Öyleyse bugünkü mal, mülk edinme amaçlı kültürün sadece reklam ve pazarlama endüstrisinin bir buluşu olduğunu iddia edemeyiz. Ama bu kültürün yaratılmasında reklam ve pazarlama endüstrisinin önemli bir rol oynadığı da bir gerçektir. Reklama milyonlar ayıran büyük şirketler, artan satışlardan kârlı çıkacaklarını bilmeseler, bu kadar para harcıyor olmazlardı. Bir iki yıl önce FC'nin bir üyesi şunlan açıkça söyleyen bir satış müdürüne rastlamıştı. "İşimiz, insanların istemedikleri ve ihtiyaç duymadıkları şeyleri almalarını sağlamaktır." Satış müdürü ayrıca, eğitilmemiş bir aceminin insanlara bir malla ilgili gerçekleri anlattığı için hiç satış yapamazken, eğitilmiş ve deneyimli bir profesyonel satıcının aynı insanlara nasıl dünya kadar satış yaptığını anlatmıştı. Bu da gösteriyor ki, insanlar aslında istemedikleri şeyleri almaya yönlendiriliyorlar.

12- Amaçsızlık sorunu yaklaşık son 15 yılda önemini yitirmiş gibi gözüküyor, çünkü şimdi insanlar kendilerini fiziksel ve ekonomik açıdan eskiye oranla daha az güvende hissediyorlar ve güvenlik ihtiyacı onlara bir amaç vermiş oluyor. Ama →

dern toplumda, "tatmin" arayışı çok yaygındır. Ancak, bizce, insanların çoğunluğu için, temel amacı tatmin olan bir etkinlik (yani, ikâme bir etkinlik) bütünüyle tatmin getirmez. Başka bir ifadeyle, güç sürecine olan ihtiyacı bütünüyle tatmin etmez (41. paragrafa bakınız). Bu ihtiyacı yalnızca fiziksel gereklilikler, cinsellik, aşk, statü, intikam ve benzeri dışsal amaçlara yönelik faaliyetler tam olarak tatmin edebilir.

65. Üstelik, para kazanma, statü basamaklarını tırmanma veya başka bir biçimde sistemin bir parçası olarak görev yapma yoluyla amaçlara ulaşılmaya çalışıldığında, çoğu insan amacına *özerk bir biçimde* ulaşabilecek bir konumda olmuyor. Çoğu işçi bir başkasının emrinde çalışmaktadır ve 61. paragrafta belirttiğimiz gibi, günlerini, kendilerine söyleneni, söylenen şekilde yaparak harcamak zorundadır. Kendi işinde çalışan insanlar bile çok az özerktirler. Küçük iş sahiplerinin ve girişimcilerin süregelen bir şikâyeti de, gereğinden fazla yasal düzenlemenin ellerini kollarını bağladığıdır. Bu düzenlemelerden bazıları kuşkusuz gereksizdir, ancak genelde bu düzenlemeler gerekli ve aşırı karmaşık toplumumuzun kaçınılmaz birer parçasıdır. Bugün, küçük çaplı işletmelerin çoğu bayilik sistemiyle çalışıyor. Birkaç yıl önce, *Wall Street Journal*'da, bu yöntemle çalışan şirketlerin, bayilik için başvuran kişilerden, yaratıcılık ve girişkenlik sahibi olanları *elemek* üzere düzenlenmiş bir kişilik testinden geçmesini istediğini yazıyordu; bunun nedeni ise, bu tür kişilerin bayilik sistemine itaatkâr bir şekilde boyun eğecek kadar uysal olmamalarıydı. Bu da, küçük çaplı işlerden, özerkliğe en çok ihtiyacı olan kişilerin çoğunu dışlıyor.

→ güvence edinmenin adamakıllı zor olması nedeniyle, amaçsızlığın yerini hayâl kırıklığı almıştır. Amaçsızlık sorunu üzerinde duruyoruz, çünkü liberaller ve solcular, toplumun herkesin güvenliğini temin etmesi yoluyla toplumsal sorunlarımızı çözmek istiyorlar, ama bu başarılsaydı bile, "amaçsızlık" sorununu geri getirirdi sadece. Asıl konu toplumun, insanların güvenliğini gerektiği gibi sağlayıp, sağlamaması değildir. Sorun insanların güvenlikleri için kendilerine değil de, sisteme tâbi olmalarıdır. Bu bazı insanların neden silah taşıma hakkını sevinçle karşıladığını göstermektedir; bir silaha sahip olmak, insanların kendi güvenlikleri konusunu onlara bırakır.

66. Bugün, insanlar kendi adlarına oluşturdukları erdeme göre değil, sistemin onlar *adına* veya onlar *için* oluşturduğu erdeme göre yaşıyorlar. Ve kendi adlarına oluşturduklarını da, her geçen gün daha yoğun bir biçimde, sistemin belirlediği kanallar üzerinden yapıyorlar. Eğer bir başarı şansı olacaksa, fırsatlar sistemin sağladıkları olmalı, bunlardan kural ve düzenlemelere[13] uygun şekilde yararlanılmalı ve uzmanların öğütlediği tekniklere uyulmalıdır.

67. Demek ki, toplumumuzda, gerçek amaçların varlığı konusundaki eksiklik ve bu amaçlara ulaşmada gereken özerklik eksikliği nedeniyle güç süreci bozulmaktadır. Bu süreç bir de 3. gruba giren insanî dürtüler (kişi ne kadar çaba gösterirse göstersin yeterince tatmin edilemeyen dürtüler) yüzünden bozulmaktadır. Bu dürtülerden biri de güvenlik ihtiyacıdır. Yaşamlarımız başka insanların verdiği kararlara bağlı; bu kararlar üzerinde hiçbir kontrolümüz olmadığı gibi genelde kararları veren kişileri tanımayız bile. ("Önemli kararları, nispeten az sayıda –belki 500 ya da 1000– kişinin verdiği bir dünyada yaşıyoruz.", Philip B. Heymann, Harward Hukuk Fakültesi, alıntı yapan Anthony Lewis, *New York Times*, 21 Nisan 1995.) Yaşamlarımız, bir nükleer santraldeki güvenlik önlemlerinin doğru bir biçimde alınıp alınmadığına, yiyeceğimize ne kadar kimyasal madde veya havamıza ne kadar kirlilik karıştırılmasına izin verildiğine, doktorumuzun ne kadar becerikli –veya beceriksiz– olduğuna bağlı; işimizi kaybedip kaybetmememiz devlet ekonomistlerinin veya şirket yetkililerinin ver-

13- Devlet düzenlemelerinin sayısını azaltmaya yönelik muhafazakâr çabaların sokaktaki adam için bir yararı yoktur. Bir kere, sadece önemsiz bazı düzenlemeler kaldırılabilir, çünkü çoğu düzenleme gereklidir. Ayrıca serbestleştirmelerin çoğu ortalama bireyden ziyade işletmeleri etkiler, çünkü düzenlemelerin temel işlevi devletten aldığı yetkiyi özel şirketlere vermektir. Bunun sokaktaki adam için anlamı yaşamındaki devlet müdahalesinin yerini, örneğin kansere yol açacak kimyasal maddelerin su kaynağına boşaltılmasına izin verebilecek olan büyük şirketlerin müdahalesinin almasıdır. Muhafazakârlar, sokaktaki adamın Büyük Devlet'e olan kızgınlığını Büyük İşletmeler'in güçlenmesi için sömürerek, onu bir enayi yerine koymaktadır.

diği kararlara bağlı vb. Bireylerin çoğu, kendisini bu tehditlere karşı, çok sınırlı bir düzeyin üstünde savunabilecek konumda değil. Bu yüzden, bireyin güvenlik arayışı hayâl kırıklığıyla sonuçlanır, bu da bir güçsüzlük duygusuna yol açar.

68. İlkel insanın, fiziksel açıdan modern insana oranla daha az güvenlikte olduğu, ömrünün daha kısa olmasından da bu durumun belli olduğu, yani modern insanın, insanoğlu için normal olandan daha fazla değil, daha az güvensizlik duygusundan muzdarip olduğu söylenebilir. Ancak psikolojik güvenlik, fiziksel güvenlikle bütünüyle örtüşmez. Bize kendimizi güvende *hissettiren* şey, kendimize bakma yetimize olan güvenimiz kadar nesnel bir güvenlik değildir. Vahşî bir hayvan ya da açlık tehdidi altındaki ilkel insan, kendini korumak için dövüşebilir veya yiyecek aramak için yola düşebilir. Bu çabayı sarf ederken başarılı olacağından emin değildir, ancak kendisini tehdit edenlere karşı da savunmasız değildir. Modern birey ise, aksine, karşısında savunmasız olduğu birçok şey tarafından tehdit edilmektedir: Nükleer kazalar, yiyeceklerdeki kanserojen maddeler, çevre kirliliği, savaş, artan vergiler, özel yaşamın büyük kuruluşlar tarafından istila edilmesi, yaşam tarzını bozabilecek ülke çapındaki toplumsal veya ekonomik olgular.

69. İlkel insanın kendisini tehdit eden bazı şeylere –örneğin hastalıklara– karşı güçsüz olduğu doğrudur. Ancak o, hastalık riskini metanetle kabul edebilir. Bu, eşyanın doğası gereğidir; zatî olmayan, hayâlî bir iblisin suçu olmadığı sürece kimsenin suçu değildir. Ancak modern bireye yönelen tehditler genelde *insan yapımıdır*. Bunlar, talihin birer sonucu değildir; ancak insana, bir birey olarak kararlarını etkileyemeyeceği kişiler tarafından *dayatılır*. Sonuç olarak, kişi kendini hayâl kırıklığına uğramış, aşağılanmış ve kızgın hisseder.

70. Yani, ilkel insanın güvenliği –ya bir birey ya da *küçük* bir grubun bir üyesi olarak– büyük oranda kendi ellerindeyken modern insanın güvenliği, kişisel olarak etkileyemeyeceği kadar uzak ya da büyük kişilerin veya kuruluşların ellerindedir. Böylece, modern insanın güvenlik dürtüsü 1. ve 3. gruplara giriyor; –yiyecek,

barınak gibi– bazı alanlarda, yalnızca önemsiz bir çaba karşılığında ona güvence sağlanırken diğer alanlarda güvence *sağlanamıyor*. (Yukarıdaki anlatım gerçek durumu çok basitleştirse de, modern insanın koşullarının ilkel insanınkilerden nasıl ayrıldığını kabaca, genel olarak gösteriyor.)

71. İnsanların, modern yaşamda karşılanamayan, bu nedenle de 3. gruba giren birçok geçici dürtü veya güdüleri vardır. İnsan kızabilir ancak modern toplum dövüşmeye izin veremez. Çoğu durumda sözlü saldırıya bile izin vermez. Bir yere giderken kişinin acelesi olabilir ya da canı yavaş gitmek isteyebilir, ancak trafik akışına uygun olarak gitmekten ve trafik işaretlerine uymaktan başka seçeneği genelde yoktur. Bir kişi, işini farklı bir biçimde yapmak isteyebilir ama çoğunlukla yalnızca patronunun koyduğu kurallara göre çalışabilir. Başka birçok şekilde de, modern insanın eli kolu, dürtülerinin çoğuna ket vuran, böylece de güç sürecine –açıkça ya da gizlice– müdahale eden bir kurallar ve düzenlemeler ağıyla bağlanmıştır. Bu düzenlemelerin çoğundan vazgeçilemez, çünkü bunlar, endüstriyel toplumun işlemesi için gereklidir.

72. Modern toplum bazı açılardan çok serbesttir. Sistemin işleyişiyle ilgisi olmayan konularda genelde istediğimizi yapabiliriz. –Sistemi tehdit edecek davranışları cesaretlendirmediği sürece– istediğimiz dine inanabiliriz . –"Güvenli seks" yaptığımız sürece– istediğimiz kişiyle yatabiliriz. –*Önemsiz* olduğu sürece– istediğimiz her şeyi yapabiliriz. Ama tüm *önemli* konularda sistem davranışlarımızı düzenlemeye gittikçe daha fazla dikkat ediyor.

73. Davranışlar yalnızca açık kurallarla ve devlet tarafından düzenlenmez. Kontrol sık sık dolaylı zorlama veya psikolojik baskı ya da manipülasyon yoluyla ve devletin dışındaki kuruluşlar tarafından veya bir bütün olarak sistem tarafından uygulanır. Büyük kuruluşların çoğu toplumsal tavır veya davranışları maniple etmek için bazı propaganda yöntemlerini[14] kullanır. Propaganda yalnız-

---

14- Birisi, belirli bir durumda propagandaya başvurmayı amaca uygun bulursa, bunu genelde "eğitim" olarak adlandırır ya da benzer bir edebî kelâm kullanır. Ama propaganda, kullanım amacı ne olursa olsun propagandadır.

ca reklam ve tanıtımlarla sınırlı değildir; hatta bazen bunu yapan insanlar, yaptıklarının bilincinde bile olmazlar. Örneğin, bir eğlence programının içeriği, güçlü bir propaganda biçimidir. Dolaylı baskıya bir örnek verelim: Bize her gün işe gitmek ve patronumuzun emirlerine uymak zorunda olduğumuzu söyleyen bir yasa yoktur. Yasal olarak, ilkel insanlar gibi gidip ormanda yaşamamızı veya kendi işimizi kurmamızı engelleyen hiçbir şey yoktur. Ama pratikte, çok az vahşî orman kaldı ve ekonomide de küçük çaplı iş sahiplerine çok sınırlı bir yer var. Bundan dolayı, çoğumuz ancak başka birinin yanında çalışarak yaşayabiliriz.

74. Bizce, modern insanın uzun ömür ve ileri yaşlara dek fizikî dinçliği ve cinsel çekiciliği koruma takıntıları, güç süreci konusundaki mahrumiyetten kaynaklanan bir tatminsizlik belirtisidir. "Orta yaş krizi" de böyle bir belirtidir. Aynı şekilde, modern toplumda oldukça yaygın olan ancak ilkel toplumlarda hiç duyulmamış olan çocuk sahibi olmaya karşı ilgisizlik de.

75. İlkel toplumlarda yaşam bir evreler zinciridir. Bir evrenin ihtiyaçları giderilip amaçlarına ulaşıldığında, diğer evreye geçmek için bir isteksizlik görülmez. Genç bir erkek, güç sürecinden spor olsun veya meşgale olsun diye değil, bir avcı olarak geçer, yemek için gerekli olan eti elde etmek için avlanır. (Genç kadınlarda bu süreç daha karmaşıktır, toplumsal güce daha büyük önem verilir; bunu burada tartışmayacağız.) Bu evre başarıyla tamamlandığında, genç adam bir aile kurmanın sorumluluklarını alma konusunda isteksizlik göstermez. (Modern insanların bazıları ise, tam tersine, bir tür "tatmin" aradıklarından çocuk sahibi olmayı açıkça ertelerler. Bizce, onların güç süreciyle ilgili yeterince deneyim –ikâme etkinliklerin yapay amaçları yerine, gerçek amaçları olan bir deneyim– yaşamaya ihtiyacı var. Yine, çocuklarını başarıyla yetiştirip, onların fiziksel ihtiyaçlarını gidererek güç sürecinden geçen ilkel insan, görevini yerine getirdiğini hisseder ve yaşlılığı (eğer o kadar yaşarsa) ve ölümü karşılamaya hazırlanır. Modern insanların birçoğu ise, fiziksel kondisyonlarını, görünümlerini ve sağlıklarını korumak için harcadıkları çabadan da belli olduğu üzere, fiziksel bozulma ve ölüm olasılığından rahatsız oluyorlar.

Biz, bunun, bu insanların fiziksel güçlerini hiçbir zaman pratik olarak kullanmadıkları ve güç sürecinden vücutlarını ciddî bir şekilde kullanarak geçmedikleri gerçeğinden kaynaklanan tatminsizliğe bağlı olduğunu iddia ediyoruz. Yaşın getirdiği bozulmadan korkan, vücudunu, günlük, pratik amaçlar için kullanan ilkel insan değil, arabasından evine yürümenin ötesinde pratikte hiç kullanmayan modern insandır. Yaşamı boyunca güç sürecine olan ihtiyacı tatmin edilen kişi, o yaşamın sonunu kabullenmeye en iyi hazırlanmış kişidir.

76. Bu bölümdeki tartışmaya cevap olarak birisi "toplum, insanlara, güç sürecinden geçmeleri için fırsat vermenin bir yolunu bulmalıdır" diyecektir. Oysa insanlar için fırsatın değeri, bu fırsatı toplumun onlara verdiği gerçeğiyle zaten sıfıra iner. Onların ihtiyacı, kendi fırsatlarını bulmak ya da yaratmaktır. Sistem onlara fırsatlarını *verdiği* sürece, onları tasmayla bağlı tutar. Özerkliklerini elde etmek için bu tasmadan kurtulmalıdırlar.

Bazı İnsanlar Nasıl Uyum Sağlar

77. Endüstriyel-teknolojik toplumdaki herkes psikolojik sorunlardan muzdarip değildir. Hatta bazı insanlar, toplumun mevcut yapısından gayet memnun olduklarını iddia ederler. Şimdi de, insanların, modern topluma olan tepkileri konusunda neden bu kadar farklı olduğunu tartışacağız.

78. Öncelikle, güç dürtüsünün şiddetinde tartışmasız farklılıklar var. Zayıf bir güç dürtüsü olan bireyler, güç sürecinden geçmeye veya güç sürecindeki özerkliğe görece daha az ihtiyaç duyabilirler. Bunlar, eski Güney'de, plantasyon zencileri olmaktan mutluluk duyabilecek uysal tiplerdir. (Eski Güney'deki "çiftliklerin kara derilerini"ni küçümsemiyoruz. Kölelerin çoğu, köleliklerinden memnun *değildi*. Köleliklerinden memnun *olanları* ise gerçekten küçümsüyoruz.)

79. Bazı insanların, bazı istisnaî dürtüleri olabilir ve bunları tatmin etmeye çalışarak güç sürecine olan ihtiyaçlarını tatmin edebilirler. Örneğin, toplumsal statü için olağandışı güçlü bir dürtüsü

olanlar, bu oyundan hiç sıkılmaksızın, tüm yaşamlarını statü basamaklarını tırmanarak geçirebilirler.

80. İnsanlar, reklam ve pazarlama tekniklerine karşı değişik hassasiyetlere sahiptirler. Bazıları öyle hassastır ki, çok fazla para kazansalar bile pazarlama endüstrisinin onların gözünün önünde salladığı parlak, yeni oyuncaklara duydukları şiddetli arzularını tatmin edemezler. Bu yüzden, gelirleri büyük olsa da kendilerini para açısından hep darda ve arzuları engellenmiş hissederler.

81. Bazı insanlar reklam ve pazarlama tekniklerine karşı çok az hassastırlar. Bunlar parayla ilgilenmeyen insanlardır. Maddî kazanımlar onların güç sürecine olan ihtiyaçlarına hizmet etmez.

82. Reklam ve pazarlama tekniklerine karşı ortalama bir hassasiyeti olanlar mal ve hizmetlere olan arzularını tatmin etmeye yetecek bir para kazanabilirler ama ancak –fazla mesai yapma, ikinci bir işte çalışma, terfî kazanma ve benzeri– ciddî bir çaba pahasına. Böylece maddî kazanımlar, onların güç sürecine olan ihtiyaçlarına hizmet eder. Ancak bu, ihtiyaçlarının bütünüyle tatmin edildiği anlamına gelmez. Güç sürecinde yeterli olmayan bir özerkliğe sahip olabilir (yani, işi emirlere uymaktan ibaret olabilir) ve bazı dürtüleri (örneğin, güvenlik, saldırganlık) engellenebilir. (80 ilâ 82. paragraflarda aşırı basitleştirme yapmakla hata ettik, çünkü maddî kazanım isteğinin yalnızca reklamcılık ve pazarlama endüstrisinin bir eseri olduğunu varsaydık. Elbette ki bu kadar basit değil.)[11] [bkz. syf. 32]

83. Bazı kişiler, güç ihtiyaçlarını kısmen, kendilerini güçlü bir örgütlenmeyle veya kitle hareketiyle özdeşleştirerek tatmin ederler. Amaç ve güç yoksunu bir birey, bir harekete veya örgütlenmeye katılır, onun amaçlarını kendi amaçları olarak benimser ve bu amaçlar için çalışır. Bu amaçların bazılarına ulaşıldığında, kendi kişisel çabaları bu amaçlara ulaşılmasında önemsiz bir rol oynasa da –hareket veya örgütlenmeyle olan özdeşleşmesi sayesinde– kendini güç sürecinden geçmiş gibi hisseder. Bu olgu faşistler, naziler ve komünistler tarafından sömürülmüştür. Bizim toplumumuz da, daha kaba şekilde olmakla birlikte, bunu kullanır.

Örnek verelim: Manuel Noriega ABD'yi tahrik ediyordu (amaç: Noriega'yı cezalandırmak). ABD Panama'yı işgâl etti (çaba) ve Noriega'yı cezalandırdı (amaca ulaşma). Böylece ABD güç sürecinden geçti; ve birçok Amerikalı da, ABD'yle olan özdeşleşmelerinden ötürü vekâleten bu süreçten geçmiş oldu. Panama işgâlinin toplum tarafından gördüğü yaygın onay bundandır; bu, insanlara bir güç duygusu verdi.[15] Aynı olguyu ordularda, şirketlerde, politik partilerde, insanî kuruluşlarda, dinî veya ideolojik hareketlerde de görüyoruz. Özellikle solcu hareketler, güç ihtiyaçlarını tatmin etme arayışında olan kişileri çekmeye çalışır. Ancak çoğu kişi için büyük bir örgütlenme veya kitle hareketiyle özdeşleşme, güç ihtiyacını tümüyle tatmin etmez.

84. İnsanların güç sürecine olan ihtiyaçlarını tatmin etmelerinin bir diğer yolu da ikâme etkinliklerdir. 38 ilâ 40. paragraflarda da anlattığımız gibi, yapay bir amaca yönlendirilmiş bir ikâme etkinlik, bireyin, amacın kendisine ulaşma ihtiyacından değil de, amacın peşinde koşarken elde edeceği tatmin uğruna yaptığı etkinliktir. Örneğin, devasa kaslar geliştirmenin, küçük bir topu bir deliğe sokmanın ya da eksiksiz bir pul serisi edinmenin hiçbir pratik gerekçesi yoktur. Yine de toplumumuzdaki pek çok insan kendini tutkuyla vücut geliştirmeye, golf oynamaya veya pul koleksiyonculuğuna adar. Bazı insanlar diğerlerinden daha "dışa dönük"tür, bu yüzden de ikâme bir etkinliğe, çevrelerindeki insanlar önem verdiği için ya da toplum onlara önemli olduğunu söylediği için daha bir can-ı gönülden önem atfederler. Bu yüzden bazı insanlar spor, briç, satranç veya garip bilimsel işler gibi önemsiz etkinlikleri çok ciddîye alırken, daha keskin görüşlü diğerleriyse bunları, gerçekten oldukları gibi birer ikâme etkinlik olarak görür ve güç sürecine olan ihtiyaçlarını bu şekilde tatmin etme konusunda bunlara önem atfetmezler. Geriye bir tek, pek çok koşulda, insanın yaşamak için para kazanmasının da bir ikâme etkinlik olduğunu

15- Panama işgâli için lehte ya da aleyhte bir yorum yapmıyoruz. Bunu sadece bir noktayı aydınlatmak için örnek olarak kullandık.

söylemek kalıyor. Para kazanmak *bütünüyle* bir ikâme etkinlik değildir, çünkü bu etkinliğin bir kısmı fiziksel ihtiyaçları karşılamak amacıyla, –kimileri için de– toplumsal statü kazanmak ve reklamların onlar için ihtiyaç hâline getirdiği lüks şeyleri elde etmek amacıyla yapılır. Ancak birçok insan, ihtiyaç duyduğu para ve statü için gereğinden fazla çaba harcar ve bu fazladan çaba da bir ikâme etkinlik oluşturur. Bu fazladan çaba, kendisine eşlik eden duygusal ablukayla birlikte sistemin sürekli gelişimine ve mükemmelleşmesine hizmet eden potansiyel güçlerden biridir ve bireysel özgürlük açısından olumsuz sonuçları vardır (131. paragrafa bakınız). Özellikle, yaratıcı bilim insanlarının ve mühendislerin çoğu için iş, büyük oranda bir ikâme etkinlik gibidir. Bu konu öyle önemli ki, hemen yer vereceğimiz ayrı bir tartışmayı hak ediyor (87. ilâ 92. paragraflar).

85. Bu bölümde, modern toplumda ne kadar insanın güç sürecine olan ihtiyacını az ya da çok tatmin ettiğini anlattık. Ancak biz, insanların çoğu için güç sürecine olan ihtiyacın bütünüyle tatmin edilmediğini düşünüyoruz. Öncelikle, statü açısından doymak bilmez bir dürtüye sahip olanlar veya ikâme bir etkinliğe sıkı bir şekilde "müptela" olanlar ya da güç ihtiyaçları açısından kendilerini bir hareket veya örgütlenmeyle yeterince özdeşleştirenler birer istisnadırlar. Diğerleri, ikâme etkinliklerle ya da bir örgütlenmeyle özdeşleşme yoluyla tam olarak tatmin olamazlar (41. ve 64. paragraflara bakınız). İkinci olarak, sistem tarafından, açık kurallar ya da toplumsallaşma yoluyla çok fazla kontrol uygulanıyor; bu da belirli amaçlara ulaşamamaya ve çok fazla güdüyü engelleme zorunluluğuna bağlı olarak bir özerklik eksikliği ve hayâl kırıklığına yol açıyor.

86. Ancak insanların çoğu, endüstriyel-teknolojik toplumdan çok memnun olsaydı bile, biz (FC) yine de bu tür bir topluma karşı çıkardık, çünkü böyle bir toplumu –diğer nedenlerle birlikte– insanların gerçek amaçlar için uğraşmak yerine, güç süreci ihtiyaçlarını ikâme etkinlikler veya bir organizasyon ile özdeşleşme yoluyla tatmin etmek zorunda kaldıkları bir toplum olarak görüyoruz.

Bilim İnsanlarını Motive Eden Güdüler

87. Bilim ve teknoloji, ikâme etkinliklerin en önemli örneklerini oluşturur. Bazı bilim insanları açıkça absürd bir kavram olan "merak" ile motive olduklarını iddia ederler. Çoğu bilim insanı, herhangi bir normal meraka konu olamayacak, son derece uzmanlık isteyen sorunlar üzerinde çalışır. Örneğin, bir astronom, bir matematikçi ya da bir böcekbilimci, İzopropil trimetil metanın kimyasal özelliklerini merak eder mi? Tabii ki hayır. Böyle bir konuyu ancak bir kimyager merak eder, onun bunu merak etmesinin tek nedeniyse kimyanın onun ikâme etkinliği olmasıdır. Kimyager yeni bir böcek türünün uygun sınıflandırılmasını merak eder mi? Hayır. Bu sorun yalnızca bir böcekbilimciyi ilgilendirir, o da bununla yalnızca, böcekbilim kendi ikâme etkinliği olduğundan ilgilenir. Eğer kimyager ve böcekbilimci fiziksel ihtiyaçlarını karşılamak için ciddî çabalar göstermek zorunda kalsaydı ve eğer bu çaba onların yeteneklerini ilginç ancak bilimsel olmayan bir şekilde kullanmalarına izin verseydi, o zaman, onlar izopropil trimetil metanı ve böceklerin sınıflandırılmasını umursamayacaklardı. Yüksek lisans eğitimindeki fon yetersizliğinin bir kimyageri sigorta komisyoncusu olmaya zorladığını varsayalım. Bu durumda o, sigorta konularıyla çok ilgili olacak, ancak izopropil trimetil metanla ilgilenmeyecekti. Bilim insanlarının işlerine harcadıkları zaman ve çabanın yalnızca merakı gidermek için harcanıyor olması hiçbir koşulda normal değil. Bilim insanlarını motive eden güdüler için "merak" açıklaması hiç tutmuyor.

88. "İnsanlığa faydalı olma" açıklaması da diğerinden daha iyi iş görmez. Bazı bilimsel çalışmaların, insanlığın refahı ile makûl hiçbir ilişkisi yoktur. Örneğin, arkeoloji veya karşılaştırmalı dilbilim çalışmalarının çoğu böyledir. Bilimin diğer bazı alanları ise açıkça tehlikeli imkânlar sunar. Yine de, bu alanlardaki bilim insanları da, aşıyı bulan veya hava kirliliğini araştıranlar kadar hırslıdır. Nükleer enerji santralleri yapmaya açıkça duygusal olarak bağlanan Dr. Edward Teller'ın durumunu düşünün. Bu bağ, insanlığa faydalı olma isteğinden mi kaynaklanıyor? Eğer öyleyse, Dr. Teller

neden diğer "insancıl" konularda da bu kadar duyarlı olmadı? Eğer insancıl biri idiyse, neden hidrojen bombasının yapılmasına yardım etti? Diğer pek çok bilimsel ilerlemede olduğu gibi nükleer enerji santrallerinin de insanlığın gerçekten yararına olup olmadığı tartışmaya açıktır. Ucuz elektrik, radyoaktif atık yığınlarından ve kaza riskinden daha mı önemli? Dr. Teller, sorunun yalnızca bir yanını gördü. Onun nükleer güçle olan bağı açıkça "insanlığa hizmet" isteğinden değil, ancak ortaya koyduğu çalışmadan ve onun kullanıma sunulduğunu görmekten edindiği kişisel tatminden kaynaklanıyordu.

89. Aynı şey, bilim insanlarının geneli için de geçerlidir. Bazı istisnaların mümkün olmasıyla birlikte genel olarak, motive edici güdüleri ne merak ne de insanlığa hizmettir; güç sürecinden geçmeye olan ihtiyaçlarıdır: Amaç sahibi olma (çözülecek bir bilimsel problem), çaba (araştırma) ve amaca ulaşma (problemin çözülmesi). Bilim, ikâme bir etkinliktir, çünkü bilim insanları temelde çalışmaktan edindikleri tatmin için çalışırlar.

90. Elbette bu kadar basit değil. Birçok bilim insanı için diğer gerekçelerin de rolü vardır. Para ve statü gibi. Bazı bilim insanları, doymak bilmez bir statü güdüsüne sahip türden kişiler olabilirler (79. paragrafa bakınız), ve bu da, çalışmaları için motivasyonun önemli bir bölümünü oluşturur. Hiç kuşkusuz, bilim insanlarının çoğunluğu, genel nüfusun çoğunluğu gibi reklam ve pazarlamacılık tekniklerine karşı az ya da çok duyarlıdır; mal ve hizmetlere olan arzularını gidermek için de paraya ihtiyaç duyar. Yani, bilim *bütünüyle* bir ikâme etkinlik değildir. Ama büyük oranda ikâme bir etkinliktir.

91. Ayrıca bilim ve teknoloji güçlü bir kitle hareketi oluşturur ve pek çok bilim insanı, güç ihtiyaçlarını bu kitle hareketiyle özdeşleşerek giderir (83. paragrafa bakınız).

92. Böylece bilim, insan soyunun gerçek refahına ya da diğer tüm standartlara aldırmadan, yalnızca bilim insanlarının ve araştırma için fon sağlayan devlet görevlilerinin ve şirket yetkililerinin psikolojik ihtiyaçlarına hizmet ederek körü körüne ilerliyor.

Özgürlüğün Doğası

93. Endüstriyel-teknolojik toplumun, bireyin özgürlük alanını sürekli daraltmaksızın reforme edilemeyeceğini kanıtlamak durumundayız. Ancak, "özgürlük" pek çok şekilde anlaşılabileceği için, önce ne tür bir özgürlükten bahsettiğimizi açıklığa kavuşturmalıyız.

94. "Özgürlük"ten şunu kastediyoruz: Güç sürecini, ikâme etkinliklerin yapay hedefleriyle değil, gerçek amaçlarla ve hiç kimsenin, özellikle de hiçbir büyük kuruluşun müdahalesi, manipülasyon veya denetimi olmadan yaşayabilme fırsatı. Özgürlük, kişinin yiyecek, giyecek, barınak ve çevresinden gelebilecek her türlü tehlikeye karşı savunma gibi hayatî meseleleri –bir birey ya da *küçük* bir grubun üyesi olarak– kendi kontrolü altında tutmasıdır. Özgürlük, güç sahibi olmak demektir; diğer insanları kontrol etmeye değil, ancak kendi yaşamının koşullarını kontrol etmeye yarayan güç. Birileri –özellikle de büyük bir kuruluş– kişinin üzerinde bir güce sahipse, bu güç ne kadar iyi niyetli, hoşgörülü ve müsamahakâr olursa olsun kişi özgür değildir. Özgürlüğü, sırf hareket serbestisiyle karıştırmamak önemlidir (72. paragrafa bakınız).

95. Anayasa tarafından garanti altına alınan bazı haklarımız olduğu için özgür bir toplumda yaşadığımız söyleniyor. Ancak, bu haklar göründükleri kadar önemli değildir. Bir toplumda var olan kişisel özgürlüğün derecesi, o toplumdaki kanunlar veya yönetim biçiminden çok, toplumun ekonomik ve teknolojik yapısına bağlıdır.[16] New England'daki Kızılderililerin çoğu monarşiyle yö-

16- Amerikan kolonileri, İngiliz egemenliği altındayken, özgürlüğün, Amerikan Anayasası'nın yürürlüğe girmesinden sonra olduğundan daha az sayıda ve daha az etkili bir yasal teminatı vardı; yine de sanayi öncesi Amerika'sında, Bağımsızlık Savaşı'nın hem öncesinde hem sonrasında, bu ülkeyi sanayi devrimi ele geçirdikten sonra olduğundan daha fazla kişisel özgürlük vardı. Hugh Davis Graham ve Ted Robert Gurr tarafından yayına hazırlanmış Roger Lane'in *Violence in America: Historical and Comparative Perspectives* (Amerika'da Şiddet: Tarihsel ve Karşılaştırmalı Perspektifler) kitabının 12. bölümünde yer alan 476-478. numaralı sayfalardan alıntı yapıyoruz:

"Uygunluk standartlarının gittikçe yükselmesi ve bunlarla beraber resmî ka-→

netiliyordu ve İtalyan Rönesansı sırasındaki şehirlerin çoğu da diktatörlerin kontrolü altındaydı. Ancak, bu toplumların tarihini okurken insan, onlarda bizim toplumumuzdakinden daha fazla kişisel özgürlüğe izin verildiği izlenimi ediniyor. Bu, kısmen yöneticinin iradesini dayatacak etkin mekanizmaların yokluğundan kaynaklanıyor: Modern, iyi örgütlenmiş polis güçleri, hızlı, uzun mesafeli iletişimleri, denetleme kameraları, sıradan vatandaşların yaşamları hakkında oluşturulmuş dosyalar yoktu. Bu nedenle de, kontrolden kaçmak görece daha kolaydı.

96. Anayasal haklarımıza gelince, örneğin, basın özgürlüğünü

→nun uygulamalarına gittikçe artan itimat (19. yüzyıl Amerika'sında) ... tüm toplumda oldukça yaygındı. ... Toplumsal davranışlardaki değişim öyle uzun vadede gerçekleşmiştir ve öyle yaygındır ki onunla, çağdaş toplumsal sürecin esas temeli olan endüstriyel kentleşme arasında bir bağlantı olduğunu ileri sürmek mümkün değildir. ...

"1835'te Massachusetts'in, yaklaşık olarak 660.940 olan nüfusunun %81'i kırsal kesimdeydi ve bu kırsal kesim nüfusunun ezici çoğunluğu, endüstri öncesi topluluklarda doğmuş olanlardan ve yerlilerden oluşuyordu. Vatandaşlara, kayda değer kişisel özgürlükler tanınmaktaydı. İster yük taşıyan arabacı ister çiftçi ya da zanaatkâr olsun, hepsi kendi çalışma programını yapmaya alışkındı, işlerinin yapısı onları fiziksel olarak birbirinden bağımsız kılıyordu. Bireysel sorunlar, günahlar ve hatta suçlar geniş bir toplumsal ilgiye maruz kalmıyordu. ...

"Ancak, her ikisi de 1835'te güç toplayan ve birbirinin ikizi olan şehir ve fabrika hareketlerinin pekişmesi, 19. yüzyıl boyunca, hatta 20. yüzyılda insan davranışları üzerinde sürekli artan bir etkiye sahip olmuştur. Fabrika davranışların düzenlenmesini istiyordu, ustabaşının ve müdürün isteklerine, saat ve çalışma ritimlerine riayetle idare edilen bir hayat istiyordu. Şehir ya da kasabada önceden itiraz edilmeyen pek çok işleyiş, birbirine yakın çevrede yaşayanların ihtiyaçları yüzünden engellendi."

Daha büyük işletmelerdeki hem mavi yakalıların hem de beyaz yakalıların karşılıklı olarak türdeşlerine ihtiyaçları vardı; birinin işi diğerininkine bağlı olduğu için, kimsenin artık kendine ait bir işi yoktu.

"Bu yeni yaşam ve iş örgütlenmesinin sonuçları, 1900'de Massachusetts'in 2.805.346 kişilik nüfusunun %76'lık bir kısmına şehirli denmeye başlanmasıyla belli oldu. Kayıtsız, bağımsız bir toplumda hoş görülen pek çok sert ya da başıbozuk davranış bir sonraki dönemin daha resmî ve işbirliğine dayalı ortamında artık kabul görmüyordu. ... Kısacası şehir yaşamına geçişle atalarından daha uysal, daha toplumsallaşmış, daha uygar bir kuşak yaratılmıştır."

düşünün. Elbette bu hakkı sert bir şekilde eleştirmek istemiyoruz; bu özgürlük, politik gücün bir yerde toplanmasını sınırlamak ve politik gücü olanları, yanlışlarını halka teşhir etme yoluyla yola getirmek için önemli bir araç. Ancak basın özgürlüğü, sıradan vatandaşın bir birey olarak çok az işine yarar. Medya, çoğunlukla sistemle bütünleşmiş büyük kuruluşların kontrolündedir. Birazcık parası olan herkes bir şey bastırabilir ya da bunu internet veya başka bir kanal üzerinden yayabilir, ama onun söyledikleri medyanın muazzam miktardaki materyalinin arasında kaybolacak, bu nedenle de hiçbir pratik etkisi olmayacaktır. Bu yüzden toplumda kelimelerle bir etki yaratmak, çoğu birey veya küçük grup için olanaksızdır. Örneğin bizi (FC) ele alın. Eğer hiçbir şiddet eyleminde bulunmasaydık ve bu yazılarımızı bir yayıncıya teslim etmiş olsaydık, büyük olasılıkla kabul edilmeyecekti. Kabul edilse ve yayınlansa dahi, büyük olasılıkla pek çok okurun dikkatini çekmeyecekti, çünkü medyanın yayınladığı eğlence programlarını seyretmek, ciddî bir makale okumaktan daha eğlencelidir. Bu yazılar çok sayıda okur bulsaydı bile, bu okurların çoğu okuduklarını hemen unutacaktı, çünkü akılları medyanın onları maruz bıraktığı bir yığın materyalle doldurulmuş olacaktı. Mesajımızı, topluma kalıcı bir etki bırakabilme şansıyla sunabilmek için insanları öldürmek zorunda kaldık.

97. Anayasal haklar bir dereceye kadar yararlı olsa da, burjuva özgürlük anlayışı olarak adlandırılabilecek şeyi garantilemekten daha fazlasına hizmet etmez. Burjuva anlayışına göre, "özgür" bir insan, toplumsal bir mekanizmanın önemli bir parçasıdır ve yalnızca öngörülmüş ve sınırlanmış bir dizi özgürlüğe sahiptir; bu özgürlükler bireyin ihtiyaçlarından çok toplumsal mekanizmanın ihtiyaçlarına hizmet etmek üzere tasarlanmıştır. Bu yüzden, burjuvazinin tanımladığı "özgür" insan ekonomik özgürlüğe sahiptir, çünkü bu, büyüme ve ilerlemeyi teşvik eder; basın özgürlüğüne sahiptir, çünkü toplumsal eleştiri, politik liderlerin yanlış davranışlarını engeller; adil yargılanma hakkına sahiptir, çünkü güçlülerin kaprislerine bağlı mahkûmiyetler sistem açısından kötü olur. Bu açıkça Simon Bolivar'ın tavrıydı. Ona göre insanlar, özgürlüğü

yalnızca ilerlemeyi (burjuvanın düşündüğü ilerlemeyi) destekleyecek şekilde kullandıkları sürece hak ederdi. Diğer burjuva düşünürler de, özgürlüğü benzer bir açıdan, yalnızca kolektif sonuçlara varmak için bir araç olarak gördüler. Chester C. Tan, "20. Yüzyılda Çin Politik Düşüncesi" adlı kitabının 202. sayfasında Komüntang lideri Hu Han-min'in felsefesini şöyle açıklıyor: "Bir bireye haklar verilir, çünkü o, bir toplumun üyesidir ve topluluk yaşamı böyle haklar gerektirir. Hu, topluluk derken tüm bir ulusun oluşturduğu toplumu kastediyordu." Sayfa 259'da da Tan, Çin'deki sosyalist devlet partisi lideri Çang Çun-maii'ye, nam-ı diğer Karsum Çang'a göre, özgürlüğün devletin ve bir bütün olarak halkın çıkarına kullanılması gerektiğini ifade eder. Ancak birilerinin öngördüğü şekilde kullanılabilecekse, bu ne biçim özgürlüktür? FC'nin özgürlük anlayışı Bolivar, Hu, Çang ve diğer burjuva teorisyenlerininkiyle aynı değildir. Bu tür teorisyenlerin sorunu, gelişmeyi ve toplumsal teorilerin uygulanmasını kendi ikâme etkinlikleri hâline getirmiş olmalarıdır. Sonuç olarak bu teoriler, dayatıldıkları toplumda yaşayan talihsiz insanların ihtiyaçlarına hizmet etmekten çok, teorisyenlerin ihtiyaçlarına hizmet etmek üzere tasarlanmıştır.

98. Bu bölümle ilgili değinilecek bir nokta daha kaldı: Bir insan sırf yeterince özgür olduğunu *söylüyor* diye, onun yeterince özgür olduğu sanılmamalı. Özgürlük kısmen insanların farkında olmadığı psikolojik kontrollerle sınırlanır; üstelik insanların özgürlükten ne anladıklarını oluşturan düşünceler, kişilerin kendi ihtiyaçlarından çok, toplumsal kurallar tarafından yönlendirilir. Örneğin, aşırı toplumsallaşmış türden birçok solcu, büyük olasılıkla kendileri de dâhil çoğu insanın fazla değil az toplumsallaşmış olduğunu söyleyecektir; buna rağmen, aşırı toplumsallaşmış solcu, bu ileri düzeydeki toplumsallaşması yüzünden ağır bir psikolojik bedel öder.

Tarihin Bazı İlkeleri

99. Tarihin iki bileşenden oluşan bir toplam olduğunu düşünün: Sezilebilir bir yolda ilerlemeyen, önceden sezilemeyen olaylardan

oluşan düzensiz bir bileşen; ve uzun vadeli bir tarihsel eğilimden oluşan düzenli bir bileşen. Biz burada uzun vadeli eğilimlerle ilgileneceğiz.

100. Birinci İlke: Eğer uzun vadeli bir tarihsel eğilimde *küçük* bir değişiklik yapılırsa, o değişikliğin etkisi neredeyse her zaman geçici olacaktır. Eğilim, kendi orijinal durumuna dönecektir. (Örneğin, bir toplumdaki politik yolsuzluklardan arınmak için tasarlanan bir reform hareketi genelde kısa vadelidir; er geç reformcular rahatlar ve yolsuzluk yine topluma sızar. Söz konusu toplumdaki yolsuzluklar genelde sabit kalır veya toplumun evrilişine bağlı olarak ağır ağır değişir. Normalde, politik bir arınma ancak yaygın toplumsal değişimlere eşlik ettiğinde kalıcı olacaktır; toplumda *küçük* bir değişim yeterli olmayacaktır.) Eğer, uzun vadeli bir tarihsel eğilimde küçük bir değişiklik kalıcı gibi görünüyorsa, bunun nedeni değişikliğin, eğilimin zaten hareket ettiği yönde etki etmesidir, yani eğilim değişmemiş yalnızca bir adım ileri itilmiştir.

101. İlk ilke neredeyse aynı şeyin farklı kelimelerle tekrarlanışıydı. Eğer bir eğilim küçük değişikliklere uyup istikrarlı olmasaydı, belirli bir yön izlemek yerine rasgele bir yönde ilerlerdi; yani, uzun vadeli bir eğilim bile olmazdı.

102. İkinci İlke: Eğer uzun vadeli bir tarihsel eğilimi kalıcı şekilde değiştirebilecek denli kapsamlı bir değişiklik yapılırsa, bu, toplumu bir bütün olarak değiştirecektir. Başka bir deyişle, bir toplum tüm parçaların birbiriyle bağlantılı olduğu bir sistemdir ve bunun hiçbir önemli parçasını diğer parçalarını da değiştirmeden değiştiremezsiniz.

103. Üçüncü İlke: Uzun vadeli bir tarihsel eğilimi kalıcı şekilde değiştirebilecek yeterlilikte bir değişiklik yapılırsa, bunun, toplum açısından bir bütün olarak ileride getireceği sonuçlar önceden bilinemez. (Birçok başka toplum da aynı değişiklikten geçmediği ve aynı sonuçları yaşamadığı sürece; eğer böyle bir şey yaşanmışsa, kişi, aynı değişiklikten geçen diğer bir toplumun da benzer sonuçlara varabilme olasılığının bulunduğunu, ampirik bir temele dayanarak öngörebilir.)

104. Dördüncü İlke: Yeni bir toplum kâğıt üstünde tasarlana-

maz. Yani, gelecekteki bir toplumu önceden planlayıp, o toplumun tasarladığınız gibi işlemesini bekleyemezsiniz.

105. Üçüncü ve dördüncü ilkeler insan toplumlarının karmaşıklığından kaynaklanır. İnsan davranışındaki bir değişiklik toplumun ekonomisini ve fiziksel çevresini etkiler; ekonomi çevreyi etkiler veya bunun tersi olur, ekonomi ve çevredeki değişiklikler de insan davranışını karmaşık ve tahmin edilemez biçimlerde etkiler vb. Etki-tepki ağı açıklanmak ve anlaşılmak için fazla karmaşıktır.

106. Beşinci İlke: İnsanlar, toplumlarının biçimini bilinçli ve akılcı olarak seçmezler. Toplumlar, akılcı insan kontrolü altında olmayan toplumsal evrim süreçleri yoluyla gelişir.

107. Beşinci ilke, diğer dördünün bir sonucudur.

108. Tasvir edecek olursak, birinci ilkeye göre, genel anlamda bir toplumsal reform girişimi ya toplumun zaten geliştiği yolda etki eder --bu durumda, her hâlükârda olacak bir değişikliği hızlandırmakla kalır; ya da yalnızca geçici bir etki gösterir –bu durumda da toplum kısa sürede eski hâline döner. Toplumun herhangi bir önemli niteliğinin gelişiminde kalıcı bir değişim gerçekleştirmek için reform yetersizdir, devrim gereklidir. (Bir devrim için ille de silahlı bir başkaldırı veya bir hükûmetin alaşağı edilmesi gerekmez.) İkinci ilkeye göre, bir devrim asla toplumun yalnızca bir yönünü değiştirmez, bütün bir toplumu değiştirir; üçüncü ilkeye göre de, devrimcilerin asla beklemediği veya istemediği değişiklikler ortaya çıkar. Dördüncü ilkeye göreyse, devrimciler veya ütopyacılar yeni bir toplum biçimi oluştururlarsa, bu asla planlanan şekilde işlemez.

109. Amerikan Devrimi buna aykırı bir örnek oluşturmaz. Amerikan "Devrim"i, bizim anladığımız anlamda bir devrim değildi, ancak oldukça uzun erimli politik reformların izlediği bir bağımsızlık savaşıydı. Amerika'nın kurucuları, Amerikan toplumunun gelişim yönünü değiştirmedi, zaten böyle bir niyetleri de yoktu. Onlar Amerikan toplumunu yalnızca, gelişimini geciktiren İngiliz yönetiminden kurtardı. Onların politik reformu hiçbir temel eğilimi değiştirmedi, yalnızca Amerikan politik kültürünü, doğal gelişim

yönünde ileri doğru itti. Amerikan toplumunun da bir dalı olduğu İngiliz toplumu, uzun süredir temsilî demokrasi yolunda ilerliyordu. Bağımsızlık Savaşı'ndan önce de Amerikalılar, koloni meclislerinde önemli bir düzeyde temsilî demokrasi uyguluyorlardı. Anayasa tarafından oluşturulan politik sistem, İngiliz sistemi ve koloni meclislerine dayanıyordu. Büyük değişikliklerle tabiî. Kurucuların çok önemli bir adım attığı şüphe götürmez. Ancak bu, İngilizce konuşanların zaten gittiği yolda atılmış bir adımdı. Bunun kanıtı da şu ki, İngiltere ve halkını çoğunlukla İngiliz kökenlilerin oluşturduğu kolonileri, özellikle ABD'ninkine benzeyen temsilî demokrasi sistemine ulaştı. Eğer Kurucular cesaretlerini kaybedip Bağımsızlık Bildirgesi'ni imzalamayı reddetselerdi, bugünkü yaşam tarzımız çok da farklı olmayacaktı. Belki İngiltere ile daha sıkı bağlarımız olacaktı ve belki de bir kongre ve başkan yerine bir parlamento ve başbakanımız olacaktı. Çok büyük bir fark değil bu. Bu nedenle, Amerikan Devrimi, sıraladığımız ilkelere aykırı bir örnek değil, aksine iyi bir örnek oluşturuyor.

110. Yine de, bu ilkeleri uygularken kişi sağduyusunu kullanmalı. Bu ilkeler, yoruma açık, kesin olmayan bir dille anlatılmıştır ve bunların istisnaları da bulunabilir. Bu yüzden, bu ilkeleri ihlâl edilemez yasalar olarak değil, toplumun geleceğine dair safça düşüncelere karşı kısmî bir panzehir sağlayabilecek temel kurallar ya da düşünme rehberleri olarak sunuyoruz. İlkeler sürekli olarak akılda tutulmalı ve kişi, her ne zaman bunlarla çatışan bir sonuca varırsa, düşüncesini tekrar gözden geçirmeli ve ancak iyi, sağlam gerekçeleri olduğunda vardığı sonucu elinde tutmalıdır.

Endüstriyel-Teknolojik Toplum Reforme Edilemez

111. Yukarıda anlatılan ilkeler, endüstriyel sistemi, özgürlük alanımızı sürekli daraltmasını engelleyecek biçimde reforme etmenin ne kadar umutsuzca zor olduğunu göstermeye yeter. En azından Sanayi Devrimi'nden beri, teknolojinin, bireysel özgürlük ve yerel özerklik pahasına gittikçe güçlenme yolunda bir eğilimi vardır. Bu nedenle, özgürlüğü teknolojiden korumak üzere tasarlanan her-

hangi bir değişiklik, toplumumuzun gelişimindeki ana eğilime aykırı olurdu. Sonuç olarak, böyle bir değişiklik ya geçici olurdu –ve kısa zamanda tarihin akışı içinde silinirdi; ya da kalıcı olmaya yetecek denli büyük olursa, tüm toplumumuzun doğasını değiştirirdi. Birinci ve ikinci ilkelerden bu çıkıyor. Dahası, toplum önceden tahmin edilemeyecek şekilde değişeceğinden (üçüncü ilke) büyük bir risk olacaktı. Özgürlük lehine kalıcı farklar oluşturacak kadar büyük değişikliklere girişilemezdi, çünkü kısa bir zamanda bunların sistemi çökerteceği anlaşılırdı. Bu yüzden, reform yolundaki bir girişim etkili olamayacak kadar çekingen olurdu. Kalıcı bir fark yaratabilecek değişikliklere girişilseydi bile, yıkıcı etkileri su yüzüne çıktığında, bu değişikliklerden cayılacaktı. Bu yüzden özgürlük lehine kalıcı değişiklikler, ancak tüm sistemde köklü, tehlikeli ve sonucu öngörülemez bir değişikliğe hazırlıklı kişiler tarafından –başka bir deyişle, reformcular değil, devrimciler tarafından– yapılabilecektir.

112. Teknolojinin varsayılan yararlarını feda etmeden özgürlüğü kurtarma derdinde olan insanlar, özgürlükle teknolojiyi uzlaştıracak yeni bir toplum türü için safça planlar önereceklerdir. Bu tür önerilerde bulunan insanların, bu yeni tür toplumun nasıl kurulacağına dair pratik hiçbir öneri ortaya atmadıkları gerçeği bir yana, dördüncü ilkeden de anlaşılacağı gibi, bu yeni toplum kurulabilseydi bile ya çökerdi, ya da beklenenden çok farklı sonuçlar doğururdu.

113. Yani, en genel anlamda bile, toplumu, modern teknolojiyle özgürlüğü bağdaştıracak bir biçimde değiştirecek bir yolun bulunması olanaksız görünüyor. Önümüzdeki birkaç bölümde özgürlükle teknolojik ilerlemenin uzlaşmaz olduğu sonucuna varmamızın nedenlerini daha ayrıntılı olarak açıklayacağız.

Endüstriyel Toplumda Özgürlüğün Kısıtlanması Kaçınılmazdır

114. 65 ilâ 67, 70 ilâ 73. paragraflar arasında anlatıldığı gibi modern insanın eli kolu bir kurallar ve düzenlemeler ağıyla

bağlanmıştır ve kaderi de, kararlarını etkileyemeyeceği kadar uzak kişilerin yapıp ettiklerine bağlıdır. Bu ne tesadüf, ne de küstah bürokratların keyfîyetinin bir sonucudur. Bu durum, teknolojik açıdan ilerlemiş toplumlarda gerekli ve kaçınılmazdır. Sistem, işleyebilmek için insan davranışlarını sıkı sıkıya düzenlemek *zorundadır*. İş başında insanlar kendilerine söyleneni yapmak zorundadırlar, aksi halde üretimin kaosun içine düşmesi muhtemeldir. Bürokrasi katı kurallara göre işlemek zorundadır. Alt düzey bürokratlara herhangi bir ciddî takdir yetkisi verildiğinde, bu hem sistemi çökertecek hem de bürokratların, birey olarak bu takdir hakkını kullanmada gösterdikleri farklılıklardan ötürü haksızlık suçlamalarına yol açacaktır. Özgürlüğümüz üzerindeki sınırlamalardan bir bölümünün kalkabileceği doğrudur, ama *genel anlamda*, endüstriyel-teknolojik toplumun işlemesi için yaşamlarımızın büyük kuruluşlar tarafından denetlenmesi gereklidir. Sonuç, ortalama insanda ortaya çıkan bir güçsüzlük duygusudur. Ancak, yasal düzenlemelerin yerini, giderek daha fazla, bizi, sistemin bizden talep ettiklerini yapmayı isteyecek hâle getiren psikolojik araçlar alabilir. (Propaganda,[14] [bkz. syf. 36] eğitim teknikleri, "ruh sağlığı" programları vb.)

115. Sistem, insanları, doğal insan davranış kalıplarına çok uzak bir biçimde davranmaya *zorlamaktadır*. Örneğin, sistemin bilim insanlarına, matematikçilere ve mühendislere ihtiyacı vardır. Onlarsız işleyemez. Bu yüzden, çocuklara bu alanda yükselmeleri için ağır baskılar uygulanır. Yetişkin bir insanın, zamanının büyük bölümünü, kendini işine kaptırmış halde bir masa başında oturarak geçirmesi doğal değildir. Normal bir yetişkin, zamanını gerçek dünyayla aktif bir ilişki kurarak geçirmek ister. İlkel insanlar arasında çocukların yapmak üzere eğitildiği şeyler, doğal insan güdüleriyle bir uyum içindedir. Örneğin, Amerikan Kızılderililerinde erkek çocuklar, cevvallik isteyen ev dışı uğraşlar için eğitilirdi, ki bu tür şeyler tam da erkek çocukların hoşlandığı türdendi. Ama, toplumumuzda, çocuklar teknik konuları öğrenmeye itiliyor ve çoğu da bunu gönülsüzce yapıyor.

116. İnsan davranışlarını ıslah etmeye çalışan sistemin sürekli

uyguladığı baskı yüzünden, toplumun şartlarına uyamayan ya da uymayacak olan, ve sayıları da giderek artmakta olan insanlar var. Bunlar refah toplumu asalakları, gençlik çeteleri üyeleri, tarikatçılar, hükûmet karşıtı isyancılar, radikal çevreci sabotajcılar, çeşitli türden münzevîler ve direnişçilerdir.

117. Teknolojik açıdan gelişmiş tüm toplumlarda, bireyin kaderi, kişisel olarak pek fazla etkileyemediği kararlara bağlı *olmak durumundadır*. Teknolojik bir toplum küçük, özerk topluluklara bölünemez; çünkü üretim muazzam sayıda insanın ve makinenin birlikte çalışmasına bağlıdır. Böyle bir toplum üst düzeyde planlanmış *olmalı* ve muazzam sayıda insanı etkileyecek şekilde karar *alınmalıdır*. Bir karar, diyelim ki bir milyon insanı etkiliyorsa, o zaman bu etkilenen bir milyon insanın her birinin, bu kararda sadece milyonda bir kadarlık payı vardır. Pratikte gerçekleşen şey ise, genelde, kararların kamu görevlileri ya da şirket yetkilileri veya teknik uzmanlar tarafından verilmesidir; ancak tüm toplum oy verdiğinde bile, normalde oy veren insan sayısı, bir bireyin oyunun kayda değer olabilmesi bakımından çok fazladır.[17] Bu yüzden bireylerin çoğu hayatlarını etkileyen önemli kararları, ölçülebilir şekilde etkilemekten acizdir. Bunu teknolojik açıdan gelişmiş bir toplumda çözmenin uygun bir yolu yoktur. Sistem bu sorunu, insanların kendileri için hazırlanmış kararları *istemesini* sağlayacak propagandayı yaparak "çözmeye" çalışıyor ama bu "çözüm" insanlara kendilerini daha iyi hissettirseydi bile küçük düşürücü olurdu.

118. Muhafazakârlar ve diğerleri daha fazla "yerel özerklik"ten yanadırlar. Yerel topluluklar bir zamanlar gerçekten özerktiler ancak bu özerklik, yerel topluluklar tuzağa düşüp kamu hizmetleri, bilgisayar ağları, karayolları, kitle iletişim araçları ve modern sağlık sistemi gibi geniş çaplı sistemlere bağlandığında olanaksızlaştı. Diğer yandan özerkliğe karşı işleyen başka bir gerçek ise, bir yerde uygulanan teknolojinin çoğu kez çok uzak yerlerdeki insanları da

17- Sistem savunucuları, bir-iki oyun, sonucu belirlediği seçim olaylarından bahsetmeye bayılırlar ama bu tür olaylara fazla rastlanmaz.

etkileyebilmesidir. Yani, bir nehir kolunda bir tarım ilacı ya da kimyasal maddenin kullanımı yüzlerce mil ötedeki suyu da kirletir ve sera etkisi tüm dünyayı etkiler.

119. Sistem varlığını, insanî ihtiyaçları tatmin etmek üzere sürdürmez ve sürdüremez de. Aksine, sistemin ihtiyaçlarına uyacak şekilde değiştirilmesi gereken, insan davranışıdır. Bunun sistemi yönetiyor gibi gözüken siyasî ya da toplumsal ideolojiyle hiçbir ilgisi yoktur. Bu teknolojinin suçudur, çünkü sistem, ideoloji tarafından değil teknik gereklilikler tarafından yönlendirilir.[18] Elbette sistem birçok insanî ihtiyacı karşılar, ancak genelde, bunu yapmak sistemin yararına olduğu sürece yapar. Asıl önemli olan insanın ihtiyaçları değil, sistemin ihtiyaçlarıdır. Örneğin, sistem insanlara gıda sağlar, çünkü herkes açlıktan ölürse sistem işleyemez; sistem insanların psikolojik ihtiyaçlarıyla her ilgilenmesi *gerektiğinde* ilgilenir, çünkü çok sayıda insan depresif ya da asi olursa sistem işleyemez. Ancak sistem gayet geçerli, somut ve pratik nedenlerden ötürü, davranışlarını sistemin ihtiyaçlarına göre düzenlemeleri için insanlara sürekli bir baskı uygulamak zorundadır. Çok fazla atık mı birikiyor? Hükûmet, medya, eğitim sistemi, çevreciler, herkes bizi geri dönüşüm üzerine bir yığın propagandaya boğar. Daha fazla teknik personele mi ihtiyaç var? Çocuklara, koro hâlinde bilim üzerine eğitim görmeleri tembihlenir. Hiç kimse durup da gençleri, zamanının çoğunu genelde çoğunun nefret ettiği konularda çalışmaya zorlamanın insanlık dışı olup olmadığını sormaz. Kalifiye işçiler, teknik ilerlemeler nedeniyle işten

18- "Bugün, teknolojik açıdan ilerlemiş ülkelerde, insanlar coğrafî, dinî ve politik farklılıklara rağmen birbirine çok benzer hayatlar sürerler. Chicago'daki Hıristiyan bir banka memurunun, Tokyo'daki Budist bir banka memurunun ve Moskova'daki komünist bir banka memurunun hayatları birbirine, binlerce yıl önce yaşamış basit bir adamın hayatından çok daha benzerdir. Bu benzerlikler, ortak teknolojinin bir sonucudur..." L. Sprague de Camp, *The Ancient Engineers* (Eski Mühendisler), Ballantine baskısı, syf. 17. Bu üç banka memurunun hayatları *bire bir aynı* değildir. Üzerlerinde ideolojinin bir miktar etkisi vardır. Ama tüm teknolojik toplumların, canlı kalmak için *yaklaşık olarak* aynı yörünge üzerinde gelişmeleri gerekir.

çıkarılıp "yeniden eğitim"e maruz bırakıldıklarında, hiç kimse böyle itilip kakılmalarının onlar için aşağılayıcı olup olmadığını sormaz. Herkesin, teknik gerekliliklere boyun eğmek zorunda olduğu sorgulanmaksızın kabul edilir, bunun da iyi bir nedeni vardır: Eğer insanî ihtiyaçlar, teknik gerekliliklerden daha öncelikli hâle getirilseydi, ekonomik sorunlar, işsizlik, kıtlık ya da daha kötü şeyler ortaya çıkabilirdi. Toplumumuzda "akıl sağlığı" kavramı büyük oranda bireyin sistemin ihtiyaçlarına uygun olarak davranma ve bunu stres belirtileri göstermeden yapma düzeyine göre tanımlanır.

120. Sistem içinde bir amaç duygusu ve özerklik için yer açma çabaları şakadan ileri gitmez. Örneğin bir şirket, çalışanlarının her birine bir kataloğun bir bölümünü oluşturma görevi yerine, kataloğun tümünü oluşturma görevi verdi; bunun çalışanlara bir amaç ve başarı hissi vermesi bekleniyordu. Bazı şirketler de çalışanlarına işlerinde daha fazla özerklik vermeyi denedi ama pratik nedenlerden ötürü bu ancak çok sınırlı bir oranda gerçekleştirilebilir ve hiçbir koşulda çalışanlara asıl amaçlara yönelik özerklik verilemez –çalışanların "özerk" çabaları, asla kişisel olarak seçtikleri amaçlara yönelik olamaz, ancak işverenin amaçlarına yönelik olabilir, şirketin devamı ve büyümesi gibi. Çalışanlarının aksi şekilde davranmasına izin veren herhangi bir şirket batardı. Benzer şekilde, sosyalist sistemdeki herhangi bir girişimde, işçiler çabalarını girişimin amaçlarına yöneltmelidir, yoksa girişim, sistemin bir parçası olma amacına hizmet etmeyecektir. Yine, tamamen teknik nedenlerden ötürü, bireylerin çoğunun veya küçük grupların, endüstriyel toplumda fazla özerklik sahibi olabilmeleri mümkün değildir. Küçük çaplı iş sahipleri bile genelde yalnızca sınırlı bir özerkliğe sahiptirler. Hükûmetin getirdiği düzenlemelerin yanı sıra, ekonomik sistemin bir parçası olmak ve kendini onun gereklerine uydurmak zorunda olması küçük iş sahibini sınırlar. Örneğin, biri yeni bir teknoloji geliştirdiği zaman, küçük iş sahibi rekabete girebilmek için, istese de istemese de onu kullanmak zorundadır.

Teknolojinin "Kötü" Yanları "İyi" Yanlarından Ayrılamaz

121. Endüstriyel toplumun özgürlük lehine reforme edilmesinin olanaksız olmasının diğer bir nedeni ise, modern teknolojinin, tüm parçaların birbirine bağlı olduğu bütünlüklü bir sistem olmasıdır. Teknolojinin "kötü" yanlarını atıp sadece "iyi" yanlarını bırakamazsınız. Örneğin, modern tıbbı ele alalım. Tıp bilimindeki ilerlemeler, kimya, fizik, biyoloji, bilgisayar bilimi ve diğer alanlardaki ilerlemelere bağlıdır. İleri düzey tıbbî tedaviler, yalnızca teknolojik açıdan gelişkin, ekonomik açıdan zengin bir toplumda bulunabilen pahalı ve yüksek teknoloji ürünü bir donanım gerektirir. Şurası açık ki, tüm teknolojik sistem ve onu tamamlayan her şey olmaksızın tıpta pek bir ilerleme kaydedilemez.

122. Tıpta ilerleme, teknolojik sistemin diğer parçaları olmadan sağlanabilseydi bile, bir takım kötülükleri de beraberinde getirecekti. Örneğin, şeker hastalığının tedavisinin bulunduğunu varsayalım. O zaman, şeker hastalığına genetik bir eğilimi olan insanlar da diğerleri gibi yaşayabilecek ve üreyebilecekti. Şeker hastalığına karşı doğal seleksiyon azalacak ve bu tür genler tüm topluma yayılacaktı. (Bu, şu anda bile olabilir, çünkü şeker hastalığı tedavi edilemese de insülin kullanımıyla kontrol altında tutulabiliyor.) Toplumun genetik yapısının bozulmasıyla başka bazı hastalıklara karşı hassasiyet de değişecektir. Tek çözüm bir tür öjenik* program veya insanoğluna yönelik kapsamlı genetik mühendislik olacaktır, böylece insan artık --dinî veya felsefî görüşlerinize bağlı olarak– doğanın ya da şansın ya da Tanrı'nın bir yaratısı değil, işlenmiş bir ürün olacaktır.

123. Eğer devlet babanın hayatınıza *şu anda* fazla karıştığını düşünüyorsanız yanılıyorsunuz, siz asıl, devlet çocuklarınızın genetik yapısını düzenlemeye başladığında olacakları görün. Kontrolsüz genetik mühendisliğinin sonuçları bir felâket olabileceğin-

* İnsan ırkının soya çekim yoluyla değiştirilmesine ve kontrolüne çalışan felsefe. –y.n.

den insanoğluna yönelik genetik mühendisliğine girişi kaçınılmaz olarak bu tür bir düzenleme izleyecektir.[19]

124. Bu tür endişelere verilen genel yanıt, "tıp etiği" üzerinde konuşmaktır. Ancak meslekî bir etik kural, özgürlüğü tıbbî ilerleme karşısında korumaya yaramaz; ancak işleri daha da beter duruma sokar. Genetik mühendisliğinde uygulanan bir etik kural, insanoğlunun genetik yapısının düzenlenmesi için bir araç olurdu. Birileri, (büyük olasılıkla da çoğunlukla orta sınıfın üst katmanı) şu ve şu genetik mühendisliği uygulamalarının "etik" olduğuna ve diğerlerinin de olmadığına karar verir, böylece kendi değerlerini, nüfusun büyük bölümünün genetik yapılarına empoze ederler. Eğer meslekî bir etik kural tümüyle demokratik bir temelde belirlenmiş olsaydı bile bu sefer de, çoğunluk, genetik mühendisliğinin "etik" kullanımı konusunda belki de farklı fikirleri olan azınlıklara kendi değerlerini dayatıyor olurdu. Özgürlüğü gerçekten koruyacak tek meslekî etik kural, insanoğluna yönelik *herhangi bir* genetik mühendisliğini yasaklayan bir etik kural olabilirdi ve bu tür bir kuralın, teknolojik bir toplumda asla uygulanmayacağından emin olabilirsiniz. Genetik mühendisliğine küçük bir rol biçen hiçbir kural uzun süre varlığını sürdüremezdi, çünkü biyoteknolojinin muazzam gücünün sunduğu ayartıcılar karşı konulmaz olurdu; özellikle de –fiziksel ve zihinsel hastalıkları ortadan kaldırmak, insanlara bugünün dünyasında geçinip gidebilmek için gereken becerileri kazandırmak gibi– uygulamaların birçoğu toplumun büyük bölümüne su götürmez biçimde iyi görüneceği için. Kaçınılmaz olarak, genetik mühendisliği yaygın şekilde kullanılacak ama yalnızca endüstriyel-teknolojik sistemin ihtiyaçlarına uygun şekilde.[20]

19- Sorumsuz bir genetik mühendisinin birçok terörist yarattığını bir düşünsenize.
20- Tıbbî ilerlemenin arzu edilmeyen sonuçlarına bir başka örnek olarak, kanseri önleyen bir çare bulunduğunu farz edin. Eğer tedavi sadece elit tabakanın karşılayabileceği gibi pahalı olursa, bu durum onların kanserojen maddelerin çevreye karışmasını önleme isteklerini büyük ölçüde azaltacaktır.

Teknoloji, Özgürlük Arzusundan Daha Muktedir Bir Toplumsal Güçtür

125. Teknolojiyle özgürlük arasında *kalıcı* bir uzlaşma olması olanaksızdır, çünkü teknoloji, çok daha muktedir bir güçtür ve *tekrar tekrar* varılan uzlaşmalar yoluyla sürekli özgürlüğe geri adım attırır. Başlangıçta aynı miktarda toprağa sahip olan, ancak biri diğerinden daha güçlü olan iki komşunun durumunu düşünelim. Güçlü olan, diğerinin toprağından bir parça ister. Zayıf olan reddeder. Güçlü olan, "tamam, hadi uzlaşalım; bana istediğimin yarısını ver," der. Zayıf olanın teslim olmaktan başka pek çaresi yoktur. Bir süre sonra güçlü komşu, toprağın başka bir parçasını ister, tekrar bir uzlaşma olur ve bu böyle devam eder. Uzun bir uzlaşmalar zincirinden sonra, güçlü olan zayıf olanın tüm toprağını alır. Teknoloji ile özgürlük arasındaki çatışmada da bu böyle olur.

126. Teknolojinin neden özgürlük arzusundan daha muktedir bir toplumsal güç olduğunu açıklayalım.

127. Özgürlüğü tehdit etmiyor gibi gözüken teknolojik bir ilerleme, sıklıkla, özgürlüğü sonradan çok ciddî olarak tehdit eder. Örneğin motorize ulaşımı düşünün. Yürüyen bir insan daha önce istediği yere, trafik düzenlemelerine takılmadan istediği hızla gidebilirdi ve teknolojik destek sistemlerine de bağlı değildi. Motorlu araçlar ortaya çıktığında insanın özgürlüğünü arttırıyor gibi görünüyordu. Yürüyen insanın özgürlüğünü elinden almıyorlardı, kimse istemediği hâlde araba almak zorunda değildi ve araba almayı seçen bir insan, yürüyen bir insandan çok daha hızlı yol alabiliyordu. Ancak, motorize ulaşım kısa sürede toplumu öyle bir değiştirdi ki, insanın hareket özgürlüğü büyük oranda kısıtlandı. Araba sayısı arttıkça, kullanımını kapsamlı bir biçimde denetlemek gerekli oldu. Nüfusun yoğun olduğu alanlarda, insan arabasıyla istediği yere istediği hızda gidemiyor; hareketleri trafik akışı ve çeşitli trafik kurallarına göre düzenleniyor. Çeşitli zorunluluklarla eli kolu bağlanmış durumda: Ehliyet için gerekli şeyler, sürücü testi, kayıt yenileme, sigorta, güvenlik için gerekli donanımlar, satın alma

bedeli üzerinden aylık taksitler. Üstelik, motorlu ulaşımın kullanımı artık seçime bağlı değil. Motorlu ulaşımın ortaya çıkışı, şehirlerimizin düzenini öyle değiştirdi ki, insanların büyük çoğunluğu, işyerlerine, alışveriş merkezlerine ve eğlence yerlerine yürüyerek ulaşabilecekleri uzaklıkta yaşamıyor, bu yüzden de ulaşım için arabalarına bağlı olmak *zorundalar*. Ya da toplu taşıma araçlarını kullanmak zorundalar ki bu durumda da yapacakları manevralar üzerinde, araba sürerken olduğundan da az kontrol sahibi olabiliyorlar. Günümüzde bir yayanın özgürlüğü bile büyük oranda sınırlıdır. Bir yaya, şehirde, temelde taşıt trafiğine hizmet eden trafik ışıklarına uyabilmek için bir durup bir yürümek zorundadır. Kırsal kesimde ise, motorlu araç trafiği, kara yolunda yürümeyi tehlikeli ve zevksiz bir hâle getiriyor. (Motorlu ulaşım konusunda dile getirdiğimiz noktanın önemine dikkat edin: Yeni bir teknolojik araç bireyin kendi seçimine göre ister kabul edeceği, ister etmeyeceği bir seçenek olarak sunulduğunda bu, o aracın hep bir seçenek olarak *kalacağı* anlamına gelmez. Çoğu durumda, yeni teknoloji toplumu öyle bir değiştirir ki, insanlar sonunda kendilerini bu yeni aracı kullanmak *zorunda kalmış* bulurlar.)

128. Teknolojik ilerleme *bir bütün olarak* sürekli özgürlük alanımızı kısıtlarken, her yeni teknik ilerleme *tek başına* istenebilir gibi görünür. Elektrik, ev içi su tesisatı, hızlı ve uzun mesafeli iletişim... Bunların herhangi birine ya da modern toplumda kaydedilen sayısız diğer teknik gelişmeye nasıl karşı çıkılabilir? Telefonun kullanıma sokulmasına karşı koymak saçma olurdu örneğin. Telefonun çok yararı vardı ve hiç zararı yoktu. Ancak, 59 ilâ 76. paragrafta anlattığımız gibi, tüm bu teknik ilerlemeler, birlikte ele alındığında, ortalama insanın kaderinin, kendi elinde ya da komşularının veya arkadaşlarının elinde değil; artık kendisinin birey olarak etkilemeye gücünün yetmeyeceği politikacıların, şirket yetkililerinin ve uzak, adı bilinmeyen teknisyen ve bürokratların elinde olduğu bir dünya yarattı.[21] Aynı süreç, gelecekte de devam

21- Çoğu insan birçok iyi şeyin kötü bir şey ile sonuçlanabileceğini mantığa aykırı bulabileceğinden, biz bunu bir benzetmeyle izah ediyoruz. Farz edin ki Bay A →

edecek. Örneğin, genetik mühendisliğini ele alalım. Kalıtımsal bir hastalığı ortadan kaldıran bir genetik tekniğinin kullanıma sokulmasına çok az insan karşı koyacaktır. Bu, görünüşte hiçbir zarar vermez, hatta birçok acıyı da engeller. Yine de çok sayıdaki genetik ilerleme birlikte ele alındığında, insanı, şansın –ya da Tanrı' nın, ya da dinî inançlarımıza bağlı olarak her neyinse– özgür bir yaratısı olmaktan çıkarıp, fabrikasyon bir ürün hâline getirecektir.

129. Teknolojinin böylesine muktedir bir toplumsal güç olmasının diğer bir nedeni ise, teknolojik ilerlemenin, bir toplumda daima aynı yönde ilerlemesidir; bu ilerleme tersine çevrilemez. Teknik bir yenilik bir kere ortaya çıktı mı, insanlar genelde ona bağımlı hâle gelirler, yani, daha gelişmiş bir yenilik onun yerini alıncaya kadar, bir daha asla onsuz olamazlar. Yeni bir teknolojik araca yalnızca bireyler bağlanmaz, dahası sistem de tümüyle bağlanır. (Bilgisayarların ortadan kaldırılması durumunda sistemin ne hâle geleceğini düşünün bir.) Böylece sistem de yalnızca bir yönde –daha fazla teknolojikleşme yönünde– ilerler. Teknoloji tekrar tekrar özgürlüğü bir adım daha gerilemeye zorlar ama kendisi –tüm teknolojik sistem yıkılmadıkça– asla geri adım atamaz.

130. Teknoloji büyük bir hızla ilerlerken, özgürlüğü de pek çok açıdan aynı anda tehdit ediyor (nüfusun yoğunlaşması, kurallar ve düzenlemeler, bireylerin büyük kuruluşlara gittikçe artan bağımlılığı, propaganda ve diğer psikolojik teknikler, genetik mühendisliği, gözetleme aletleri ve bilgisayar yoluyla özel yaşamın istila edilmesi ve benzeri). Özgürlüğe yönelen bu tehditlerden herhangi *birinin* bile geri alınması uzun ve zor bir toplumsal mü-

---

→ Bay B ile satranç oynuyor. Üstat Bay C de, Bay A'nın omzunun üstünden oyunu izliyor. Bay A elbette oyunu kazanmak ister, yani Bay C ona iyi bir hamle gösterirse, Bay A'ya bir iyilik yapmış olur. Ama şimdi farz edin ki Bay C, Bay A'ya *tüm* hamleleri nasıl yapacağını söylüyor. Her defasında, Bay A'ya en iyi hamleyi göstererek bir iyilik yapmış olur, ama onun adına *tüm* hamleleri yapmakla aslında oyunu bozmuş olur, çünkü eğer onun hamlelerini hep başka birisi yapacaksa, Bay A'nın oyunu oynamasının hiçbir anlamı kalmaz. Modern insanın durumu Bay A'nınkine benzer. Sistem, bireyin hayatını pek çok yönden kolaylaştırır, ama bununla birlikte onu kendi kaderini kontrol etmekten yoksun bırakır.

cadele gerektirir. Özgürlüğü korumak isteyenler, yeni saldırılarla ve bu saldırıların geliştirilmesindeki hızla boğulurlar, bu nedenle de kayıtsızlaşıp karşı koymaya son verirler. Bu tehditlerin her biriyle ayrı ayrı savaşmak boşuna olur. Ancak tüm teknolojik sistemle bir bütün olarak savaşılırsa başarı umulabilir, ama bu, reform değil devrimdir.

131. Teknisyenler (bu terimi, eğitim gerektiren bir uzmanlık işi yapan herkesi kastedecek biçimde geniş anlamıyla kullanıyoruz) işleriyle (ikâme etkinlikleriyle) öylesine meşgûldürler ki, işleriyle özgürlükleri arasında bir çatışma çıktığında, neredeyse hep işleri lehine karar verirler. Bilim insanlarında açık olan bu durum başkalarında da gözlenebilir: Eğitimciler, hümanist gruplar, koruma örgütleri, onları bu övgüye değer sona ulaştıracak propagandayı ve diğer psikolojik araçları kullanmaktan çekinmezler. Şirketler ve idarî birimler, faydalı gördüklerinde, kişiye özel olduklarına bakmaksızın bireyler hakkında bilgi toplamaktan çekinmezler. Kanun uygulayıcılar, genelde şüphelilerin, çoğunlukla da tümüyle masum kişilerin anayasal hakları yüzünden zor duruma düşerler ve bu hakları kısıtlamak ve ihlâl etmek için yasal olarak (bazen de yasa dışı olarak) yapabildikleri ne varsa yaparlar. Eğitimcilerin, devlet görevlilerinin ve hukukçuların çoğu, özgürlük, özel yaşam ve anayasal haklara inansa da, bunlar işleriyle çatıştığında, genelde işlerinin daha önemli olduğunu hissederler.

132. Bir ödüle ulaşmak için çalışan insanların, bir cezayı veya olumsuz bir sonucu engellemeye çalıştığı zamana göre daha gayretkeş olduğu iyi bilinir. Bilim insanları ve diğer teknisyenler genelde işlerinden kazandıkları ödülle motive olurlar. Özgürlüğün, teknoloji tarafından işgâl edilmesine karşı çıkanlar ise, olumsuz bir sonucu engellemeye çalışıyorlar, sonuç olarak bu cesaret kırıcı işi sürekli ve iyi yapan çok az insan var. Reformcular, özgürlüğün teknoloji tarafından işgâline somut bir engel oluşturabilecek gibi gözüken parlak bir başarı kazansalardı, çoğu rahatlayıp ilgisini daha kabul gören alanlara yöneltme eğilimi taşıyacaktı. Buna karşılık bilim insanları laboratuvarlarında çalışmaya devam edecek ve teknoloji de, tüm engellere rağmen bireyleri gittikçe daha

çok kontrol etmenin ve sisteme gittikçe daha bağımlı kılmanın yollarını bulacaktı.

133. Kanunlar, kurumlar, gelenekler ya da etik kurallar olsa da hiçbir toplumsal düzenleme teknolojiye karşı kalıcı bir koruma oluşturmaz. Tarih, tüm toplumsal düzenlemelerin geçici olduğunu gösteriyor; hepsi ya değişiyor ya da sonunda yok olup gidiyor. Ama teknolojik ilerlemeler belirli bir uygarlık bağlamında kalıcıdır. Örneğin, genetik mühendisliğinin insanoğluna uygulanmasını ya da özgürlük ve insan onurunu tehdit edebilecek şekilde kullanılmasını engelleyebilecek toplumsal düzenlemelere varmanın mümkün olduğunu varsayalım. Yine de, teknoloji bir kenarda beklemeyi sürdürecekti. Bu düzenleme ise er ya da geç yok olacaktı; toplumumuzdaki değişim hızını düşünürsek, muhtemelen de kısa zamanda. O zaman, genetik mühendisliği bizim özgürlük alanımızı işgâl etmeye başlayacak ve bu işgâl –teknolojik uygarlığın yıkılması durumu hariç– geri döndürülemez olacaktı. Toplumsal düzenlemeler yoluyla kalıcı bir şey elde etme illüzyonu, çevre yönetmeliklerinin şu anki durumuna bakarak dağıtılabilir. Birkaç yıl önce, çevre kirliliğinin en kötü türlerinin en azından *birazını* engelleyen sağlam engeller var gibi görünüyordu. Politika rüzgârındaki bir değişimle bu engeller de kalkmaya başladı.

134. İşte tüm bu sayılan nedenlerden ötürü, teknoloji, özgürlük arzusundan daha muktedir bir toplumsal güçtür. Ancak bu ifade, önemli bir şerh düşmeyi gerektiriyor. Öyle görünüyor ki, önümüzdeki birkaç on yılda endüstriyel-teknolojik sistem, ekonomik ve çevresel sorunlar, özellikle de insan davranışına (yabancılaşma, başkaldırı, düşmanlık, çeşitli toplumsal ve psikolojik zorluklar) bağlı olarak şiddetli zorluklar yaşayacak. Umarız sistemin yaşayacağı bu zorluklar onun yıkılmasına ya da en azından güçsüz düşmesine neden olur ki, sisteme karşı bir devrim mümkün olabilsin. Böyle bir devrim ortaya çıkar ve başarılı olursa, o zaman özgürlük arzusunun teknolojiden daha etkili olduğu kanıtlanmış olacak.

135. 125. paragrafta, bir dizi uzlaşma zoruyla komşusunun elinden tüm toprağını alan güçlü bir komşunun aç bıraktığı güçsüz komşu örneğini kullanmıştık. Ancak şimdi güçlü komşunun hasta

olduğunu, böylece de kendisini savunamayacak duruma düştüğünü varsayalım. Güçsüz komşu, güçlüyü kendisinden aldığı toprağı geri vermeye zorlayabilir ya da onu öldürebilir. Eğer onun yaşamasına izin verip, yalnızca kendisinden aldığı toprağı geri vermeye zorlarsa aptallık etmiş olur; çünkü güçlü olan iyileşince yine onun tüm toprağını alacaktır. Güçsüz olan adam için tek akıllıca seçenek, şansı varken güçlüyü öldürmektir. Aynı şekilde, biz de endüstriyel sistem güçsüzken onu yok etmeliyiz. Eğer onunla uzlaşıp belini doğrultmasına izin verirsek, o, sonunda tüm özgürlüğümüzü silip süpürecektir.

Daha Basit Toplumsal Sorunların Dahi Çözülemez Olduğu Görüldü

136. Eğer biri hâlâ sistemi, özgürlüğü teknolojiden koruyacak şekilde reforme etmenin mümkün olduğunu düşünüyorsa, ona toplumumuzun çok daha basit ve kolay sorunları çözmede dahi nasıl beceriksiz ve çoğunlukla da başarısız olduğunu hatırlamasını tavsiye ederiz. Her şey bir yana, sistem çevre kirliliğini, yolsuzlukları, uyuşturucu ticaretini ya da aile içi şiddeti durdurmakta bile başarısız olmuştur.

137. Çevre sorunlarımızı ele alın örneğin. Burada değerlerin çatıştığı açıktır: Ekonomik tedbirlere karşılık torunlarımız için doğal kaynaklarımızın bir kısmının korunması.[22] Ancak bu konuda muktedirlerden duyduğumuz tek şey saçma sapan ve kafa karıştırıcı nutuklar oluyor. Açık, istikrarlı bir hareket planına benzer bir şey yok. Biz de, torunlarımızın yaşamak zorunda kalacağı çevre sorunlarını üst üste yığmaya devam ediyoruz. Çevre sorunlarını çözüme ulaştırma çabaları zaman zaman üstünlüğün el değiştirdiği farklı gruplar arasındaki mücadele ve ödünlerden oluşur. Mücadele çizgisi, kamuoyunun eğilimleriyle beraber değişir. Bu, akılcı

22- Biz burada sadece egemen anlayış içindeki değer çatışmasıyla ilgileniyoruz. Basitleştirme uğruna, vahşî doğanın, insanın ekonomik refahından daha önemli olduğu şeklindeki "dışlanmış" görüşleri konu dışı bırakıyoruz.

bir süreç değildir; ya da sorunun zamanında ve başarılı şekilde çözümüne rehberlik edebilecek bir yola benzememektedir. Büyük toplumsal sorunlar –eğer herhangi bir şekilde çözülebilirlerse– ya mantıklı, anlaşılabilir bir planla, çok ender çözülebilirler, ya da hiç çözülemezler. Genelde kendi çıkarları peşinde koşan[23] rekabet hâlindeki çeşitli grupların –genelde şans eseri– az ya da çok istikrar vaat eden geçici bir uzlaşmaya vardığı bir süreç içinde kendi kendilerine çözüme ulaşırlar. Aslında, 100 ilâ 106. paragraflar arasında formüle ettiğimiz ilkeler mantıklı, uzun vadeli bir toplumsal planlamanın başarılı olmasını *her zaman* şüphe götürür hâle getirmektedir.

138. Bu nedenle şurası açıktır ki, insan ırkı nispeten basit toplumsal sorunları çözmekte bile, en hafif ifadeyle, çok kısıtlı bir kapasiteye sahiptir. Öyleyse daha zor ve karmaşık olan, özgürlüğü teknoloji ile uzlaştırma sorununu nasıl çözecektir? Teknoloji belli maddî avantajlar sunar, özgürlük ise farklı insanlara farklı şeyler çağrıştıran soyut bir kavramdır; eksikliği propaganda ve etkileyici bir konuşmayla kolayca gizlenir.

139. Şu önemli farka dikkat edin: Çevre sorunlarımızın (örneğin) bir gün akılcı, kapsamlı bir plan doğrultusunda çözümlenmesi olasıdır, ama bu gerçekleşirse nedeni sadece sistem için bu sorunları çözmenin uzun vadede çıkar sağlayacak olmasıdır. Ama özgürlüğü ya da küçük özerk toplulukları kollamak sistemin çıkarına *değildir*. Tam tersine insan davranışlarını mümkün olan en geniş ölçüde kontrol altına almak sistemin çıkarınadır.[24] Bu nedenle pratiğe dair değerlendirmeler, nihayetinde sistemi, çevre sorunla-

23- Kendi çıkarı, ille de *maddî* çıkarı anlamına gelmez. Kişinin ideolojisinin ya da dininin gelişmesine katkıda bulunması gibi bazı psikolojik ihtiyaçlarının giderilmesiyle ilgilidir.

24- Bir ön şart: Bazı bölgelerde salık verilen belirli bir dereceye kadar özgürlüğe izin vermek sistemin yararınadır. Örneğin, –uygun sınırlamalar ve kısıtlamalarla birlikte– ekonomik özgürlüğün ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Ama, ancak planlanmış ve sınırları çizilmiş özgürlük sistemin yararınadır. Birey her zaman bir tasmayla bağlanmalıdır; bazen bu tasma uzun bırakılsa bile (94. ve 97. paragraflara bakınız).

rına akılcı ve ihtiyatlı yaklaşmaya zorlarken, aynı değerlendirmeler, eşit şartlar altında insan davranışlarını da daha sıkı bir şekilde –tercihen özgürlüğe tecavüzü gizleyecek dolaylı yöntemlerle– düzenlemeye zorlayacaktır. Bu sadece bizim fikrimiz değildir. Ünlü sosyal bilimciler (Örn. James Q. Wilson) insanları "toplumsallaştırmanın" önemini daha etkili bir biçimde belirtmiştir.

Devrim Reformdan Daha Kolaydır

140. Sistemde, özgürlüğü teknolojiyle uzlaştıracak bir reform yapılamayacağına umarız okuru ikna etmişizdir. Tek yol endüstriyel-teknolojik sistemi tamamen yıkmaktır. Bu da devrim anlamına gelir; ille de silahlı bir ayaklanma değil, ama toplumun doğasında kesinlikle radikal ve esaslı bir değişim demektir.

141. Bir devrim, reformun getirdiğinden çok daha fazla değişiklik içerdiğinden, insanlar devrimi gerçekleştirmenin daha zor olduğunu düşünme eğilimindedirler. Aslında, belli koşullar altında devrim, reformdan çok daha kolaydır. Bunun nedeni de devrimci bir hareketin, bir reform hareketinin sağlayamayacağı ölçüde güçlü bir esin kaynağı olmasıdır. Bir reform hareketi sadece belli bir toplumsal sorunu çözmeyi vaat eder. Devrimci bir hareket ise, bir defada tüm sorunları çözmeyi ve tamamen yeni bir dünya yaratmayı hedefler; insanların uğruna büyük risklere gireceği ve fedakârlıklarda bulunacağı türden bir ideal sağlar. İşte bu nedenlerle, teknolojinin herhangi bir dalının, örneğin genetik mühendisliğinin ilerlemesine ya da uygulanmasına etkili ve kalıcı kısıtlamalar koymak yerine, tüm teknolojik sistemi yıkmak çok daha kolay olacaktır. Genetik mühendisliğine kısıtlamalar koymaya pek az insan kendini içtenlikle adar, ama uygun koşullar altında endüstriyel-teknolojik sisteme karşı bir devrime pek çok insan kendini ateşli şekilde adayabilir. 132. paragrafta belirttiğimiz gibi teknolojinin belirli bazı yönlerini kısıtlamaya çalışan reformcular kötü bir sonu önlemek için çalışıyor olurlar. Ama devrimciler, muazzam bir ödül –devrimci görüşlerinin gerçekleşmesi– için çalışırlar ve böylece reformculardan daha çok ve daha azimli çalışırlar.

142. Reform daima, değişikliklerin haddini aşması durumunda kötü sonuçlar doğuracağı korkusuyla sınırlanır. Ama devrimci ateş toplumu bir kere sardı mı, insanlar artık devrimleri için sonsuz zorluğa katlanmaya razı olurlar. Bu Fransız ve Rus devrimlerinde açıkça görülmüştür. Böylesi durumlarda nüfusun sadece azınlığı devrime gerçekten bağlı olabilir, ama bu azınlık toplumda etkin bir güç hâline gelmeye yetecek sayıda ve aktiftir. 180 ilâ 205. paragraflarda devrim konusuna daha fazla değineceğiz.

İnsan Davranışının Kontrolü

143. Uygarlığın başından beri, örgütlü toplumlar, toplumsal organizmanın işlemesi için insanoğluna baskı uygulamak zorunda kalmıştır. Baskı çeşitleri toplumdan topluma büyük değişiklik gösterir. Baskıların bazıları fizikseldir (kötü beslenme, aşırı çalışma, çevre kirliliği), bazıları psikolojiktir (gürültü, kalabalık, insan davranışlarını toplumun ihtiyaç duyduğu biçime girmeye zorlama). Geçmişte, insan doğası neredeyse değişmezdi, ya da belli sınırlar içerisinde değişiklik göstermişti. Sonuç olarak, toplumlar insanları sadece belli sınırlara kadar zorlayabildi. İnsanın tahammül sınırı aşıldığında, işler kötüye gitmeye başladı: İsyan, veya suç, veya rüşvet, veya işten kaçma, veya depresyon ve diğer zihinsel sorunlar, veya artan ölüm oranı, veya azalan doğum oranı, veya başkaları; öyle ki ya toplum parçalandı ya da işleyişi etkisiz hâle geldi ve yerine –fetih, yıpratma ya da evrim yoluyla, bir anda ya da aşamalı şekilde– başka bir etkili toplum biçimi geldi.[25]

144. Bu nedenle insan doğası, geçmişte toplumların gelişimine belli sınırlar koymuştu. İnsanlar ancak belli bir noktaya kadar zorla-

25- Bir toplumun ayakta kalabilme yeteneği ya da potansiyelinin her zaman için o toplumun insanlara uyguladığı baskı ya da verdiği sıkıntı ile ters orantılı olduğunu söylemek istemiyoruz. Durum kesinlikle böyle değildir. Pek çok ilkel toplumun insanlara Avrupa toplumlarının uyguladığından daha az baskı uyguladığına inanmak için yeterli kanıt vardır, ama Avrupa toplumları, herhangi bir ilkel toplumdan çok daha etkili olmuştur ve bu tür toplumlarla olan mücadeleden teknolojinin sağladığı avantajlar sayesinde her zaman için başarılı çıkmıştır.

nabilirdi. Ama bugün bu durum değişiyor olabilir, çünkü modern teknoloji insanoğlunu değiştirmenin yollarını geliştiriyor.

145. İnsanları korkunç derecede mutsuz edecek koşullara maruz bırakan, sonra da bu mutsuzluklarını gidermek için onlara uyuşturucu veren bir toplum düşünün. Bu bir bilimkurgu mu? Mevcut toplumumuz içinde bu belirli bir dereceye kadar zaten yapılmaktadır. Klinik depresyon vakalarının son 10-20 yılda büyük hızla arttığı bilinen bir gerçektir. 59 ilâ 76. paragraflarda açıklandığı gibi bu durumun, güç sürecinin bozulması yüzünden olduğuna inanıyoruz. Yanılıyor olsak bile artan depresyon oranı, kesinlikle bugün toplumumuzda mevcut olan *bazı* koşulların sonucudur. İnsanları depresyona iten koşulları kaldırmak yerine, modern toplum onlara antidepresan ilaçlar vermektedir. Aslında antidepresanlar, bireyin iç dünyasını, normalde katlanılmaz bulacağı toplumsal koşulları kabullenmesini sağlayacak biçimde değiştiren araçlardır. (Evet, depresyonun çoğu kez tamamen genetik kaynaklı olduğunu biliyoruz. Burada çevrenin baskın rol oynadığı vakaları kastediyoruz.)

146. Zihni etkileyen ilaçlar, modern toplumun insan davranışını kontrol etmek için geliştirdiği yeni yöntemlerden sadece biridir. Diğer bazı yöntemlere göz atalım.

147. En başında, gözetleme teknikleri bulunur. Pek çok mağazada ve başka pek çok yerde gizli kameralar kullanılmaktadır, bilgisayarlar bireyler hakkında devasa miktarda bilgi toplamakta ve bunları işleme koymaktadır. Bu kadar fazla bilgi fiziksel baskının (yani yasal zorlamanın) etkisini arttırır.[26] Ayrıca kitle iletişi-

---

26- Eğer, suçları önlediği için daha etkili bir hukukî yaptırım uygulamanın tartışmasız biçimde iyi olduğunu düşünüyorsanız, unutmayın ki sistemin suç olarak tanımladığı bir şeyi siz mutlaka suç olarak görmeyebilirsiniz. Bugün esrar içmek bir "suç"tur ve Amerika'nın bazı bölgelerinde ruhsatsız tabanca bulundurmak da suçtur. Yarın, ruhsatlı ya da ruhsatsız herhangi bir ateşli silah bulundurmak suç hâline getirilebilir ve aynı şey şaplak atmak gibi çocuk yetiştirmede onaylanmayan yöntemlerin başına gelebilir. Bazı ülkelerde, muhalif politik fikirlerin ifade edilmesi bir suçtur ve hiçbir anayasa ya da politik sistem sonsuza dek sürmediğine göre, gelecekte ABD'de de bunun olmayacağına dair bir garanti yoktur. Eğer bir toplumun →

minde medyanın etkili araçlar sağladığı propaganda yöntemleri vardır. Seçimleri kazanmak, ürünleri pazarlamak ve kamuoyunu etkilemek için etkili teknikler geliştirilmiştir. Eğlence endüstrisi, seks ve şiddeti belki kınarken bile sistemin önemli bir psikolojik aracı olarak hizmet verir. Eğlence modern insana önemli bir kaçış aracı sağlar. İnsan televizyona, videoya vs. gömülmüşken stresi, endişeyi, hayâl kırıklığını, tatminsizlik duygusunu unutabilir. Birçok ilkel insan, çalışmak zorunda olmadığında, hiçbir şey yapmadan saatlerce oturmaktan oldukça memnun kalır; çünkü kendisi ve dünyası ile barışıktır. Ama modern insanların çoğu sürekli olarak meşgûl olmalı ya da eğlenmelidir, yoksa "sıkılır", yani huzursuz ve asabî olur.

148. Diğer yöntemler üsttekilerden daha etkilidir. Eğitim artık bir çocuğa dersini öğrenmediği zaman tokat atmak ve öğrendiği zaman da başını okşamaktan oluşan basit bir olay değildir. Çocuğun gelişimini kontrol eden bilimsel bir teknik hâline gelmektedir. Örneğin, Slyvan Öğrenim Merkezleri çocukları çalışmaya teşvik etmekte büyük başarı göstermiştir, pek çok sıradan okulda da psikoloji teknikleri az çok başarı ile uygulanmaktadır. Ebeveynlere öğretilen "ebeveynleşme" teknikleri, çocukların sistemin temel değerlerini kabul etmesini ve sistemin arzu ettiği şekilde davranmasını sağlamayı amaçlar. "Akıl sağlığı" programları, "müdahale" teknikleri, psikoterapi vs. görünüşte bireylere faydalı olmak için düzenlenmiştir, ama gerçekte bireylerin sistemin ihtiyaçlarına göre düşünmesi ve hareket etmesini sağlayan yöntemlerdir. (Burada bir çelişki yoktur; tutum ve davranışlarıyla sistemle çelişkiye düşen bir birey, yenmenin ya da kaçmanın kendisi için çok zor olduğu bir güçle karşı karşıyadır, bu sebeple stres, hayâl kırıklığı ve yenilmişlik duygularına kapılmaya eğilimlidir. Sistemin istediği gibi düşünmek ve davranmak onun için çok daha kolay olur.

→ geniş, güçlü bir hukukî yaptırım kurumuna ihtiyacı varsa, bu o toplumda ciddî bir yanlışlığın olduğunu gösterir; eğer insanların çoğu kurallara uymayı reddediyor, ya da sadece zorunlu olduklarından uyuyorsa, toplum insanlar üzerinde şiddetli bir baskı uyguluyor demektir. Geçmişte pek çok toplum, yok denecek kadar az bir hukukî yaptırımla varlığını sürdürmüştür.

Bu anlamda sistem bireyin beynini yıkayıp onu uygun biri yapmakla bireyin menfaati doğrultusunda hareket etmektedir.) Apaçık ve yoğun şekilde çocuğun taciz edilmesi, hiçbir kültürde onaylanmaz. Bir çocuğa saçma bir sebepten ya da sebepsiz yere zarar vermek herkesi dehşete düşürecek bir şeydir. Ama birçok psikolog taciz kavramını daha geniş anlamda yorumlamaktadır. Akılcı ve tutarlı bir disiplin sistemi içinde tokatlama bir taciz türü mü sayılır? Sorunun cevabı, tokatlamanın sonuçta bireyin mevcut toplumsal sisteme ayak uydurmasını sağlayıp sağlamadığına bağlıdır. Gerçekte "taciz" sözcüğü sisteme göre uygunsuz davranışlar doğuran herhangi bir çocuk yetiştirme yöntemini kapsayacak şekilde yorumlanmaya müsait bir sözcüktür. Bu nedenle "çocukların taciz edilmesini" engellemek için yapılan programlar bariz, anlamsız şiddeti önledikten sonra sistem adına insan davranışını kontrol etmeye yönelirler.

149. İnsan davranışını kontrol etmeye yönelik psikolojik tekniklerin etkinliğini arttırmak için yapılan araştırmalar muhtemelen devam edecektir. Ama insanoğlunu teknolojinin oluşturduğu türden bir topluma uydurmak için sadece psikolojik tekniklerin yeterli olmayacağını düşünüyoruz. Muhtemelen biyolojik yöntemler de kullanılmak zorunda kalınılacaktır. Bu bağlamda ilaç kullanımından zaten bahsetmiştik. Nöroloji, insan aklını değiştirmenin başka yollarını bulabilir. İnsanoğluna yönelik genetik mühendisliği, zaten "gen terapisi" şeklinde oluşmaya başladı ve bu yöntemlerin sonunda, vücutta zihnin çalışmasını etkileyen kısımları değiştirmek amacıyla da kullanılacağını düşünmemek için bir sebep yok.

150. 134. paragrafta değindiğimiz gibi endüstriyel sistemin, kısmen insan davranışındaki sorunlar, kısmen de ekonomik ve çevresel sorunlar yüzünden yoğun bir sıkıntı dönemine girdiği görülmektedir, sistemin ekonomik ve çevresel sorunlarının önemli bir bölümünün sebebi insanoğlunun tutumudur. Yabancılaşma, kendine güvensizlik, depresyon, düşmanlık, isyan; okumak istemeyen çocuklar, gençlik çeteleri, yasa dışı uyuşturucu kullanımı, tecavüz, çocuk tacizi, diğer suçlar, güvensiz seks, çocuk yaşta hamilelik, nüfus artışı, yolsuzluk, ırk düşmanlığı, etnik çatışma,

keskin ideolojik çatışma (kürtaj karşıtlarına karşı kürtaj yanlıları), politik fanatiklik, terörizm, sabotaj, hükûmet karşıtı gruplar, nefret grupları. Tüm bunlar sistemi tehdit eder. Bu nedenle sistem insan davranışlarını kontrol etmek için her türlü pratik yöntemi kullanmak *zorunda* kalacaktır.

151. Bugün tanık olduğumuz toplumsal karmaşa kesinlikle sırf talihsizlik eseri değildir. Bu sadece, sistemin insanlara zorla dayattığı yaşam koşulları yüzünden olabilir. (Bu koşulların en önemlisinin güç sürecinin bozulması olduğunu ortaya koymuştuk.) Eğer sistem kendisini ayakta tutmak için insan davranışını yeterince kontrol altına almayı başarırsa, insanlık tarihinde yeni bir dönüm noktasına gelinecektir. Önceden insanın tahammül sınırı –143. ve 144. paragraflarda da açıkladığımız gibi– toplumların gelişimini kısıtlarken endüstriyel-teknolojik toplum psikolojik veya biyolojik yöntem, ya da her ikisi sayesinde insanoğlunu değiştirerek bu kısıtlamaları aşacaktır. Gelecekte toplumsal sistemler, insanoğlunun ihtiyaçlarına göre düzenlenmeyecektir. Bunun yerine, insanoğlu sistemin ihtiyaçlarına uydurulacaktır.[27]

152. Genel olarak, insan davranışı üzerindeki teknolojik kontrol, büyük olasılıkla totaliter bir maksat ya da insan özgürlüğünü kısıtlama yönünde bilinçli bir istek içermeyecektir.[28] İnsan zihnini kontrol altına alacak her yeni adım toplumun karşı karşıya olduğu bir soruna mantıklı bir çözüm olarak ele alınacaktır; alkolizmi tedavi etmek, suç oranını düşürmek ya da genç insanları bilim ve mühendislik alanında eğitim almaya teşvik etmek gibi. Çoğu durumda insancıl bir gerekçe de olacaktır. Örneğin, bir psikiyatrist depresyondaki hastasına antidepresan ilaç yazarsa, ona iyilik etmiş olur. İhtiyacı olan birine ilaç vermemek insanlık dışıdır. Aileler

27- Elbette geçmiş toplumların insan davranışını etkileme imkânları vardı, ama bunlar günümüzde geliştirilen teknolojik imkânlarla karşılaştırıldığında çok ilkel ve etkisiz kalmaktadır.

28- Ancak, bazı psikologlar insan özgürlüğünü küçümsediklerini ifade ettiler. Matematikçi Claude Shannon, Omni'de –Ağustos 1987'de– şunları söylüyordu: "Köpekler insanlar için ne ise, bizim de robotlar için öyle olacağımız bir zamanı gözümün önüne getiriyorum ve makineleri destekliyorum."

çocuklarını derslerinde azimli olmaya yönelsinler diye Slyvan Öğrenim Merkezlerine gönderirken, bunu çocuklarının iyiliğini düşündüğünden yapar. Bazı aileler iş sahibi olmak için uzmanlık eğitimi gerekmemesini ve çocuklarının bir bilgisayar uzmanı olmak üzere beyninin yıkanmamasını diliyor olabilir. Ama ne yapabilirler? Toplumu değiştiremezler ve eğer çocukları belli bazı özelliklere sahip olmazsa ileride işsiz kalabilir. Böylece onu Slyvan'a gönderirler.

153. Bu yüzden de insan davranışı üzerindeki kontrol, otoritenin kasıtlı bir kararıyla değil, toplumsal evrim –ama *oldukça hızlı* bir evrim– süreciyle başlayacaktır. Bu, karşısında direnilemeyecek bir süreç olacaktır, çünkü her aşama, tek başına ele alındığında yararlı görülecektir, ya da en azından ilerlemenin oluşmasında yer alan kötülük yararlı görünecektir, ya da en azından ilerlemenin olmadığı durumda doğacak sonuçtan daha az zararlı görünecektir (127. paragrafa bakınız). Örneğin propaganda, çocuklara yönelik taciz ya da ırk düşmanlığını azaltmak gibi birçok iyi amaç için kullanılmaktadır.[14] [syf. 36] Cinsel eğitim elbette çok yararlıdır, ne var ki cinsel eğitim –başarılı olduğu ölçüde– cinsel davranışların biçimlendirilmesini aileden alıp devlet okulu sistemi tarafından temsil edilen devletin eline bırakacaktır.

154. Bir çocuğun büyüyünce suçlu olma olasılığını arttıran bir biyolojik özelliğin keşfedildiğini ve bir gen terapisinin de bu özelliği yok edebileceğini farz edin.[29] Elbette ki çocukları bu özelliğe

29- Bu bir bilimkurgu değildir. 154. paragrafı yazdıktan sonra *Scientific American*'da bilim insanlarının, potansiyel suçluları teşhis edebilmek ve biyolojik ve psikolojik etkenlerin bir birleşimi ile onları tedavi edebilmek için, teknikler geliştirmekte olduklarını anlatan bir makaleye rastladık. Bazı bilim insanları yakın gelecekte geçerli hâle gelebilecek bu tedavinin zorla uygulanmasını destekliyor. (bkz. "Suçlu Öğeyi Ararken", W. Wayt Gibbs, *Scientific American*, Mart 1995) Belki bu tedavinin sadece canilere uygulanacağını düşünerek sorun olmadığını düşünebilirsiniz. Ama elbette bu kadarıyla kalmayacaktır. Daha sonra sarhoş sürücü olması muhtemel kişilere (onlar da insan hayatı için tehlikelidir), belki sonra çocuklarını tokatlayan kişilere, ağaç kesme ekipmanına sabotaj düzenleyen çevrecilere ve sonunda sistem için sakıncalı davranan herkese bir tedavi uygulanacaktır.

sahip pek çok aile onlara bu terapiyi uygulatacaktır. Aksine davranmak insanlık dışı olur, çünkü eğer çocuk büyüdüğünde bir suçlu olacaksa büyük olasılıkla kötü bir yaşamı olacaktır. Ama çoğu ilkel toplumda, çocuk yetiştirmede yüksek teknolojik yöntemler yahut katı cezalandırma sistemleri olmamasına rağmen, bizim toplumumuza oranla düşük bir suç oranı vardır. Modern insanın, ilkel insandan özü itibanyla daha yırtıcı eğilimlere sahip olduğunu düşünmemiz için bir sebep olmadığına göre toplumumuzdaki yüksek suç oranının nedeni, pek çok kişinin adapte olamadığı ya da olmayacağı modern koşulların insanlar üzerinde yaptığı baskı olmalıdır. Bu yüzden potansiyel suç eğilimlerini yok etmek için yapılan bir tedavi, bir bakıma insanlann sisteme uyum sağlamaları için yeniden yapılandınlmaları demektir.

155. Toplumumuz sisteme uygun olmayan herhangi bir düşünce ya da davranış biçimine "hastalık" olarak bakma eğilimindedir ve bu, makûl bir tutumdur, çünkü bir birey sisteme uyum sağlayamazsa bu durum sisteme olduğu kadar bireye de sorun çıkarır. Bu nedenle bir bireyi sisteme uydurma manipülasyonu bir "hastalığa çare" bulmak gibi, hâliyle de iyi bir şey gibi görülür.

156. 127. paragrafta belirttiğimiz gibi teknolojik bir buluşun kullanımı *başlangıçta* isteğe bağlı olsa da, bu mutlaka isteğe bağlı *kalacak* demek değildir, çünkü yeni teknoloji, toplumu öyle değiştirir ki birey için o teknolojiyi kullanmadan hareket etmek zor ya da imkânsız hâle gelir. Bu insan davranışı teknolojisi için de geçerlidir. Çoğu çocuğun, öğrenim görme konusunda heveslensin diye programlara kayıt edildiği bir dünyada, bir ebeveyn çocuğunu böyle bir programa dâhil etmeye neredeyse zorunludur, çünkü aksi takdirde çocuğu büyüyünce kara cahil ve dolayısıyla işsiz olabilir. Ya da hiçbir yan etkisi olmadan, toplumumuzdaki çoğu insanın muzdarip olduğu psikolojik stresi büyük ölçüde azaltacak bir biyolojik tedavinin bulunduğunu farz edin. Eğer çok sayıda insan bu tedaviyi görmeyi tercih ederse, toplumdaki genel stres seviyesi düşecektir, böylece stres yaratan baskıları çoğaltmak sistem için mümkün olacaktır. Aslında, buna benzer bir şey zaten gerçekleşmiş gibi görünüyor; insanların streslerini azaltmalarını

–ya da en azından geçici olarak stresten kaçmalarını– sağlayan, toplumumuzun en önemli psikolojik araçlarından biri sayesinde, yani kitlesel eğlence sayesinde (147. paragrafa bakınız). Kitlesel eğlenceden faydalanmamız "isteğe bağlı"dır. Hiçbir yasa bizi televizyon izlemeye, radyo dinlemeye, dergi okumaya zorlamaz. Yine de kitlesel eğlence, çoğumuzun bağımlı hâle geldiği bir kaçış ve stres atma aracıdır. Herkes televizyonun kötülüğünden şikâyet eder, ama yine hemen herkes izlemeye devam eder. Televizyon alışkanlığına tekmeyi basmış üç beş kişi mevcuttur, ama kitle eğlencesinin *hiçbir* şeklini kullanmadan yaşayan biri nadir bulunur. (Aslında insanlık tarihinde kısa zaman öncesine kadar çoğu kişi her bir yerel topluluğun kendisi için oluşturduğu eğlencenin dışında bir şeye ihtiyaç duymadan gayet iyi idare etmiştir.) Eğer eğlence endüstrisi olmasaydı, sistem şu anda bize uyguladığı stres-üreten baskıyı asla uygulayamazdı.

157. Sanayi toplumunun varlığını sürdüreceğini düşünürsek, teknolojinin en sonunda insan davranışı üzerinde tam bir kontrole benzer bir şey elde etmesi muhtemeldir. Hiç şüphe yok ki, insan düşüncesi ve davranışı çoğunlukla biyolojik bir temele dayanır. Araştırmacıların yaptığı deneylerle gösterildiği gibi açlık, memnuniyet, kızgınlık ve öfke gibi duygular, beynin uygun kısımlarının elektriksel uyarımı yoluyla açılıp kapanabilir. Anılar, beynin belli kısımlarının tahrip edilmesi ile yok edilebilir ya da elektriksel uyarımla yüzeye çıkarılabilirler. İlaçlarla halüsinasyonlar yaratılabilir ya da ruh hâlleri değiştirilebilir. Cisimsiz bir insan ruhu olabilir ya da olmayabilir, ama eğer varsa insan davranışının biyolojik mekanizmalarından daha güçsüz olduğu kesindir. Durum böyle olmasaydı, araştırmacılar insan duygu ve davranışını ilaç ve elektrik akımlarıyla bu kadar kolay yönlendiremezdi.

158. Herkesin otoriteler tarafından kontrol edilebilmesi için kafasına elektrot yerleştirilmesinin herhalde imkânı yoktur. Ama insan düşünce ve duygularının biyolojik müdahaleye bu denli açık olduğu gerçeği gösteriyor ki, insan davranışını kontrol etme sorunu aslında teknik bir sorundur, bir nöron (sinir hücresi), hormon ve kompleks moleküller sorunu; bilimsel saldırıya açık türden

bir sorun. Toplumumuzun teknik sorunları çözmedeki başarısına bakarsak, insan davranışını kontrol etmede büyük ilerlemeler kaydedilmesi pek muhtemeldir.

159. Halkın direnişi, insan davranışı üzerinde teknolojik kontrolün hayata geçirilmesini önleyebilir mi? Böylesi bir kontrolü birden bire uygulamaya sokma girişiminde bulunulursa, elbette önler. Ama bu teknolojik kontrol uzun bir küçük ilerlemeler dizisi şeklinde olacağından, akılcı ve etkili bir halk direnişi olmayacaktır (127, 132, 153. paragraflara bakınız).

160. Tüm bunların bir bilimkurgu olduğunu düşünenlere, dünün bilimkurgusunun bugünün gerçeği olduğunu hatırlatırız. Sanayi devrimi, insanın çevresinde ve yaşam biçiminde köklü değişimlere yol açmıştır; teknolojinin insan bedenine ve zihnine giderek daha çok uygulandığı düşünülürse, insanın kendisinin de, çevresi ve yaşam biçimi kadar köklü bir değişime uğraması muhtemeldir.

İnsan Soyu Dönüm Noktasında

161. Ancak hikâyemizde fazla ileri gittik. İnsan davranışını kontrol etmek üzere laboratuvarda psikolojik ya da biyolojik teknikler geliştirmek başkadır, bu teknikleri birleştirip işleyen bir toplumsal sisteme entegre etmek başka. İkincisini başarmak daha zordur. Örneğin eğitim psikolojisi teknikleri, geliştirildikleri "laboratuvar okullarda" gayet iyi sonuç vermektedir, ancak bu demek değildir ki bizim eğitim sistemimize de bunları aynı başarıyla uygulamak kolay olacaktır. Okullarımızın çoğunun birbirine benzediğini hepimiz biliriz. Öğretmenler, çocukların elinden bıçak ve silahları almakla o kadar meşgûller ki, onları bilgisayar bağımlısı hâline getirmek için son tekniklere tâbi kılmaya hiç zamanları yok. Bu yüzden insan davranışına ilişkin tüm bilimsel ilerlemeye rağmen sistem şimdiye dek insanoğlunu kontrol etmekte önemli bir başarı kaydedememiştir. Davranışları tamamen sistemin kontrolü altında olan insanlar "burjuva" denilen kesimdendir. Ancak şu ya da bu şekilde sisteme başkaldıran ve sayıları giderek artan bir insan

topluluğu (devlet yardımıyla geçinen refah asalakları, gençlik çeteleri mensupları, şeytana tapanlar, Naziler, radikal çevreciler, milis kuvvetleri vs.) vardır.

162. Sistem sık sık varlığını tehdit eden belli başlı bazı sorunlarla umutsuz bir mücadeleye girişir; bunların içinde en önemlisi insan davranışı sorunudur. Eğer sistem insan davranışı üzerinde kısa zamanda yeterli bir kontrol sağlarsa, büyük olasılıkla varlığını sürdürür. Aksi takdirde yok olur. Kanımızca bu konu gelecek 40 ilâ 100 yıl içinde çözüme ulaşacaktır.

163. Farz edin ki sistem gelecek 40 ilâ 100 yıl içinde doğacak olan krizi atlattı. O zamana kadar, bu sorunların çözülmesi ya da en azından kontrol altına alınması gerekecektir, özellikle başı çeken sorun da insanoğlunu "sosyalleştirmek"tir, yani atalarından miras kalmış davranışları sistemi tehdit etmeyecek duruma gelene dek insanları uysallaştırmak. Bu başarıldıktan sonra, teknolojinin ilerlemesine karşı başka bir engel çıkmayacak gibidir, ve büyük olasılıkla mantıksal sonucuna doğru ilerleyecektir, bu da insanoğlu ve diğer tüm önemli organizmalar dâhil dünyadaki her şey üzerinde mutlak bir kontrol anlamına gelmektedir. Sistem yekpare ve bölünmez bir kuruluş hâline gelebilir ya da az çok bölünerek, tıpkı bugün hükûmetin, şirketlerin ve diğer büyük kuruluşların birbirleriyle rekabet ve işbirliği etmeleri gibi hem rekabet hem de işbirliği ilişkisi içinde bir arada var olan kuruluşlardan meydana gelebilir. İnsan özgürlüğü büyük ölçüde yok olmuş olacaktır, çünkü gözetleme ve fiziksel baskı araçlarının yanı sıra, insanoğlunu maniple etmek için gelişmiş bir psikolojik ve biyolojik araçlar silsilesi ve süper-teknoloji ile silahlanmış büyük kuruluşlar karşısında bireyler ve küçük gruplar aciz kalacaktır. Sadece az sayıda insan gerçek bir güce sahip olacaktır, ancak bu insanların özgürlüğü bile çok kısıtlı olacaktır, çünkü onların da davranışları düzenlenecektir; tıpkı bugün politikacılarımızın ve şirket yetkililerinin, belli dar sınırlar içinde davrandıkları sürece güçlerini koruyabildikleri gibi.

164. Sistemin krizi atlattıktan sonra insanoğlunu ve doğayı kontrol etmek için yeni yeni teknikler geliştirmeyi bırakacağını ve sistemin ayakta kalması için daha fazla kontrolün artık gerekli

olmayacağını düşünmeyin. Tam tersine, zor zamanlar bir kere atlatıldıktan sonra sistem insanlar ve doğa üzerindeki kontrolünü daha da hızla arttıracaktır, çünkü karşılaştığı engeller hâlihazırda tecrübeli olduğu türden engeller olmayacaktır. Varlığını sürdürmek, kontrolü genişletmek için tek temel neden değildir. 87 ilâ 90. paragraflar arasında açıkladığımız gibi teknisyenler ve bilim insanları işlerini çoğunlukla bir ikâme etkinlik olarak sürdüreceklerdir; yani güce olan ihtiyaçlarını teknik problemleri çözerek tatmin edeceklerdir. Ve bunu hiç azalmayan bir coşkuyla yapmaya devam edeceklerdir, çözecekleri en ilginç ve zor problemler de insan bedenini ve zihnini anlamakla ve gelişimine müdahale etmekle ilgili olanlar olacaktır, "insanlığın iyiliği" için elbette.

165. Ancak diğer taraftan, gelecek yılların stresinin sisteme fazla geleceğini farz edelim. Eğer sistem yıkılırsa bir kaos dönemi, tarihin geçmişte çeşitli devirlerde kaydettiği türden bir "kargaşa dönemi" yaşanabilir. Böyle bir kargaşa döneminden nelerin doğacağını tahmin etmek imkânsızdır, ama ne olursa olsun insan ırkına yeni bir şans verilmiş olur. En büyük tehlike yıkımdan bir iki yıl sonra sanayi toplumunun kendini toparlamaya başlamasıdır. Mutlaka birçok kişi –özellikle de güce aç tipler– fabrikaların yeniden çalışmasını isteyecektir.

166. Bu durumda, insan soyunu alçaltan endüstriyel sistemden nefret edenlerin önünde iki önemli görev vardır. İlk olarak, bir devrimin mümkün olabilmesi için sistemin yıkılması ya da yeterince zayıflaması olasılığını arttırmak için sistem içindeki toplumsal gerilimi yükseltmeye çalışmalıyız. İkinci olarak, sistem yeterince güçten düştüğünde teknolojiye ve endüstriyel sisteme karşı bir ideoloji geliştirmek ve onu yaymak gerekmektedir. Böyle bir ideoloji, endüstriyel sistem yıkıldığı zaman kalıntılarının tamir edilemez ölçüde hasar görmesini ve böylece sistemin bir daha oluşturulamamasını güvenceye almaya yardım edecektir. Fabrikalar yıkılmalı, bilimsel kitaplar yakılmalıdır, vs.

İnsanî Izdırap

167. Endüstriyel toplum, bütünüyle devrimci bir eylem sonucu yıkılmayacaktır. Zaten, kendi içindeki gelişim sorunları, çok ciddî sorunlara yol açmadan devrimci bir saldırıya açık da olmayacak. Yani eğer sistem yıkılırsa bu ya kendiliğinden ya da devrimcilerin yardımcı olacağı yarı spontan bir süreç yoluyla olacak. Eğer yıkım anî olursa çok insan ölecek, çünkü dünyanın nüfusu öylesine arttı ki, bu nüfusun ileri teknoloji olmadan beslenmesi olanaksız. Yıkım yavaş yavaş olsa ve böylece nüfus, doğum oranının azalması ve ölüm oranının artması yoluyla azalsa bile endüstrisizleşme süreci çok kaotik olup, pek çok acıya neden olacak. Teknolojinin sorunsuz şekilde idare edilen sistemli bir yolla yok edileceğini düşünmek –özellikle de teknoloji-severler her adımda inatla karşı koyacağından– saflık olur. Tüm bunlardan ötürü, sistemin yıkılması için çalışmak acımasızlık mıdır? Belki evet, belki hayır. İlk olarak, devrimciler sistemi zaten sonunda kendi kendine yıkılabilecek kadar sorunlu hâle gelmedikçe yıkamayacaklar ve sistem büyüdükçe, çöküşünün sonuçları da o denli felâket olacaktır; bu yüzden devrimciler çöküşün başlangıcını çabuklaştırarak bu felâketin derecesini azaltmış olacaklar.

168. İkinci olarak, kişi terazinin bir kefesine özgürlüğünü ve onurunu yitirmeyi, öbür kefesine ise mücadele ve ölümü koymalıdır. Çoğumuz için, özgürlük ve onur, uzun bir yaşamdan ya da fiziksel acıların engellenmesinden daha önemlidir. Üstelik, hepimiz bir gün öleceğiz ve yaşam ya da başka bir amaç uğruna ölmek, uzun ama boş ve amaçsız bir yaşamdan daha iyi olabilir.

169. Üçüncü olarak, sistemin devamının, çöküşünden daha az acıya neden olacağı hiç de kesin değildir. Sistem daha şimdiden tüm dünyada inanılmaz acılara neden oldu, hâlâ da olmaya devam ediyor. Yüzlerce yıldır insanlara birbirleriyle ve çevreleriyle tatmin edici bir ilişki sağlayan eski kültürler, endüstriyel toplumla girdikleri ilişki nedeniyle yok oldular; sonuç, koca bir ekonomik, çevresel, toplumsal ve psikolojik sorunlar yumağı oldu. Endüstriyel toplumun devreye girmesinin etkilerinden biri de, dünyanın

çoğunda, geleneksel nüfus kontrolünün devreden çıkması oldu. İşte tüm yönleriyle nüfus patlaması ortadadır. Bir de, talihli olduğu varsayılan Batı ülkelerindeki psikolojik acılar var (44. ve 45. paragraflara bakınız). Kimse, ozon tabakasındaki deliğin, sera etkisinin ve henüz öngörülemeyen diğer çevre sorunlarının nereye varacağını bilmiyor. Ve, nükleer silahlara sahip ülke sayısındaki artıştan da görüleceği gibi, yeni teknolojinin diktatörlerin veya sorumsuz Üçüncü Dünya ülkelerinin eline geçmesinin önüne geçilemiyor. Irak ya da Kuzey Kore'nin genetik mühendisliği ile neler yapabileceğini düşünmek ister misiniz?

170. "Aaa!" diyecek teknoloji-severler, "Bilim hepsini halledecek! Kıtlığı yenip psikolojik sorunları ortadan kaldıracağız, herkesi mutlu ve sağlıklı kılacağız!" Tabi, ne demezsiniz. Bunu 200 sene önce de söylüyorlardı. Sanayi devrimi güya fakirliği ortadan kaldırıp herkesi mutlu edecekti vb. Sonuç, gerçekte çok farklı oldu. Teknoloji-severler, toplumsal sorunları anlama konusunda umutsuzca saflar –ya da kendilerini kandırıyorlar. Büyük bir değişiklik –yararlı gözükenler bile– bir toplum içinde kullanıma girdiğinde, çoğu tahmin edilemeyecek, uzun bir değişiklikler zincirine yol açar (103. paragraf); bu gerçeğin farkında değiller –ya da göz ardı etmeyi tercih ediyorlar. Sonuç toplumun çöküşüdür. Bu yüzden, teknoloji-severlerin fakirlik ve hastalığa bir son verme, uysal, mutlu insanlar yaratma ve benzeri çabalarının, şu andakinden bile daha sorunlu toplumsal düzenler yaratması olası. Örneğin, bilim insanları genetik olarak düzenlenmiş yeni gıda bitkileri üreterek kıtlığı durduracaklarını söyleyip övünüyorlar. Oysa bu, insan nüfusunun sürekli artmasına neden olacaktır; kalabalığın ise stres ve saldırganlığı arttırdığı gayet iyi biliniyor. Bu, *tahmin edilebilir* sonuçlardan yalnızca biri. Geçmişteki deneyimlerin de gösterdiği gibi, teknik ilerlemenin tahmin *edilemez* yeni sorunlara yol açacağını vurguluyoruz (103. paragraf). Aslında, sanayi devriminden bu yana, teknoloji, eski sorunları çözdüğünden daha hızlı bir biçimde yeni sorunlar üretiyor. Yani, teknoloji-severlerin *Cesur Yeni Dünya*'larını kusurlardan arındırmaları, uzun bir hata ve sorgulama süreci gerektirecek. Bu arada büyük acılar çekilecek.

Bu yüzden de, endüstriyel toplumun devamının, yıkılışından daha az acıya yol açacağı tam olarak net değildir. Teknoloji, insanları dönüşü olmayan bir yola sokmuştur.

Gelecek

171. Şimdi, endüstriyel toplumun önümüzdeki birkaç on yıl boyunca devam ettiğini ve sistemin kusurlardan arındırıldığını, kusursuz işlediğini düşünelim. Bu nasıl bir sistem olacaktır? Çeşitli olasılıkları ele alalım.

172. Öncelikle bilgisayar bilimcilerin, her şeyi insanoğlundan daha iyi yapan akıllı makineler geliştirmeyi başardıklarını varsayalım. Bu durumda, tüm işler çok iyi organize edilmiş devasa makine sistemleri tarafından gerçekleştirilecek ve insan emeğine hiçbir ihtiyaç olmayacaktır. İki ihtimâlden biri ortaya çıkacaktır. Ya makinelerin, tüm kararları insan gözetimi olmadan almasına izin verilecek ya da insanların makine üzerindeki kontrolü ellerinde tutmaları mümkün olabilecektir.

173. Eğer tüm karar yetkisi makinelere verilirse, bunun sonuçlarına dair tahminde bulunamayız, çünkü bu tür makinelerin nasıl davranacağını tahmin etmek olanaksız. Biz yalnızca insan ırkının kaderinin, makinelerin elinde olacağına işaret ediyoruz. İnsan ırkının tüm gücü makinelere devredecek kadar aptal olmayacağı iddia edilebilir. Ancak biz ne insan ırkının gönüllü olarak gücü makinelere devredeceğini ne de makinelerin kendi istekleriyle gücü ellerine alacaklarını iddia ediyoruz. Bizim iddia ettiğimiz şey şudur: İnsan ırkı kolayca kendini makinelere bağımlılığa sürüklenmiş hâlde bulabilir ve önünde makinelerin kararlarını kabul etmekten başka hiçbir yol kalmayabilir. Toplum ve onun karşılaştığı sorunlar karmaşıklaştıkça ve makineler giderek akıllandıkça insanlar onlara daha fazla karar verme yetkisi verirler, çünkü makinelerin kararları, insanlarınkinden daha iyi sonuçlar verir. Sonunda, sistemi işletebilmek için alınması gereken kararlar öyle karmaşıklaşabilir ki, insanoğlu bunları gereğince yapacak kapasitede olmayabilir. Bu aşamada makineler etkin bir kontrol

sahibi olacaktır. İnsanlar makineleri pat diye kapatamayacaklardır, çünkü onlara öyle bağımlı hâle geleceklerdir ki, makineleri kapatmak intihar anlamına gelebilecektir.

174. Diğer yandan, makineler üstündeki insan kontrolünün elden bırakılmaması da mümkündür. Bu durumda, ortalama insan kendine ait araba ya da kişisel bilgisayar gibi bazı makineleri kontrol edebilir, ancak devasa makine sistemleri üzerindeki kontrol –bugün de olduğu gibi– seçkin bir azınlığın elinde olacaktır, ama iki farkla: Gelişmiş teknikler sayesinde seçkin azınlık kitleler üzerinde daha fazla kontrol sahibi olacaktır; ve insan emeği artık gerekli olmayacağından, kitleler sistem üzerinde gereksiz bir yük olacaktır. Seçkinler acımasız olursa, kitleleri yok etme kararı da alabilir. Eğer insancılsa, insan nesli, dünyayı seçkinlere bırakmak üzere tükenene dek doğum oranın düşürülmesine yönelik propaganda yapabilir ya da başka psikolojik veya biyolojik teknikler kullanabilirler. Veyahut, seçkin kesim yufka yürekli liberallerden oluşuyorsa, insan ırkının geri kalanına karşı iyi çoban rolünü oynamaya karar verebilir. Herkesin fiziksel ihtiyaçlarının karşılanmasını, tüm çocukların psikolojik olarak sağlıklı koşullarda yetişmesini, herkesin kendisini meşgûl edecek yararlı birer hobisinin olmasını ve tatmin olmayanların "sorun"larını çözmek üzere "tedavi" görmesini sağlayabilirler. Elbette yaşam öylesine amaçsız olacaktır ki, insanlar, güç sürecine olan ihtiyaçları ortadan kaldırılmak ya da güç dürtüleri zararsız bir hobiye "yöneltilmek" üzere biyolojik veya psikolojik olarak yeniden düzenlenmek zorunda kalınacaktır. Bu mühendislik ürünü insanlar, bu tür bir toplumda mutlu olabilirler ama çok açık ki, özgür olmayacaklardır. Evcil hayvan seviyesine indirgenmiş olacaklardır.

175. Ama şimdi de, bilgisayar bilimcilerin yapay zekâ geliştirmeyi başaramadığını, insan emeğinin gerekli olduğunu varsayalım. O zaman bile, makineler basit işleri giderek daha çok ele geçirecek, böylece de daha az kalifiye işsizler ordusu giderek büyüyecektir. (Bunu bugün bile görüyoruz. Zihinsel ve psikolojik nedenlerden ötürü, bugün iş bulabilmek için gerekli eğitimden geçemeyen ve iş bulması zor ya da imkânsız olan çok insan var-

dır.) Çalışanlardan ise, giderek daha çok şey talep edilecektir: Giderek daha fazla eğitime ihtiyaçları olacak, daha yetenekli, daha güvenilir, itaatkâr ve uysal olmaları gerekecektir; çünkü giderek daha fazla dev bir organizmanın hücreleri hâline geleceklerdir. İşleri giderek daha fazla uzmanlık işi olacak, böylece de bir anlamda gerçek dünyayla kopuk, gerçeğin yalnızca küçücük bir bölümüne yoğunlaşmış olacaklardır. Sistem insanları uysal, sistemin gerektirdiği yeteneklere sahip ve güç dürtüsü, uzmanlık isteyen bir işe "yönlendirilmiş" hâle getirmek için gerek psikolojik gerek biyolojik tüm araçları olabildiğince kullanacaktır. Ancak böyle insanlardan oluşan bir toplumun uysal olmak zorunda olacağı ifadesi kısmen doğrudur. Sistem, rekabeti, kendi ihtiyaçlarına hizmet edecek kanallara yönlendirildiği sürece yararlı bulabilir. Prestij ve güç için bitmez tükenmez bir rekabetin olduğu bir gelecek toplumu hayâl edebiliriz. Ancak çok az insan, gerçek gücün olduğu zirveye ulaşabilecektir (163. paragrafa bakınız). İnsanların, diğerlerini yolundan itip geçerek ve böylece *onların* güç şanslarını ellerinden alarak kendi güç ihtiyaçlarını giderdikleri bir toplum çok iğrençtir.

176. İnsan, tartıştığımız olasılıkların birden fazlasını bir araya getiren başka senaryolar da üretebilir. Örneğin makineler gerçek, pratik anlamı olan tüm işleri üzerine alabilir; insanoğlu da nispeten önemsiz işler verilerek oyalanabilir. Örneğin hizmet endüstrisinin gelişiminin insanoğluna önemli düzeyde iş sağlayacağı öne sürülmüştür. Yani, insanlar, birbirlerinin ayakkabılarını parlatarak, birbirlerini taksilerle taşıyarak, birbirleri için el hünerleri sergileyerek, birbirlerinin masasına servis yaparak vb. zaman harcayacaklardır. Bu bize insan soyunun varacağı nokta açısından son derece rezil görünüyor; ayrıca pek çok insanın böylesine beyhude meşgûliyetleri tatmin edici bulmayacağını düşünüyoruz. İnsanlar, bu tür bir yaşama uymaları için biyolojik ve psikolojik olarak düzenlenmedikleri sürece, başka, tehlikeli dışavurum yolları (uyuşturucu, suç, "sapkın mezhepler", nefret grupları) arayacaklardır.

177. Olası tüm senaryoların yukarıda özetlenenlerden ibaret olmadığını söylemeye gerek yok. Bunlar yalnızca bize en olası gelenler. Ama bizim söylediklerimizden daha hoş hiçbir mantıklı

senaryo aklımıza gelmiyor. Çok büyük olasılıkla, endüstriyel-teknolojik sistem önümüzdeki 40 ilâ 100 yıl içinde ayakta kalabilirse, o zamana dek bazı özelliklere sahip olacaktır: Bireyler (en azından, sistemle bütünleşerek onu işleten ve bu yüzden de bütün güce sahip "burjuva" türünden olanları), büyük kuruluşlara her zamankinden daha fazla bağımlı hâle geleceklerdir; her zamankinden daha fazla "toplumsallaşmış" olacaklardır ve onların fiziksel ve zihinsel özellikleri de talihin –ya da ilahî iradenin ya da her neyinse– sonucu değil, büyük oranda, onlara yüklenmek üzere oluşturulmuş özellikler olacaktır; vahşî doğadan geriye kalan her şey de bilimsel çalışmalar için saklanan ve bilim insanlarının denetim ve yönetimi altında tutulan –bundan ötürü de, artık gerçek anlamda vahşî olmayan– kalıntılara indirgenecektir. Uzun vadede –diyelim ki, bundan birkaç yüzyıl sonra– ne insan ırkı ne de diğer önemli organizmalar, bizim bugün bildiğimiz biçimleriyle var olacaktır. Çünkü organizmalar, genetik mühendisliği aracılığıyla değiştirilmeye başlandı mı, herhangi bir noktada durmak için hiçbir sebep yok, bu yüzden de bu değiştirme çalışmaları büyük olasılıkla insanlar ve diğer organizmalar bütünüyle farklılaşıncaya kadar devam edecektir.

178. Konu ne olursa olsun, teknolojinin insanoğlu için, doğal seleksiyonun insan ırkını fiziksel ve psikolojik olarak uyumlulaştırdığı ortam yelpazesinden tamamen farklı bir fiziksel ve toplumsal ortam yarattığı kesin. Eğer insan, bu yeni ortama yapay bir şekilde yeniden düzenlenerek uydurulmazsa, uzun ve acı dolu bir doğal seleksiyon sürecinden sonra uyum sağlayacaktır. İlk seçenek ikincisinden daha olasıdır.

179. Tüm bu kokuşmuş sistemi yıkıp sonuçlarına katlanmak çok daha iyidir.

Strateji

180. Teknoloji-severler, hepimizi bilinmeyene doğru, tam anlamıyla çılgın bir maceraya sürüklüyorlar. Çoğu insan teknolojik ilerlemenin bize neler yaptığını kısmen anlıyor ama bunun kaçınıl-

maz olduğunu düşündüğü için pasif bir tavır alıyor. Ama biz (FC) bunun kaçınılmaz olduğunu düşünmüyoruz. Bizce bu durdurulabilir ve bunu durdurmanın bazı yollarını göstereceğiz.

181. 166. paragrafta da belirttiğimiz gibi, şu anda iki önemli görev var: Endüstriyel toplumdaki toplumsal gerilimi ve istikrarsızlığı arttırmak ve teknoloji ile endüstriyel sisteme karşı bir ideoloji yaymak. Sistem yeterince istikrarsız ve gerilimli olduğunda, teknolojiye karşı bir devrim mümkün olabilir. Buradaki yöntem, Fransız ve Rus devrimlerindeki yöntemlere benzeyecektir. Fransız ve Rus toplumlarında, devrimden önceki birkaç on yılda, gittikçe artan zayıflama ve bunalım belirtileri görülüyordu. Bu arada da, eskisinden çok farklı olan yeni bir dünya vaat eden ideolojiler geliştiriliyordu. Rus Devrimi örneğinde, devrimciler eski düzenin kuyusunu kazmaya çalışıyorlardı. Böylece eski düzen yeterli bir ilâve bunalımla (Fransa'da malî kriz, Rusya'da askerî bozgun yoluyla) felç olduğunda, bir devrimle yıkıldı. Bizim önerdiğimiz de aynı çizgide bir şey.

182. Fransız ve Rus Devrimlerinin başarısız olduğu yolunda bir itiraz gelebilir. Ancak çoğu devrimin iki amacı vardır: Birincisi toplumun eski yapısını yıkmak, ikincisi ise devrimciler tarafından öngörülen yeni bir toplum kurmaktır. Fransız ve Rus Devrimleri hayâl ettikleri yeni toplumu kurmayı –iyi ki!– başaramadı, ancak eski toplumu yıkma konusunda oldukça başarılıydılar. Bizim yeni, ideal bir toplum biçimi yaratmanın olabilirliği konusunda yanılsamalarımız yok. Tek amacımız, mevcut toplum biçimini yıkmak.

183. Ancak, bir ideoloji coşkulu bir destek almak için, reddiyenin yanı sıra, pozitif ideale de sahip olmalıdır: Bir şeye *karşı* olduğu kadar, bir şeyden de *yana* olmalıdır. Bizim önerdiğimiz pozitif ideal Doğa'dır. Yani *vahşî* doğa: Yeryüzünün, insan yönetiminden, denetiminden ve müdahalesinden bağımsız olarak canlılarıyla birlikte varlığını sürdürmesi ideali. Vahşî doğaya insan doğasını da dâhil ediyoruz, yani bireyin, organize toplumun düzenlemelerine tâbi olmayan ama –dinî veya felsefî görüşlerinize bağlı olarak– talihin, özgür iradenin ya da Tanrı'nın eseri olan işlevlerini.

184. Doğa, çeşitli nedenlerle mükemmel bir teknoloji-karşıtı

ideal oluşturur. –Sistemin gücü dışında kalan– doğa, –sürekli sistemin gücünü arttırmaya çalışan– teknolojinin tam karşıtıdır. Çoğu insan doğanın güzel olduğu konusunda hemfikirdir; doğanın kesinlikle büyük bir çekiciliği vardır. Radikal çevreciler, *zaten* doğayı öven ve teknolojiye karşı çıkan bir ideolojiye sahipler.[30] Doğa adına bir takım hayâlî ütopyalar veya yeni toplumsal düzenler ortaya atmanın gereği yok. Doğa kendi başının çaresine bakar: O, tüm insan toplumlarından çok daha önce ortaya çıkan bir kendiliğinden oluşumdu; ve sayılamayacak kadar çok yüzyıl boyunca, çok farklı türden insan toplumu aşırı bir zarar vermeksizin doğayla bir arada yaşadı. Ancak sanayi devriminden sonra, insan toplumunun doğa üzerindeki etkisi yıkıcı olmaya başladı. Doğa üzerindeki baskıyı kaldırmak için, özel bir toplumsal sistem biçimi yaratmak gerekmez, gereken tek şey endüstriyel toplumdan kurtulmaktır. Tabiî ki, bu tüm sorunları çözmeyecek. Endüstriyel toplum doğaya çoktan dehşetli zararlar vermiş durumda ve ya-

30- Teknolojiye bir karşı görüş olarak doğanın başka bir avantajı da pek çok insan için doğanın, dini çağrıştıran bir saygınlık taşımasıdır. Böylece doğa belki de dinî bir esasa dayandırılarak yüceleştirilebilir. Pek çok toplumda, dinin kurulu düzen için bir destek ve mazeret görevi gördüğü doğrudur, ama dinin isyan için bir temel oluşturduğu da doğrudur. Günümüzde, din ya dar, basiretsiz bir bencillik için (Bazı muhafazakârlar bu şekilde kullanıyorlar.) kullanılmakta, ya kolay para kazanmak için sömürülmekte (pek çok İncil vaizi tarafından), ya kaba bir irrasyonalizme sürüklenmekte (Aşırı tutucu Protestan tarikatları, "sapkın mezhepler") ya da sadece varlığını sürdürmektedir (Katoliklik, orta yol Protestanlık). Teknolojiye karşı olan isyana dinî bir öğe katmak yararlı olabilir; günümüzde Batı toplumunun güçlü bir dinî temeli olmadığı da düşünülürse. Batı'nın son zamanlarda tanık olduğu, güçlü, yaygın, dinamik bir dine en yakın şey solculuğun sözde dini idi, ama bugün sol dağılmıştır ve kesin, ortak, etkileyici bir hedefi yoktur. Bu nedenle toplumumuzda teknoloji karşıtı, doğa temeline dayalı bir din ile doldurulabilecek bir dinî boşluk vardır. Ama bu rolü üstlenecek suni bir din uydurmaya çalışmak bir hata olur. Böylesi uydurulmuş din büyük olasılıkla başarısızlıkla sonuçlanır. Örneğin "Gaya" dinini ele alalım. Üyeleri *hakikâten* iman mı ediyorlar yoksa sadece numara mı yapıyorlar? Eğer numara ise, dinleri bir fiyaskoyla sonuçlanır. Eğer o dine *gerçekten* inanmıyorsanız ve diğer insanlar üzerinde derin, güçlü, hakikî bir etkisi olmadığını görüyorsanız, belki de en iyisi onu doğa ile teknolojinin arasındaki mücadeleye karıştırmamaktır.

raların sarılması zaman alacak. Ayrıca, endüstri-öncesi toplumlar da doğaya önemli zararlar vermiş olabilir. Yine de, endüstriyel toplumun yok edilmesi büyük oranda bir başarı olacak. Bu, yaralarını sarabilmesi için, doğanın üzerindeki en kötü baskıyı hafifletecek; örgütlü toplumun, –insan doğası dâhil– doğa üzerindeki kontrol yetisini ortadan kaldıracak. Endüstriyel sistemin çözülüşünden sonraki toplumun biçimi ne olursa olsun, insanların doğaya yakın yaşayacağı kesin; çünkü ileri teknoloji olmadığında insanların *yaşayabilmelerinin* başka yolu yoktur. Beslenmek için çiftçi veya sığırtmaç veya balıkçı veya avcı veya benzeri bir şey olmak zorundadırlar. Ve genelde yerel özerklik artma eğilimi göstermeli, çünkü ileri teknoloji ve hızlı iletişimin yokluğu devletlerin ve diğer büyük kuruluşların yerel toplulukları kontrol etme yetisini sınırlayacaktır.

185. Endüstriyel toplumun ortadan kaldırılmasının olumsuz sonuçlarına gelince, "hem karnım doysun, hem pastam dursun" diyemezsiniz. Bir şeyi elde etmek için diğerini feda etmelisiniz.

186. Çoğu insan psikolojik çatışmadan nefret eder. Bu nedenle zor toplumsal konularda ciddî olarak düşünmekten kaçınıp onlara, böyle konuların basit, siyah beyaz terimlerle sunulmasından hoşlanır: *Bu* bütünüyle iyi, *şu* bütünüyle kötü. Bu nedenle devrimci ideoloji iki düzeye göre de geliştirilmelidir.

187. Daha sofistike düzeyde ideoloji zekî, düşünceli ve mantıklı kişilere hitap etmelidir. Amaç, endüstriyel sisteme düşünüp taşınarak, mantıklı bir temelde, sorunların, belirsizliklerin ve sistemi yok etmenin bedelinin tamamen farkında olarak karşı çıkan bir insanlar topluluğu oluşturmaktır. Bu tür insanları çekmek özel olarak önemlidir, çünkü bu insanlar yetenekli insanlardır ve diğerlerini etkilemekte yararlı olabilirler. Bu insanlara olabildiğince mantıklı bir düzeyde hitap edilmelidir. Gerçekler asla kasten çarpıtılmamalı ve ateşli bir dilden kaçınılmalıdır. Bu, duygulara hiç hitap edilmeyeceği anlamına gelmez, ama böylesi bir hitapta bulunurken hakikâtin çarpıtılmamasına ya da düşüncenin entelektüel itibarına zarar verecek başka hiçbir şeyin yapılmamasına çok dikkat edilmelidir.

188. İkinci düzeyde ideoloji, düşünmeyen çoğunluğun teknoloji ile doğa arasındaki çatışmayı anlayabileceği açık ifadeler içeren basitleştirilmiş şekliyle yayılmalıdır. Ancak bu ikinci düzeyde bile ideoloji, insanların düşünceli ve mantıklı tipte olanlarını yabancılaştırabilecek ucuz, özensiz veya mantık dışı bir dille ifade edilmemelidir. Ucuz, özensiz propaganda bazen kısa vadeli kazanımlar sağlayabilir; ancak uzun vadede, daha iyi propaganda yapan birilerini görür görmez fikrini değiştirecek, düşünmeyen bir kaypak kalabalığı galeyana getirmek yerine, kendini davasına akıllıca adamış az sayıda insana sahip olmak daha iyidir. Ancak ayak takımına hitap etmek, sistem çöküşün eşiğine geldiği ve rakip ideolojiler arasındaki son bir çatışma sonucu belirleyeceği zaman gerekli olabilir.

189. Nihaî mücadelenin öncesine kadar, devrimciler çoğunluğu yanlarına çekmeyi ummamalıdır. Tarih, genelde ne istediğini bile tam olarak bilmeyen çoğunluklar tarafından değil, kararlı ve etkin azınlıklar tarafından yazılır. Devrim için son çatışma anı[31] gelinceye dek devrimcilerin görevi, çoğunluğun sığ desteğinden çok, fedakâr insanlardan oluşan küçük bir ana grup ortaya çıkarmaktır. Çoğunluğa gelince, onları yeni bir ideolojinin varlığından haberdar etmek ve bunu sık sık hatırlatmak yeterlidir; ama tabiî ki, gerçekten adanmış insan grubunu zayıflatmadan yapılabildiği takdirde, çoğunluğun desteğini almanın da faydası vardır.

190. Her tür çatışma, sistemi istikrarsızlaştırır ama kişi, hangi çatışmaları körüklediğine dikkat etmelidir. Çatışma çizgisi, halk kitleleriyle, gücü elinde tutan endüstriyel toplumun seçkinleri (politikacılar, bilim insanları, üst düzey işletme yöneticileri, devlet yetkilileri vb.) arasına çizilmelidir. Çizgi, devrimciler ile halk kitleleri arasına *çizilmemelidir*. Örneğin, devrimcilerin tüketim alışkanlıklarından dolayı Amerikalıları suçlaması kötü bir stratejidir. Aksi-

31- Böyle bir son teşebbüsün edildiğini farz edelim. Muhtemelen, endüstriyel sistem az çok aşamalı ya da azar azar bir biçimde yok edilebilir (4. ve 167. paragraflara ve 4. dipnota [syf. 17] bakınız).

ne, ortalama bir Amerikalı, ihtiyaç duymadığı bir sürü ıvır zıvırı alması için kendisini aldatan reklamcılık ve pazarlama endüstrisinin bir kurbanı olarak tasvir edilmelidir ve kaybettiği özgürlüğe karşılık bu ıvır zıvır çok zavallı bir tesellidir. Her iki yaklaşım da gerçeklere uygundur. Halkı maniple ettiği için reklamcılık endüstrisini suçlamanız ya da kendisinin maniple edilmesine izin verdiği için halka kızmanız yalnızca bir yaklaşım meselesidir. Stratejik açıdan topluma kabahât bulmaktan genelde kaçınılmalıdır.

191. –Teknolojiyi elinde tutan– seçkinlerle –teknolojik olarak gücün dayatıldığı– genel halk arasındaki çatışma hariç, diğer toplumsal çatışmaları teşvik edecek biri, bunu yapmadan önce iki kez düşünmelidir. Birincisi, diğer çatışmalar ilgiyi, –güçlü seçkinlerle sıradan halk arasındaki, teknolojiyle doğa arasındaki– önemli çatışmalardan saptırır; ikincisi, diğer çatışmalar teknolojikleşmeyi teşvik eder. Çünkü iki taraf da, rakibine karşı avantajlı olmak için teknolojik güç kullanmak ister. Bu, ülkeler arasındaki rekabetlerde açıkça görülür. Örneğin, Amerika'daki birçok siyahî lider, Afrika kökenli Amerikalıları teknolojiyi elinde tutan güçlü seçkinlerin yerine geçirerek güç kazanmaya çalışıyor. Her yerde siyahî devlet memurlarının, bilim insanlarının, şirket yetkililerinin ve benzerlerinin olmasını istiyorlar. Bu şekilde Afro-Amerikan kültürünün, teknolojik sistem tarafından yutulmasına yardım ediyorlar. Genel olarak konuşursak, kişi, yalnızca güçlü seçkinlerle sıradan insanlar ve teknolojiyle doğa çatışması kapsamına giren çatışmaları desteklemelidir.

192. Hâlbuki, etnik çatışmalara karşı çıkmanın yolu, azınlık haklarının militanca savunulması değildir (21. ve 29. paragraflara bakınız). Aksine, devrimciler şunu ısrarla vurgulamalıdır: Azınlıklar gerçekten daha fazla dezavantaja sahiplerse de, bu dezavantaj yalnızca talî bir öneme sahiptir. Gerçek düşmanımız endüstriyel-teknolojik sistemdir ve sisteme karşı mücadelede etnik farklılıkların bir önemi yoktur.

193. Kafamızdaki devrim ille de devlete karşı silahlı bir ayaklanma gerektirmiyor. Fizikî şiddet içerebilir veya içermeyebilir,

ancak *politik* bir devrim olmayacaktır. Odak noktası, teknoloji ve ekonomi olacaktır, politika değil.[32]

194. Endüstriyel sistem tehlike noktasına kadar gerilinceye ve insanların çoğunun gözünde başarısız oluncaya dek, devrimciler yasal ya da yasa dışı yollarla politik gücü ellerine geçirmekten *kaçınmalıdırlar*. Bir "yeşiller" partisinin, ABD Senatosu'nda yapılan bir seçimle yönetimi eline aldığını varsayalım. İdeolojilerine ihanet etmekten veya sulandırmaktan kaçınmak için ekonomik büyümeyi, ekonomik küçülmeye çevirme yönünde etkin önlemler alacaklardır. Bunun ortalama insan üzerindeki etkileri facia olacaktır: Yaygın bir işsizlik, kıtlık vb. Daha büyük olumsuz etkiler önlenebilse bile, insanlar bağımlısı oldukları lüks alışkanlıklarından vazgeçmek zorunda kalacaklardır. Tatminsizlik büyüyecek, "yeşiller" partisi kongreden elenecek ve devrimciler, şiddetli bir geri çekilme yaşayacaklardır. Bu yüzden, her türlü başarısızlığın devrimcilerin politikalarından değil de endüstriyel sistemin kendisinden kaynaklandığı görülünceye dek devrimciler politik güç kazanmaya çalışmamalıdır. Anlaşılan, teknolojiye karşı bir devrim, sistemin üst tabakası tarafından değil, alt tabakası ve dışlanmışlar tarafından yapılan bir devrim olmak zorundadır.

195. Devrim, uluslararası ve dünya çapında olmalıdır. Ülkeden ülkeye yayılma temelinde yürütülemez. Örneğin, ne zaman ABD' de, teknolojik ilerlemenin ya da ekonomik büyümenin biraz yavaşlatılması gerektiği öne sürülse, insanlar histeri krizlerine tutulup, teknolojide geri kalırsak Japonların bizi geçeceğini söylüyorlar. Kutsal robotlar! Japonlar bizden çok araba satarsa dünya yörüngesinden fırlar! (Milliyetçilik, teknolojinin en önemli destekçilerindendir.) Oysa, görece demokratik uluslar geri kalırken eğer Çin, Vietnam ve Kuzey Kore gibi diktatörlükle yönetilen uluslar

32- Devrimin, endüstriyel sistemin bir dereceye kadar aşamalı ve acısız parçalanması ile sonuçlanabilecek, teknolojiye karşı etkili değişim hareketlerinden oluşması bile mümkündür, (zayıf bir olasılık) ama bu gerçekleşirse çok şanslı sayılırız. Teknolojik olmayan bir topluma geçişin çok zor, güçlükler ve felâketler ile dolu olacağı bellidir.

ilerlerse, sonunda diktatörlerin dünyaya hâkim olacağı iddiası daha akla yakındır. Bu da endüstriyel sisteme bütün ülkelerde eş zamanlı olarak ve olabildiğince kapsamlı bir şekilde saldırılması gereğinin bir nedeni. Doğru, endüstriyel sistemin her yerde aynı zamanda yıkılacağının bir garantisi yok ve sistemi yıkma girişiminin, diktatörlerin egemenliklerine yol açması bile mümkün. Bu, göze alınması gereken bir risk. Göze almaya da değer; çünkü, "demokratik" bir endüstriyel sistemle, diktatörlerin yönettiği bir endüstriyel sistem arasında, endüstriyel olan ve olmayan sistemler arasında olduğundan çok daha az bir fark vardır.[33] Diktatörlerin yönettiği sistemler genelde başarısız olduğundan, böyle bir endüstriyel sistemin tercih edilebilir olduğu bile iddia edilebilir, çünkü yıkılma olasılıkları daha fazla olacaktır. Küba'ya bakın.

196. Devrimciler, dünya ekonomisini birbirine bağlayan anlaşmaları desteklemeyi düşünmelidirler. NAFTA veya GATT gibi serbest ticaret anlaşmaları kısa vadede doğaya zarar verebilir, ancak ülkeler arası ekonomik bağımlılığı güçlendirdiğinden, uzun vadede yararlı olabilir. Güçlü bir devletin yıkılmasının tüm endüstriyel devletlerin yıkılmasına yol açacağı kadar birleşik bir dünya ekonomisi olursa, sistemi dünya çapında yıkmak daha kolay olur.

197. Bazı kişiler, modern insanın çok fazla güce sahip olduğu, doğa üstündeki kontrolünün çok fazla olduğu görüşündeler; bunlar daha pasif bir tutumu savunuyorlar. Bu insanlar en iyi ihtimâlle kendilerini iyi ifade edemiyor olmalılar, çünkü *büyük kuruluşlar* lehine olan güç ile *bireyler ve küçük gruplar* lehine olan gücü birbirinden ayırt edemiyorlar. Güçsüzlüğü ve pasifliği savunmak hatadır, çünkü insanların güce *ihtiyacı* vardır. Kolektif bir varlık olarak modern insanın –yani, endüstriyel sistemin– doğa üzerinde sonsuz bir gücü var ve biz (FC) bunu kötülük olarak kabul ediyoruz. Ama modern *bireyler ve bireylerden oluşan küçük gruplar* il-

---

33- Bir toplumun ekonomik ve teknolojik yapısı, sokaktaki adamın nasıl yaşayacağını belirlemede politik yapısından çok daha önemlidir (95. ve 119. paragraflara ve 16. dipnota [syf. 44] ve 18. dipnota [syf. 54] bakınız).

kel adamın sahip olduğundan çok daha az güce sahiptirler. Genel olarak, "modern insanın" doğa üstündeki muazzam gücü bireyler ya da küçük gruplar tarafından değil büyük kuruluşlar tarafından kullanılmaktadır. Ortalama modern *bireyin* teknolojinin gücünü kullanabildiği durumda da bu hak ona ancak sistemin gözetimi ve denetimi altında ve dar sınırlar içinde verilir. (Her şey için ruhsat gereklidir ve bu ruhsat beraberinde kural ve düzenlemeleri getirir.) Birey sadece sistemin ona vermeyi uygun gördüğü bu teknolojik güçlere sahiptir. Onun doğa üstündeki *kişisel* gücü önemsizdir.

198. İlkel *bireylerin* ve *küçük grupların* aslında doğa üstünde epeyce bir gücü vardır; belki de doğa *içinde* dememiz daha doğru olur. İlkel adam yemeğe ihtiyacı olduğunda nasıl yenilebilir kökler bulup hazırlayacağını ve nasıl av izi sürüp, el yapımı silahlarla avını yakalayacağını biliyordu. Kendini sıcaktan, soğuktan, yağmurdan, tehlikeli hayvanlardan vs. korumayı biliyordu. Ama ilkel adam doğaya daha az zarar vermiştir, çünkü ilkel toplumun *kolektif* gücü, endüstri toplumunun *kolektif* gücü ile kıyaslandığında önemsiz kalır.

199. Güçsüzlüğü ve pasifliği savunmak yerine, *endüstriyel sistemin* gücünün kırılmasını ve böylece de *bireylerin* ve *küçük grupların* güç ve özgürlüğünün büyük ölçüde *artacağını* savunmak gereklidir.

200. Endüstriyel sistem tamamen enkaz hâline gelene dek, bu sistemin tahrip edilmesi devrimcilerin *tek* amacı olmalıdır. Başka amaçlar, asıl hedefe yönelik enerji ve dikkati dağıtacaktır. Daha da önemlisi, devrimciler teknolojinin tahribinden başka bir amaca yönelirlerse, bu amaca ulaşmak için teknolojiyi bir araç olarak kullanmanın cazibesine kapılacaklardır. Bu cazibeye boyun eğerlerse' yeniden teknolojinin tuzağına düşerler, çünkü modern teknoloji birleşik ve sıkı örgütlenmiş bir sistemdir, yani insan teknolojinin *birazını* elinde tutmak isterse, kendisini pek *çok* teknolojiyi alıkoymak zorunda kalmış bulur, bu nedenle sonunda teknolojinin sadece sembolik bir kısmını gözden çıkarmış olur.

201. Devrimcilerin "toplumsal adalet"i bir amaç olarak aldığını farz edin. İnsan doğasının yapısı itibarıyla, toplumsal adalet

kendiliğinden oluşmayacaktır; zor kullanılması gerekecektir. Toplumsal adaletin zor kullanarak getirilmesi için, devrimcilerin merkezî örgütlenmeyi ve kontrolü elinde tutması lâzımdır. Bunun için hızlı, uzun mesafeli nakliyat ve iletişime, böylece de taşıma ve iletişim sistemlerine yarayacak tüm teknolojiye ihtiyaçları olacaktır. Yoksul insanları doyurmak ve giydirmek için tarım ve üretim teknolojilerini kullanmaları gerekecektir, vs. Böylece toplumsal adaleti sağlama teşebbüsü, onları teknolojik sistemin epey bir bölümünü korumaya zorlayacaktır. Toplumsal adalete karşı değiliz, ama onun teknolojik sistemden kurtulma çabasını engellemesine izin verilmemelidir.

202. Devrimcilerin, sisteme *belli bir oranda* modern teknolojiyi kullanmadan saldırmaya çalışmasının bir yararı olmaz. En azından mesajlarını yaymak için kitle iletişim araçlarını kullanmalıdırlar. Ama modern teknolojiyi sadece *tek* bir amaç için kullanmalıdırlar: Teknolojik sisteme saldırmak.

203. Yanında bir fıçı şarapla oturan bir alkolik düşünün. Onun kendi kendine şöyle mırıldandığını farz edin: "Aşırıya kaçılmadan içilirse şarabın bir zararı yoktur. Hatta, dediklerine göre az miktarda şarap faydalıdır bile! Eğer sadece ufak bir kadeh içersem bana bir zararı dokunmaz..." Daha sonra neler olacağını hepiniz biliyorsunuz. Teknolojik toplumun aynen bir fıçı şarabın yanı başındaki bu alkoliğe benzediğini asla unutmayın.

204. Devrimciler, mümkün olduğu kadar çok çocuk sahibi olmalıdırlar. Toplumsal tavırların kayda değer ölçüde kalıtsal olduğuna dair güçlü bilimsel kanıtlar var. Kimse, toplumsal bir tavrın doğrudan insanın kalıtımsal yapısının bir sonucu olduğunu ileri sürmüyor, ama anlaşıldığı kadarıyla kişisel özellikler kısmen kalıtımsaldır ve bu belli kişisel özellikler, toplumumuz içerisinde, kişinin şu ya da bu toplumsal tavrı benimsemesinde etkili olmaktadır. Bu bulgulara itiraz edenler olmuştur, ama bu itirazlar zayıftır ve ideolojik gerekçelerle ileri sürülmüş gibi görünmektedir. Ne olursa olsun, hiç kimse çocukların genelde ailelerininkine benzer toplumsal tavırları benimseme eğiliminde olduğunu inkâr etmiyor. Bize göre bu tavırların genetik olarak mı ya da çocuklukta alınan

eğitimle mi geçtiği pek önemli değil. Her iki durumda da bu tavırlar *devredilmiş oluyor*.

205. Sorun şu ki, endüstriyel sisteme karşı çıkma eğilimindeki pek çok insan aynı zamanda nüfus artışı sorunu ile de ilgili olarak, muhtemelen az sayıda çocuk sahibi oluyor ya da hiç çocuk yapmıyor. Bu şekilde, dünyayı, endüstriyel sistemi destekleyen ya da en azından kabul eden insanlara devrediyor olabilirler. Devrimcilerin gelecek nesildeki gücünü sağlama almak için bolca üremeleri gerekir. Bunu yaparak, nüfus artışı sorununu sadece biraz daha kötüleştirmiş olacaklar. Asıl önemli sorun endüstriyel sistemden kurtulmaktır; çünkü endüstriyel sistem çöktüğünde dünya nüfusu mutlaka azalacaktır (167. paragrafa bakınız); hâlbuki endüstriyel sistem yaşadığı sürece dünya nüfusunun neredeyse sınırsız şekilde artmaya devam etmesini mümkün kılacak yeni besin üretim teknikleri geliştirmeye devam edecektir.

206. Devrimci strateji ile ilgili olarak üzerinde ısrarla durduğumuz tek husus, modern teknolojinin tasfiyesinin her şeyden önemli tek amaç olması gerektiğidir, başka hiçbir amacın onunla rekabet etmesine izin verilmemelidir. Geri kalan her şey için, devrimcilerin tecrübeye dayalı bir yaklaşım sergilemesi gerekir. Eğer yukarıdaki paragrafta geçen tavsiyelerden bazılarının iyi sonuçlar vermediği tecrübeyle kanıtlanırsa, o zaman bu tavsiyelerden vazgeçilmelidir.

Teknolojinin İki Türü

207. Önerdiğimiz devrime karşı muhtemelen öne sürülecek bir argüman da onun başarısızlığa mahkûm olduğudur, çünkü –iddiaya göre– tarih boyunca teknoloji her zaman ilerleme göstermiştir, asla gerilememiştir, bu nedenle teknolojik gerileme olanaksızdır. Oysa bu iddia yanlıştır.

208. Teknolojiyi, küçük ölçekli teknoloji ve entegre teknoloji olarak iki kategoriye ayırıyoruz. Küçük ölçekli teknoloji, dış destek olmadan küçük ölçekli topluluklar tarafından kullanılabilir. Entegre teknoloji, büyük ölçekli toplumsal örgütlenmelere dayalı

teknolojidir. Küçük ölçekli teknolojide hiçbir önemli gerileme vakası olmadığının bilincindeyiz. Ama entegre teknoloji, destek aldığı toplumsal örgütlenme yıkıldığında *geriler*. Örneğin, Roma İmparatorluğu yıkıldığında, Romalıların küçük ölçekli teknolojisi varlığını sürdürebildi, çünkü herhangi bir köylü zanaatkâr örneğin bir su çarkı yapabilirdi, yetenekli bir demirci Roma yöntemlerini kullanarak bıçak yapabilirdi vs. Ama Romalıların entegre teknolojileri *geriledi*. Su kemerleri harap oldu ve yeniden yapılamadı. Yol yapım teknikleri kayboldu. Roma şehirlerindeki sıhhî tesisat sistemi unutuldu, onun için yakın zamana kadar Avrupa şehirlerinin sıhhî tesisatları antik Romalılarınkine eşit seviyede değildi.

209. Teknolojinin her zaman bir ilerleme içindeymiş gibi gözükmesinin sebebi sanayi devriminden belki bir ya da iki yüzyıl öncesine kadar çoğu teknolojinin küçük ölçekli teknoloji olmasından kaynaklanır. Ama sanayi devriminden beri gelişen teknolojinin çoğu, entegre teknoloji olmuştur. Buzdolabını ele alalım örneğin, fabrika yapımı parçalar ya da sanayi sonrası bir torna atölyesi olmadan bir avuç ustanın bir buzdolabı yapması hemen hemen imkânsız olacaktır. Eğer bir mucize eseri bir tane yapmayı başarırlarsa, güvenilir bir elektrik gücü kaynağı olmadan onu çalıştıramazlar. Bu durumda bir akarsu üzerine baraj kurmaları ve bir jeneratör yapmaları gerekecektir. Jeneratörler için büyük miktarda bakır tele ihtiyaç vardır. Bu tellerin modern aletler olmadan yapılmaya çalışıldığını düşünün. Ayrıca buzdolabı için uygun bir gazı nereden bulacaklar? Buzdolabının icadından önce olduğu gibi bir buzhane yapmak ya da yiyeceği kurutarak veya ayıklayarak muhafaza etmek çok daha kolay olacaktır.

210. Yani, endüstriyel sistem bir kere tamamen yıkıldı mı, buzdolabı teknolojisinin de çabucak yok olacağı aşikârdır. Bu diğer entegre teknolojiler için de geçerlidir. Ve bir kez bir kuşak bu teknolojiyi kaybederse, ilk seferinde de olduğu gibi, onu yeniden yaratmak yüzyıllar alacaktır. Geriye kalan teknik kitaplar ise az sayıda ve dağılmış olacaktır. Bir endüstri toplumu, dış yardım olmadan en baştan kurulacaksa, bu ancak bir dizi aşamalar yoluyla olabilir: Bir alet yapmak için ikinci bir alete, ikinci aleti yapmak

için üçüncü bir alete, üçüncü aleti yapmak için dördüncü bir alete ... ihtiyacınız vardır. Uzun bir ekonomik kalkınma süreci ve toplumsal örgütlenmede ilerleme gerekir. Ayrıca, ortada teknolojiye karşı çıkan bir ideoloji olmasa bile, kimsenin sanayi toplumunu yeniden kurmakla ilgileneceğini sanmıyoruz. "İlerleme" arzusu, modern toplum biçimine özgü bir fenomendir ve 17. yüzyıl civarından önce ortaya çıkmış gibi görünmüyor.

211. Ortaçağın sonlarında, "ilerleme"de başı çeken dört ana uygarlık vardı: Avrupa, İslam Dünyası, Hindistan ve Uzak Doğu (Çin, Japonya, Kore). Bu uygarlıklardan üçü az çok durağan kaldı ve sadece Avrupa hareketlendi. Kimse Avrupa'nın o zaman neden hareketlendiğini bilmiyor; tarihçilerin bu konuda çeşitli teorileri var ama bunlar sadece birer tahmin. Yine de teknolojik bir topluma doğru hızla gelişimin ancak özel koşullar altında gerçekleştiği kesindir. Bu yüzden, uzun ömürlü bir teknolojik gerilemenin olamayacağını düşünmek için bir neden yoktur.

212. Toplum, *yeniden* endüstriyel-teknolojik bir yapıya doğru ilerler mi? Belki, ama 500 ya da 1000 yıl sonrasının olaylarını tahmin yahut kontrol edemeyeceğimize göre, bunun için endişelenmenin bir faydası yoktur. Bu sorunlar o dönemde yaşayacak insanlar tarafından çözümlenmelidir.

Solculuk Tehlikesi

213. İsyan ve bir harekete mensup olma ihtiyaçlarından dolayı solcular ya da onlara benzer psikolojik tipte insanlar, genelde amaçlar ve üyeler itibarıyla başta solcu olmayan isyancı ve eylemci hareketlere ilgi duymazlar. Solcu tiplerin akınıyla solcu olmayan bir hareket kolaylıkla solcu bir hâle getirilebilir, öyle ki solcu hedefler hareketin orijinal amaçlarının yerine geçer ya da onu değiştirir.

214. Bunu önlemek için, doğayı öven ve teknolojiye karşı çıkan bir hareket kararlı bir şekilde solculuk karşıtı bir tavır almalı ve solcularla işbirliğinden kaçınmalıdır. Uzun vadede solculuk, vahşî doğayla, insan özgürlüğüyle ve modern teknolojinin tasfiyesiyle bağdaşmaz. Solculuk kolektivisttir; tüm dünyayı (hem doğayı hem de

insan soyunu) birleşmiş bir toplam hâlinde sarmak ister. Ama bu, örgütlü toplumun doğayı ve insan hayatını yönetmesi demektir ve yüksek düzeyde bir teknoloji gerektirir. Hızlı taşıma ve iletişim olmadan birleşik bir dünyaya sahip olamazsınız, karmaşık psikolojik teknikler olmadan herkesin birbirini sevmesini sağlayamazsınız, gerekli teknolojik temel olmadan "planlı bir toplum"a sahip olamazsınız. Hepsinden önemlisi, solculuk güç ihtiyacından beslenir ve solcular bir kitle hareketi ya da bir örgüt ile özdeşleşerek, kolektif bir temelde güç ararlar. Solculuk teknolojiden vazgeçecek gibi değildir, çünkü teknoloji kolektif gücün çok değerli bir kaynağıdır.

215. Anarşist[34] de güç ister ama bireysel ya da küçük grup temelinde güç ister; bireylerin ve küçük grupların hayatlarının akışını kendilerinin kontrol edebilmesini arzular. Teknolojiye karşı çıkar, çünkü teknoloji küçük grupları büyük kuruluşlara tâbi kılar.

216. Bazı solcular teknolojiye karşı gibi gözükebilirler ama bu karşı çıkışlar, ancak dışlandıkları ve teknolojik sistem solcu olmayanlar tarafından kontrol edildiği sürece devam eder. Şayet solculuk toplumda egemen hâle gelirse ve böylece teknolojik sistem solcuların elinde bir araç hâline gelirse onu şevkle kullanacak ve gelişimine yardım edeceklerdir. Bunu yapmakla solculuğun geçmişte hep sergilediği bir örneği tekrar etmiş olacaklardır. Bolşevikler Rusya'da zayıf durumda iken, sansüre ve gizli polise şiddetle karşı çıkıyor, etnik azınlıkların kendi kaderlerini tayin hakkını falan destekliyorlardı; ama kendileri iktidara gelir gelmez, daha sert bir sansür uyguladılar, çarlık döneminden daha acımasız bir gizli polis teşkilâtı kurdular ve etnik azınlıklara en az çarlar kadar zulmettiler. Amerika'da, birkaç on yıl önce, solcular üniversitelerimizde azınlıkta iken solcu profesörler akademik özgürlüğün ateşli birer savunucusuydular ama bugün solcuların hâkim olduğu

34- Bu açıklama bizim özel anarşizm anlayışımız ile ilgilidir. Çok çeşitli sosyal davranışlara "anarşist" denilmiştir ve kendilerinin anarşist olduğunu düşünen birçok kimse, 215. paragraftaki açıklamamızı kabul etmeyebilir. Bu arada, şiddete başvurmayan bir anarşist hareket de vardır ve üyeleri büyük olasılıkla FC'yi anarşist olarak kabul etmezler ve FC'nin şiddet içeren yöntemlerini onaylamazlar.

üniversitelerimizde kendileri dışındaki herkesin akademik özgürlüğünü elinden alarak kendilerini belli etmiş oldular. (Bu "siyaseten doğruculuk"tur.) Solcuların teknoloji konusundaki tutumu da aynı olacaktır: Şayet onu kendi kontrolleri altına alabilirlerse, diğer herkese zulmetmek için kullanacaklardır.

217. Daha önceki devrimlerde güce daha aç tipte solcular birçok kez daha liberal eğilimli solcuların yanı sıra öncelikle solcu olmayan devrimcilerle iş birliği yaptılar, daha sonra iktidarı ele geçirmek için iki tarafa da ihanet ettiler. Robespierre Fransız Devrimi'nde, Bolşevikler Rus Devrimi'nde, Komünistler 1938'de İspanya'da, Castro ve taraftarları da Küba'da aynı şeyi yaptı. Solcuların tarihine bakılırsa, solcu olmayan devrimcilerin solcularla işbirliği yapması düpedüz aptallıktı.

218. Çeşitli düşünürler, solculuğun bir tür din olduğuna işaret etmiştir. Solculuk tam anlamıyla bir din değildir, çünkü sol öğreti herhangi bir doğaüstü varlığı ön şart olarak kabul etmez. Ama solcu için solculuk, bazı insanlar için dinin oynadığı psikolojik rolü oynar. Solcunun, solculuğa inanmaya *ihtiyacı* vardır; psikolojik tutumunda bu önemli bir rol oynar. İnançları, mantık ya da gerçeklerden kolaylıkla etkilenip düzelmez. Solculuğun ahlâken, –üstüne basa basa– doğru olduğuna ve solcu ahlâkı herkese zorla kabul ettirmenin sadece hakkı değil ayrıca görevi de olduğuna dair derin bir inanç vardır. (Ancak "solcu" olarak atıfta bulunduğumuz insanların çoğu kendilerini solcu olarak görmezler ve inanç sistemlerini solculuk olarak tanımlamazlar. Biz "solculuk" tâbirini kullanıyoruz; çünkü feminizm, eşcinsel hakları, siyaseten doğruculuk gibi akraba inançlar yelpazesini adlandıracak daha iyi sözcükler bilmiyoruz, çünkü bu hareketlerin eski sol ile güçlü bir benzerliği var. 227 ilâ 230. paragraflara bakınız).

219. Solculuk, totaliter bir güçtür. Sol ne zaman güçlü bir duruma gelse hemen her özel köşeye zorla girmek ve her düşünceyi zorla sol bir kalıba sokmak ister. Bunun nedeni kısmen solculuğun yarı-dinî karakteridir; solcu görüşlere ters düşen her şey günahın yerine geçer. Daha da önemlisi, solculuk, solcuların güç dürtüsüyle hareket etmeleri yüzünden totaliter bir güçtür. Solcu toplumsal bir

hareket ile özdeşleşerek güce olan ihtiyacını tatmin etmeye ve hareketin amaçlarına ulaşmasına yardım ederek güç sürecine katılmaya çalışır (83. paragrafa bakınız). Ama hareket amaçlarına ulaşmada ne kadar ileriye giderse gitsin, solcu asla tatmin olmaz, çünkü eylemciliği ikâme bir etkinliktir (41. paragrafa bakınız). Yani, solcunun asıl amacı solun görünen amaçlarına ulaşmak değildir, gerçekte mücadele etmekten ve sonrasında toplumsal bir hedefe ulaşmaktan elde ettiği güç duygusuyla hareket eder.[35] Sonuç olarak, solcu ulaştığı hedeflerle asla tatmin olmaz; güç sürecine olan ihtiyacı, onu her zaman yeni bir amacın peşinden koşmaya sürükler. Solcu, azınlıklar için fırsat eşitliği ister. Bu elde edildiğinde, azınlıklar için istatistiğe dayalı bir başarı eşitliği konusunda ısrar eder. Eğer herhangi biri bir azınlığa karşı olumsuz düşünceler besliyorsa, solcunun onu yeniden eğitmesi gerekir. Etnik azınlıklar da yetmez; hiç kimsenin homoseksüel, sakat, şişman, yaşlı, çirkin ve benzeri insanlara karşı olumsuz bir tavır sergilemesine izin verilemez. Halkın sigaranın zararlarına karşı uyarılması yeterli değildir; her sigara paketinin üstüne bir uyarı damgası basılmalıdır. Ardından sigara reklâmları eğer yasaklanmamışsa kısıtlanmalıdır. Eylemciler, tütün yasaklanana kadar asla yetinmeyecekler ve sonra sıra alkol, abur cubur yiyecekler ve benzerlerine gelecektir. Eylemciler, çocuklara yönelik taciz ile de savaşmışlardır ki bu gayet makûldür. Ama şimdi her türlü şaplağa da son vermek istiyorlar. Bunu başardıklarında zararlı buldukları başka bir şeyi daha yasaklamak isteyecekler ve bu böyle devam edecektir. Tüm çocuk yetiştirme uygulamaları üstünde tam bir kontrole sahip olana kadar asla tatmin olmayacaklardır. Bunu hallettikten sonra da yollarına başka bir meseleyle devam edeceklerdir.

220. Farz edin ki solculardan toplumda yanlış olan *her* şeyin bir listesini yapmalarını istediniz ve sonra farz edin ki istedikleri *tüm* toplumsal değişiklikleri gerçekleştirdiniz. Şu, rahatlıkla söylenebilir: Birkaç yıl içinde solcuların çoğu şikâyet edecek yeni bir şey,

---

35- Birçok solcuyu duydukları kin harekete geçirir, ama bu kin muhtemelen, güç için duyulan, tatmin olmayan bir ihtiyaca dönüşür.

düzeltilmesi gereken yeni bir toplumsal "musibet" bulacaktır, çünkü, solcu bir kere daha toplumdaki yanlışlıklardan duyduğu üzüntüden çok topluma çözümlerini kabul ettirerek güce olan açlığını tatmin etme güdüsüyle hareket etmektedir.

221. Yüksek düzeyde toplumsallaşmanın düşünce ve davranışlarına getirdiği kısıtlamalar yüzünden aşırı toplumsallaşmış çoğu solcu, diğer insanların yaptığı şekilde gücün peşinden koşamaz. Onlar için güç isteğinin kabul edilebilir tek bir ahlâkî yolu vardır, o da erdemlerini herkese kabul ettirme mücadelesinde yatar.

222. Solcular, özellikle aşırı toplumsallaşmış olanlar, Eric Hoffer'ın kitabı *Hakikî Müminler*'e göre hakikî müminlerdir. Ama Hakikî İnançlıların hepsi solcularla aynı psikolojik yapıda değildir. Hakikî mümin bir Nazi, sözgelimi, hakikî mümin bir solcudan herhâlde çok farklıdır. Bir davaya körü körüne bağlanabilme yetenekleri yüzünden Hakikî İnançlılar, herhangi bir devrimci hareketin yararlı, belki de gerekli bir parçasıdırlar. Bu durum nasıl başa çıkılacağını bilmediğimizi kabul etmemiz gereken bir sorunu önümüze koyuyor. Teknolojiye karşı bir devrimde Hakikî İnançlının enerjisini nasıl kullanmak gerektiğinden emin değiliz. Şimdilik söyleyebileceğimiz tek şey hiçbir Hakikî İnançlı, kendini sadece teknolojinin tahribine adamadıkça devrim için iyi bir nefer olmayacaktır. Eğer kendini başka bir ideale adamışsa, bu ideale ulaşmak için teknolojiyi bir araç olarak kullanmak istemesi mümkündür (220. ve 221. paragraflara bakınız).

223. Bazı okurlar "Solculukla ilgili tüm bu laflar birer saçmalık. Solcu olan Ahmet'le Ayşe'yi tanıyorum ve onlarda bu totaliter eğilimlerin hiçbiri yok" diyebilirler. Pek çok solcunun hatta belki sayıca çoğunluğunun diğer insanların değerlerine –bir dereceye kadar– hoşgörü göstermeye samimî olarak inanan dürüst insanlar oldukları ve toplumsal amaçlarına ulaşmak için zorbaca yöntemler kullanmak istemeyecekleri doğrudur. Solculukla ilgili yorumlarımız tek tek her solcu için geçerli değildir, solculuğun bir hareket olarak genel karakterini tasvir etmek için yapılmıştır. Bir hareketin genel karakterini ille de bu harekete katılan çeşitli insanların sayıca oranı belirlemez.

224. Solcu hareketlerde güçlü mevkilere yükselen kişiler genelde güce en aç olan solculardır, çünkü güce aç insanlar güçlü mevkilere gelmek için en fazla çaba sarf edenlerdir. Bunlar hareketin kontrolünü ele geçirdiğinde, daha yumuşak tabiatlı pek çok solcu içten içe liderlerinin yapıp ettiklerini onaylamazlar, ama kendilerini onlara muhalefet eder hâle de getiremezler. Harekete güvenmeye *ihtiyaçları* vardır, liderleri ile paylaştıkları bu inançtan vazgeçemezler. Doğrudur, *kimi* solcuların ortaya çıkan totaliter eğilimlere itiraz edecek cesareti vardır, ama genelde kaybederler; çünkü güce aç olanlar daha iyi örgütlenmiş, daha acımasız, daha Makyavelist'tirler ve kendilerine güçlü bir taraftar desteği oluşturmayı ihmâl etmemişlerdir.

225. Bu olgu Rusya'da ve solcuların iktidara geldiği diğer ülkelerde açıkça ortaya çıkmıştır. Benzer şekilde, SSCB'de komünizmin çöküşünden önce, Batı'daki solcular bu ülkeyi çok az eleştirirlerdi. Eğer SSCB'nin pek çok yanlış şey yaptığını kabul etmek zorunda kalırlarsa, hemen komünistler için mazeretler bulmaya ve Batı'nın hatalarından bahsetmeye başlarlardı. Batı'nın, komünistlerin saldırganlığına askerî yollarla direnmesine hep karşı çıktılar. Dünyadaki tüm solcular, Amerika'nın Vietnam'da yaptığı askerî harekâtı ateşli bir şekilde protesto ettiler, ama SSCB Afganistan'ı işgâl ettiğinde hiçbir şey yapmadılar. Sovyetleri onayladıklarından değil; solcu inançları nedeniyle komünizme karşı çıkmayı kendilerine yediremediler. Bugün, "siyaseten doğruculuğun" egemen hâle geldiği üniversitelerimizde, akademik özgürlüğün kısıtlanmasını içten içe onaylamayan, ama yine de sesini çıkarmayan muhtemelen pek çok solcu vardır.

226. Bu yüzden pek çok solcunun kişisel olarak yumuşak başlı ve oldukça hoşgörülü insanlar olması hiçbir zaman solun bir bütün olarak totaliter bir eğilime sahip olmasını engellemez.

227. Yaptığımız solculuk tartışmasında ciddî bir zayıf nokta vardır. Hâlâ "solcu" sözüyle neyi kastettiğimiz açık değildir. Bu konuda yapabileceğimiz fazla bir şey yok gibi gözüküyor. Bugün solculuk tüm bir eylemci hareket yelpazesi içinde bölünmüştür. Yine de tüm eylemci hareketler solcu değildir; ve bazı eylemci ha-

reketler (örneğin radikal çevrecilik), hem solcu tipleri, hem de solcularla işbirliği yapmaması gerektiğini bildiği için hiçbir şekilde solcu-olmayan tipleri içinde barındırır. Çeşitli solcular solcu olmayanlar arasında giderek gözden kayboluyorlar ve biz kimin solcu olup olmadığına karar vermekte sık sık zorlanıyoruz. Artık ne kadar tanımlanabilirse o kadar tanımlanmış olan bizim solculuk anlayışımız, bu yazıda solculukla ilgili tartışmadan çıkar; ve okura kimin solcu olduğunu ayırt etmede kendi kanaatlerine başvurmasını tavsiye edebiliriz sadece.

228. Ama solculuğu teşhis etmek için bir takım kriterleri sıralamak yardımcı olacaktır. Bu kriterler basmakalıp bir şekilde uygulanamaz. Bazı kişiler solcu olmadan da bu kritere uyabileceği gibi bazı solcular da uymayabilir. Yine sadece kendi kanaatlerinize başvurmak durumundasınız.

229. Solcu, geniş çaplı kolektivizme doğru yönlendirilmiştir. Bireyin topluma hizmet etme ve toplumun da bireye göz kulak olma görevi üzerinde durur. Bireyciliğe karşı olumsuz bir tavrı vardır. Genelde ahlâkî bir üslûp taşır. Silah kontrolünü, cinsel eğitimi ve psikolojik açıdan "açık fikirli" diğer eğitim yöntemlerini, toplumsal planlamayı, pozitif ayrımcılığı, çok kültürlülüğü desteklemе eğilimindedir. Kendini kurbanlarla özdeşleştirme eğilimindedir. Rekabet ve şiddete karşı olma eğilimindedir ama şiddet uygulayan solcular için durmadan bahaneler bulur. "Irkçılık", "cinsiyetçilik", "homofobi", "kapitalizm", "emperyalizm", "yeni sömürgecilik", "soykırım", "toplumsal değişim", "toplumsal sorumluluk" gibi solun ortak modası olan kavramları kullanmaya bayılır. Solcunun belki de en teşhis edici özelliği şu hareketlere yakınlık duymasıdır: Feminizm, eşcinsel hakları, etnik haklar, engelli hakları, hayvan hakları, siyaseten doğruculuk. *Tüm* bu hareketleri destekleyen biri, neredeyse kesin bir şekilde solcudur.[36]

36- Toplumumuzda, (bugünkü hâlleri ile) bu *hareketlerden* yana olan birini kast ettiğimizi anlamak önemlidir. Kadınlann, eşcinsellerin ve benzer durumdakilerin eşit haklara sahip olması gerektiğine inanan bir kişinin mutlaka solcu olması gerekmez. Toplumumuzda var olan feminizm, eşcinsel haklan türünden hareketler →

230. En tehlikeli solcular, yani güce en aç olanlar genelde kibirleriyle ya da ideolojiye dogmatik yaklaşımlarıyla belli olur. Ancak, sinir bozucu şiddet gösterilerinden ve solculuklarını insanların gözüne sokmaktan kaçınan, aşırı toplumsallaşmış tipte bazı solcular vardır ki hepsi içinde en tehlikeli olanlarıdırlar, ve bunlar kolektivist değerleri, çocukların toplumsallaşması için "açık fikirli" psikolojik teknikleri, bireyin sisteme bağımlılığını, ve bunun gibi şeyleri sessiz ve mütevazı şekilde teşvik ederler. Bu gizli solcular (onlara bu adı veriyoruz) uygulamada bazı burjuvaları andırırlar ama psikoloji, ideoloji ve motivasyonda onlardan farklılık gösterirler. Tipik bir burjuva, yaşam tarzını koruma kaygısıyla ya da sadece geleneksel tavrı nedeniyle insanları sistemin kontrolü altında tutmak ister. Gizli solcu insanları sistemin kontrolü altında tutmak ister, çünkü o, kolektivist ideolojinin bir Hakikî Müminidir. Gizli solcu, daha zayıf bir isyan dürtüsüne sahip ve daha sıkı toplumsallaşmış olduğundan aşırı toplumsallaşmış ortalama bir solcudan farklılık gösterir. İçinde, onu bir davaya adanmaya ve bir kolektiviteye katılmaya zorlayan derin bir eksiklik olduğu için, iyi toplumsallaşmış sıradan bir burjuvadan da farklılık gösterir. Belki de –iyice yüceltilmiş– güç dürtüsü sıradan bir burjuvanınkinden daha güçlüdür.

Sonuç

231. Bu manifesto boyunca, her türlü nitelendirme ve kuşkuya açık olabilecek bir takım belirsiz açıklamalarda bulunduk; hatta bazı açıklamalarımız düpedüz yanlış bile olabilir. Elimizde yeterli bilginin bulunmayışı ve yazımızın kısa tutulması gerekliliği, iddialarımızı daha net bir şekilde formüle etmemizi ve gerekli tanımları eklememizi imkânsız hâle getirdi. Elbette bu türden bir tartışmada kişinin güçlü bir biçimde sezgisel kanaatlere güvenmesi gerekir ki

→ solculuğa özgü bir ideolojik ton taşır ve eğer biri örneğin kadınların eşit haklara sahip olması gerektiğini savunuyorsa, bu mutlaka o kişinin feminizm hareketinin de bir savunucusu olması gerektiğini göstermez.

bunlar da bazen yanlış olabiliyor. Dolayısıyla, bu manifestonun, hakikâtin kabaca tahmin edilmesinden öte bir şey ifade ettiği iddiasında değiliz.

232. Aynı şekilde, burada çizdiğimiz tablonun genel hatlarıyla doğru olduğundan oldukça eminiz. Yalnızca zayıf bir noktanın belirtilmesi gerekiyor. Solculuğu, günümüze özgün bir kavram olarak modern biçimiyle ve güç sürecinin bozulmasının bir belirtisi olarak gösterdik. Ancak bu konuda yanılıyor olabiliriz. Kendi ahlâklarını herkese empoze ederek güç ihtiyaçlarını tatmin etmeye çalışan aşırı toplumsallaşmış tipler kuşkusuz uzun zamandan beridir ortalıktalar. Fakat, aşağılık duygusunun, kendini değersiz görmenin, güçsüzlüğün, kendileri kurban olmayan insanların kurbanlarla özdeşleşmesinin modern solculuğun bir özelliği olduğunu *sanıyoruz*. Kendileri kurban olmayan insanların kurbanlarla özdeşleşmesi 19. yüzyıl solculuğunda ve erken Hıristiyanlıkta bir dereceye kadar görülebilir, ancak saptayabildiğimiz kadarıyla, kendini değersiz görme ve benzeri belirtiler bu hareketlerde veya diğer hareketlerde, modern solculukta olduğu kadar açık değildi. Fakat, modern solculuktan önce benzer hareketlerin var olmadığını, kendimizden emin bir şekilde iddia edecek bir durumda değiliz. Bu, tarihçilerin ilgi göstermesi gereken temel bir sorundur.

Ek

Theodore John Kaczynski Aslında John Wayne'dir*

Taner Ay

Ağaçlardan baharın davetkâr mûsikîsi inerken bir cuma sabahına, *Herald Tribune*'ün üst yarım sayfasını kaplayan haberin başlığını bir gazete bayiinde gördüm.

O uğursuz başlığı gördüm ama, her satırından gençliğim çıkacağı için haberi okuyamadım.

Theodore John Kacznski'nin yakalanış haberini okuyamasam bile, Salt Lake'deki bir bilgisayar şirketine bırakılan bombalı paketin infilâkından sonra FBI'ın çizdiği robot resmiyle efsaneleşen bu adamın sayıklayan bir şiire benzeyen fotoğrafına uzun uzun bakmaktan da kendimi alamadım.

Fotoğraftaki adamın saçları zulme uğramışlığın dağınıklığındaki bir gururla gülümserken bizlere, gözlerinden de kestane renginde bulutlar yürüyordu kaybedilmiş gençliklerimize.

Dayanamadım, gözlerindeki kızıl kahve renkli bulutları, kayıp gençliğimin kör çakısıyla kestim; bulutlardan pas fışkırdı.

Daha fazla duramazdım, âdeta koşar adım uzaklaştım oradan, *Herald Tribune* isteyen bir turist bana şaşkın uçurumlarda bakarken. Ama, her adımımda, kalbimin 17 senelik macerasının iplerine dizili boncuklarım da döküldü, cebimde gezdirdiğim yangın yerlerim birden parladı.

Kızıl zeminli pankartlarda melankolinin karasından bakan Ernesto Ché Guevara, eşkıya bıyıklı babamın efsanesiydi önce. *Akşam* gazetesinde ve *Yön* dergisinde çıkan her fotoğrafını Siirt'in akrep zehiri sıcağında makaslayan babamın. Sonra, hain pusular-

---

* Bu makale, *Edebiyat ve Eleştiri* dergisinin Haziran 1996 tarihli 25. sayısında yayımlanmış olup, yazan Taner Ay'ın izniyle kitaba eklenmiştir.

da ve idam sehpalarında efsaneşen ağabeylerimin ölüm dansları oldu Ernesto Ché Guevara. Ama mevsimler çocuk bedenlerimizde ikâmete mecbur ölümlere devrilince, veremli aşkların mendilleri gibi dalgalanan bu posterin bir hükmü kalmadı. Kurşunî kış denizleri kadar soğuk ve karanlık sokaklar için ciltlenmiş suçlar kataloğu misali büyürken, dünyayı rehin alanları rehin alan Illich Ramirez Sanchez ile "Unabomber" namıyla maruf şövalyenin yalnızlıklarına sığındık en fazla.

Biz kurtarılmış mahallelerden çekilmeye hazırlanırken, Theodore John Kaczynski'nin endüstri toplumlarıyla mücadelesi yeni başlamıştı. Tam 17 sene boyunca da hep teknoloji üreten kurumları bombalayarak sürdürdü bu gölgesiz kavgasını.

FBI tarafından önce "manyak" olarak değerlendirildi "Unabomber". Ancak, Northwestern Üniversitesi'nde patlayan bombadan 5 sene kadar sonra, FBI'ın, parmak izi bırakmayan, kullandığı pillerin yazılarını silen, tarihi geçmiş pullar ve artık üretilmeyen teller kullanan "Unabomber" hakkındaki kanısı değişiverdi. Kesinlikle bir "manyak" değildi "Unabomber". Aksine, endüstri toplumlarına karşı dünya çapında devrim çağrısında bulunan bir masal kahramanıydı. Çok zeki, 45 yaşın üzerinde, yüksek eğitimli, ılımlı karaktere sahip ve yalnızlığı tercih eden biri olduğundan da asla kuşku duyulmamalıydı.

FBI bu tahminlerinde haklı çıkacaktı.

Washington Post ve *New York Times* gazeteleri, Adalet Bakanı Janet Reno'nun tavsiyesi üzerine ve "kamu güvenliği" gerekçesiyle "Unabomber" namıyla maruf şövalyenin 35 bin kelimelik manifestosunu yayımlayınca, Amerika Birleşik Devletleri'nin senelerce kendi efsanelerine teslim olduğu gerçeği de ortaya çıkıverdi: Onun her satırında, Davy Crocket, kunduz seslerinin yeşil mûsikîsini dinliyordu. Walt Whitman'ın nefesi, gelinciklerin şurup kırmızısıyla deliren çimenlerin üzerinden esiyordu. Jack London, vahşî kurtlarla sarmaş dolaş, öncülerin zamanını, yarınlardaki nesillere taşıyordu. John Wayne, kötüleri öldürüyordu ve Jack Kerouac, Tanrı'yı bulmak için yeniden yollara düşüyordu.

Okuyan herkesi rahatsız eden bu manifesto, *New York Times*'ın 8 sayfasında ve *Washington Post*'a en azından 30 milyon dolara mâlolan bir ilave olarak yayımlanmasaydı eğer, Theodore John Kaczynski büyük bir ihtimalle yakalanmayacaktı.

Manifesto en fazla Kacznyski ailesinin dikkatini çeker. Çünkü, manifestodaki devrim çağrısının büyülü üslûbu, bu ailenin yegâne "ayrıksı" evlâdı Theodore John Kacznski'den başkasına ait olamazdı. Bu nedenle, ağabeyi David, avukatı aracılığıyla FBI'a başvurursa da, bütün ısrarlara rağmen kardeşinin adresini vermeye yanaşmaz. Ama, David Kaczynski'nin bu "yarı pişman" başvurusu, FBI için 17 senedir beklenen ilk adım olacaktır.

David Kaczynski ne kadar direnirse dirensin, FBI, topladığı bilgilerle Theodore John Kaczynski'nin yerini çoktan tesbit etmiş, küçük bir Montana kasabası olan Lincoln'ün yakınlarındaki Stemple Vadisi'ne özel ajanlarını yığmıştı.

Lincoln kasabasının şerifi Chuck O'Reilly, kendisine Theodore John Kaczynski'yi soran FBI ajanlarına, "Kasabamızda herkes onu tanır. Fazla konuşmaz. Kibar birisidir. Bahçesinde yiyeceğini kendisi yetiştirir. Suyunu yakınlardaki bir kaynaktan taşır. Kasabaya geldiği zaman ise kütüphaneden çıkmaz," diye anlatır sevimli sakinlerini. FBI ajanlarından Rick Smith ise, elektriksiz ve susuz evinde, senelerdir, endüstri toplumunun nimetlerine sırt çevirmenin huzuruyla yaşayan Theodore John Kaczynski'yi biraz da kıskanarak gözetlemişti.

Theodore John Kaczynski'nin "Unabomber" olduğunu kanıtlamak, Theodore John Kaczynski'nin yakalanmasına kalmıştı artık.

Kıskıvrak yakalanır.

FBI ajanı Donald Sachtleben'in beyanına göre, kulübesinin temelinde patlatılmaya hazır 3 bombaya rastlanmıştır. Ayrıca, bomba yapımını öğreten broşürler, bomba yapımında kullanılan saniyeli fitiller ve kimyasal maddeler de ele geçirilmiştir. Bombacının, *New York Times* ve *Washington Post* gazetelerinde yayımlanan manifestosunu yazarken kullandığı sanılan bir daktilo da kulübede bulunmuştur.

Tam 17 senedir süren takip sona ermişti ama, "Unabomber" namıyla maruf bombacıyı bir "kaybeden" olarak tahmin edenlerin de yanıldıkları ortaya çıkmıştı. Çünkü, 22 Mayıs 1942 tarihinde Chicago'da doğan Theodore John Kaczynski, bir dahinin benzersiz portresini çiziyordu. 20 yaşında Harvard Üniversitesi'nden "yüksek matematik" diploması almış, ardından Michigan Üniversitesi'ndeki doktora çalışmasıyla herkesi şaşırtmış ve 1969 senesine kadar Berkeley Üniversitesi'nde matematik profesörlüğü yapmıştı. İşte bu Theodore John Kaczynski, Berkeley Üniversitesi'ndeki görevinden, geometrik şekillerin sınırsal özelliklerini anlatmaktan sıkıldığı için istifa edip, bulaşıkçılıktan temizlikçiliğe kadar birçok berbat işte çalıştıktan sonra Kayalık Dağlar'daki kulübesine çekilmeseydi eğer, belki bugün Nobel Ödülü'ne sahip bir bilim adamı bile olabilirdi.

FBI ajanları, Theodore John Kaczynski'yi gözaltında tutabilmek için, ilk suçlamayı, patlayıcı maddeler yasasını ihlâl etmekten yaparlar. Matematik eski profesörü hakkındaki iddiaları ve delilleri değerlendiren Helena Bölge Mahkemesi, soruşturmanın tamamlanıp nihaî suçlama yapılıncaya kadar, Theodore John Kaczynski'nin kefalet hakkı tanınmaksızın gözaltında tutulmasına karar verir. Adalet Bakanı Janet Reno da, Washington'da yaptığı basın açıklamasında, soruşturmanın devam ettiğini ve FBI'a istedikleri mehili vereceklerini belirtir.

İnfilâklardan "manyak" portresi çizenlere göre, "Unabomber" eylemleri sadece birer polis vukuatıydı. Aslında, pek de haksız sayılmazlardı. Çünkü, "Unabomber", *Washington Post* ve *New York Times* gazetelerinde yayımlanan manifestosuna kadar, eylemlerinin mükemmelliğiyle, sistemin bütün kurumlarını polis vukuatının muammalarına hapsetmişti. Oysa, Theodore John Kaczynski açısından bombalı eylemleri asla polisiye saldırılar değildi. Aksine, sistemi reddedişin birer kopuş savunmalarıydılar.

Theodore John Kaczynski'nin bombalı eylemleri, her suç gibi, topluma sorulmuş sorulardı. Ama, FBI ajanları, ne birer Porfiriy Petroviç'tiler ve ne de kölelerin isyanına katılmak için Capua duvarlarından atlayan birer Fulvius'tular. Bu nedenle, infilâklar-

daki sinyalleri hiç işitemediler. Aralarında işitenler olsa bile, neticede maaşlı "bulmaca çözerler" oldukları için, maaşlarını tehdit edebilecek soruları polisiye muamma kategorisinde dosyaladılar. Bu heyecansız adamlar, kendilerinden bekleneni, 17 senelik bir gecikmeyle olsa da, Stemple Vadisi'nde incirkuşları şakırlarken yerine getirebilmişlerdi. Ama artık Janet Reno'nun adamlarının önündeki "Unabomber" bir polisiye vukuat değil, bir kâbustu. Çünkü, bombaların faili, Gary Gilmore misali bir katil olmadığı gibi, ceza adaletini savunmasıyla trajikleştiren bir Fidel Castro'ya da benzemiyordu. Theodore John Kaczynski, kendi sınıflarından ve kendi kültürlerinden olmayan Gary Gilmore portresi çizseydi, onu "Spanish Fork" semasından cehennemdeki arkadaşlarıyla buluşturmak çok kolay olurdu. Yahut, Theodore John Kaczynski, kendi sınıflarından ve kendi kültürlerinden olmasına rağmen "sistemden sapan" Fidel Castro'ya benzeseydi, bu 54 yaşındaki Fidel Castro çakmasına da bir "Pinos Adası" bulmak eğlenceli olabilirdi. Ne var ki, manifestosundan, "İktisadî gelişme ve teknolojik ilerlemenin bilinçli mimarlığını üstlenenler katildirler. Modern insan, değişimin dayattığı bir duyguyla yaşıyor. Oysa, 19'uncu yüzyılın Amerikalı öncüleri, değişimi kendi çabalarıyla yaratmışlardı," diye haykıran Theodore John Kaczynski, en fazla, Amerika'nın kurucu kahramanlarına benziyordu.

Theodore John Kaczynski, eylemleriyle, Ralph Waldo Emerson gibi "hayâller diyarının" ve Walt Whitman gibi "Amerika'nın nabzının attığı değerlerin" militanıydı. Sesinde Frederic Remington'un yahut Charles Mario Russell'ın "Eski Batı" tablolarındaki James Whitcomb Riley çınlıyordu. Yani, okul kitaplarındaki Amerikalı portresinin kusursuz bir suretiydi Theodore John Kaczynski.

Janet Reno'nun adamlarının kâbusu da işte bu hakikât ile başlamıştı. Theodore John Kaczynski'yi yargılayıp mahkûm etmenin, Davy Crocket'i yargılayıp mahkûm etmekten pek farklı olmamasında.

Janet Reno'nun adamlarının, tıpkı bir Davy Crocket posteri olarak adalet ve özgürlük için 10.7 mm çapındaki 14 fişekli Win-

chester tüfeğini konuşturan John Wayne'in bu en sahih oğlunu, babasının tüfeğini bombayla değiştirdiği için yargılayıp mahkûm edecekleri kesin. Ama, çocukluklarını büyüten ve kendilerine tarih ahlâkını öğreten kahramanları yargılayıp mahkûm etmek, onlar için de kâbustan farksız.

Kim ne derse desin, Theodore John Kaczynski'nin, Davy Crocket efsanesindeki "son tetikçi" John Wayne gibi Amerika'yı Amerika yapan o "Eski Batı" efsanesini sadakât ile temsil ettiği için yargılanması, tarihe ihanettir.

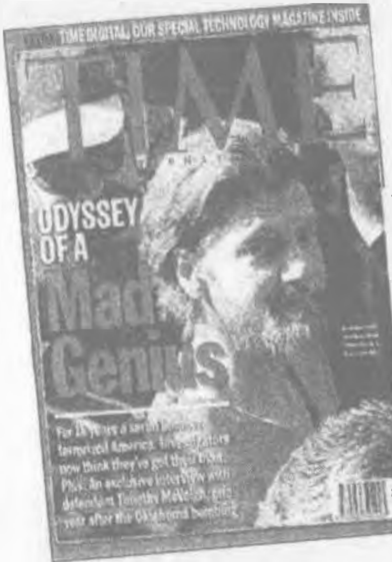
Basında Unabomber

Bombacı Matematik Profesörü Kaczynski

akademik hayatı başarılarla dolu

Bombacının *medyatik* zaferi

Hem deli hem dahi

Yazar-terörist tehditle manifesto yayınlattı

Amerika'da 'Unabomber' olarak anılan ve 17 yıldır ülkeyi karıştıran teröristin 35 bin kelimelik endüstri karşıtı manifestosu New York Times ve Washington Post'ta yayınlandı. Gazeteler teröristin yeniden bombalama tehdidi üzerine yazıyı basarak kötü seçeneklerin en iyisini seçtiklerini söylediler. Şebnem Şenyener'in haberi 10.Sayfada

Bombacı'dan yayına devam

Teknoloji karşıtı manifestosunu, şantajla Amerika'nın en saygın iki gazetesinde yayınlattı. Bombalı mektuplarıyla 3 kişiyi öldürdü. Kaçak profesör şimdi de hapiste kitap yazdı

Time News Dergisi son sayısında, bombacı profesör Kaczynski'yi kapak yaptı. Harvard mezunu Kaczynski'yi arkadaşları antisosyal diye tanımlıyor.

Evi mahkemeye götürdüler!

Bombacı profesörün hesabı tutmadı

[illegible]

Adalet tarihinde ilk kez bir kulübe, 1786 km taşınarak bir sanığın ruhsal dengesizliğini kanıtlamak için mahkemeye çıkarılacak.

Bombacı müebbet yedi

Harvard mezunu dahi-deli bombacı anarşist Kaczynski suçunu kabul etti ve ömür boyu hapse mahkum oldu

[illegible]

Bombacı'ya destek saldırıları

■ ATİNA (AFP) - ABD'de doğa düşmanı saydığı kişilere gönderdiği bombalı paketlerle 3 kişinin ölümüne yol açan anarşist bombacı Theodore Kaczynsky ile dayanışma amacıyla oluşturulan bir anarşist örgüt, Selanik'te ABD bilgisayar şirketi Hewlett-Packard'ın bürosunu bombaladı. Can kaybına yol açmayan patlamanın sorumluluğunu "Devrimci Çökertme Yolu - Komando Unabomber" adlı örgüt üstlendi. Bombacı, yakalanmadan önce üniversiteli olduğundan kuşkulanıldığı için Unabomber adıyla tanınmıştı. Kaczynsky de üniversitede bir süre matematik öğretmişti.

13 yaşındaki Kate Cashman bombacı gibi gözlük de takıyor.

Bombacı hediyelik eşyaları süslüyor

Washington – Amerikan federal polisi, kulübesinde patlayıcı yapımında kullanılan maddeler bulundurmakla suçlayarak tutukladığı matematik profesörü Theodore Kaczynski'nin 17 yıldır aranan "ünlü" bombacı olduğuna "kesin" gözüyle bakıyor. Bombacının yakalandığı Montana'da ise açıkgöz işletmeciler bombacının robot resmini t-shirtler ve kartlara basarak büyük paralar kazanmaya başladı bile.

FBI, kulübeyi büyük bir dikkatle ve özel elektronik cihazlar kullanarak aramayı sürdürüyor. FBI'ın amacı, Kaczynski'yi, "ünlü" bombacı olmakla da suçlayıp mahkeme önüne yollayacak kanıt toplayabilmek. Kaczynski, yeterli delil toplanarak mahkeme önüne çıkarılabilirse idam cezasına çarptırılabilecek.

FBI'nin, bombacının yolladığı mektuplardaki pulların arkasında bulunduğuna inanılan tükürük salgısını bile DNA testlerinden geçirdiği ifade ediliyor. (yy)

Meşhur bombacının eşyalarına 300 bin TL

1996'da yakalanana kadar 18 yıl bombalı saldırılar düzenleyen 'Unabomber' lakaplı Ted Kaczynski'nin şahsi eşyalarının geliri mağdur ettiği ailelere gidecek

Amerikan hükümetinin internet aracılığıyla 18 Mayıs'tan beri sürdürdüğü ve toplamda 190 bin dolar (yaklaşık 302 bin TL) gelir elde edilen **açık artırmada, bir numarayı 40 bin 676 dolara (64 bin 500 TL) satılan Kaczynski'nin dergileri yerleşti.** Elde edilen gelirin 'Unabomber'ın saldırılarından zarar görenlerin ailelerine verileceği açık artırmanın en gözde ikinci parçası, 22 bin 3 dolara (35 bin TL) satılan ve Kaczynski'nin **gazetelere gönderdiği bildirileri yazdığı Smith Corona marka daktilo** oldu.

Kaczynski'nin saldırılarını düzenlemek için yaptığı seyahatlerde gizlenmek için giydiği **'Unabomber' kimliğiyle özdeşleşmiş, gri renkli kapüşonlu geniş tişörtü ve güneş gözlükleri** 20 bin 25 dolara (31 bin 800 TL), bombalı eylemleri niçin yaptığını anlatan el yazısıyla kaleme aldığı 'Manifesto'su 20 bin 53 dolara (31 bin 850 TL) satıldı.

'Geniş çaplı devrim için'

Eylemlerini teknolojinin insan hayatına olumsuz etkilerini protesto etmek için yaptığını belirten 69 yaşındaki Kaczynski, 'Manifesto'sunda modern teknolojinin insan özgürlüklerini aşındırdığını belirterek, 'bombalı saldırıların geniş çaplı bir devrim için gerekli olduğunu' savunuyordu.

Kendi kendine yetme becerilerini kazanmak için inzivaya çekildiği, elektriği ve suyu olmayan Lincoln'deki kulübesinde bulunan, **kendi el yazısıyla kaleme alınan otobiyografisi** ise 17 bin 780 dolara (28 bin 200 TL) alıcı buldu.

Eşyalarını kendisini yetiştiren Michigan Üniversitesi'ne bağışlamak istediğini belirten Kaczynski, iade edilmesi için mahkemeye başvurmuş, ancak avukat kullanmadan kendi kendini temsil ettiği yedi yıl süren davanın sonunda **mahkeme, şahsi eşyalarına erişim hakkının elinden alınmasına karar vermişti.** ABD 9. Gezici Temyiz Mahkemeleri, Kaczynski'nin **saldırılarından zarar görenlerin ailelerine 15 milyon dolar tazminat ödemeye mahkum edilmesini göz önünde bulundurarak,** açık artırmaya karar vermişti.

16 bombalı saldırı düzenleyen Kaczynski, üç kişinin ölümüne, 23 kişinin yaralanmasına neden oldu. **Michigan Üniversitesi'nden matematik doktorasına sahip** Kaczynski'nin 'Unabomber' adını, İngilizce'de **'üniversite'** anlamına gelen 'university' ile **'ve havayolu bombacısı'** anlamına gelen 'and airline bomber' sözlerini kısaltarak birleştirmek suretiyle elde ettiği biliniyor. (aa)

Theodore John Kaczynski

Sanayi Toplumu ve Geleceği

Endüstriyel teknolojik sisteme cepheden bir reddiye niteliği taşıyan bu Manifesto, gezegenimizi felakete sürükleyen teknolojik uygarlığın insan üzerindeki tahribatını da bütün boyutlarıyla ortaya koymaktadır. Yaygın ve ciddî psikolojik sorunlar üreten endüstriyel teknolojik sistemin, kişinin özgüveni için vazgeçilmez olan "güç sürecinden" geçişi önünde teşkil ettiği engelleri de bir bir gösterir.

Teknolojinin entegre bir sistem olduğunu söyleyen Ted Kaczynski, onun iyi yanı ile kötü yanının birbirinden ayrılamayacağını önemle vurgular. İlerlemeci zihniyetle algısı sakatlanmış insanın, ürkütücü geleceğini gözler önüne sererken, bize şöyle seslenir:

"Eğer devlet babanın hayatınıza şu anda fazla karıştığını düşünüyorsanız yanılıyorsunuz; siz asıl, devlet çocuklarınızın genetik yapısını düzenlemeye başladığında olacakları görün. Kontrolsüz genetik mühendisliğinin sonuçları bir felaket olabileceğinden, insanoğluna yönelik genetik mühendisliğine girişi, kaçınılmaz olarak bu tür bir düzenleme izleyecektir."

ISBN 975-7005-33-9

9 789757 005339

KAOS